

Περιεχόμενα

- 1 Διεθνής Ημέρα Μουσείων 2016
- 8 24η Γενική Συνέλευση του Διεθνούς Συμβουλίου Μουσείων
- 12 Συνέδρια, Σεμινάρια και Ημερίδες
- 19 Μουσεία - Εκθέσεις - Συλλογές
- 41 Μουσεία εν δράσει
- 46 Ευρωπαϊκές Ημέρες Πολιτιστικής Κληρονομιάς 2016

Διεθνής Ημέρα Μουσείων 2016

Η Διεθνής Ημέρα Μουσείων 2016 (18 Μαΐου) ήταν αφιερωμένη στο θέμα «Μουσεία και πολιτιστικά τοπία».

Η σχέση μουσείου και πολιτιστικού τοπίου απασχολεί ιδιαίτερα τη μουσειακή και γενικότερα την επιστημονική κοινότητα τα τελευταία χρόνια. Η Ευρωπαϊκή Σύμβαση του Τοπίου του Συμβουλίου της Ευρώπης που υπογράφηκε στη Φλωρεντία το 2000 και κυρώθηκε με νόμο από τη χώρα μας το 2010 (Ν. 3827/ 25-2-2010), αναγνωρίζει ότι το τοπίο συμβάλλει στη διαμόρφωση των τοπικών πολιτισμών και αποτελεί βασικό συστατικό της Ευρωπαϊκής φυσικής και πολιτιστικής κληρονομιάς. Κύρια αποστολή των μουσείων είναι η διαφύλαξη, διαχείριση και ανάδειξη της πολιτιστικής κληρονομιάς, υλικής και άυλης, είτε αυτή ανήκει στις συλλογές του κάθε μουσείου είτε βρίσκεται έξω από το κτηριακό κέλυφος. Κατά συνέπεια, τα μουσεία είναι άμεσα συνδεδεμένα με το τοπίο που τα περιβάλλει, με το οποίο βρίσκονται ουσιαστικά σε ένα διαρκή διάλογο. Οφείλουν, λοιπόν, αξιοποιώντας την τεχνογνωσία που διαθέτουν, να δραστηριοποιούνται στο ευρύτερο περιβάλλον, συμβάλλοντας στη διαμόρφωση του πολιτιστικού τοπίου, ώστε, παράλληλα με το επιστημονικό έργο που επιτελούν, να αποτελούν ζωντανά κύτταρα πολιτισμού. Αυτό ήταν το μήνυμα του φετινού εορτασμού.

Τιμώμενο Μουσείο για το 2016 ήταν το Εθνικό Αρχαιολογικό Μουσείο, το οποίο συμπληρώνει φέτος 150 χρόνια από τη θεμελίωσή του.

Η κεντρική εκδήλωση του εορτασμού πραγματοποιήθηκε την Τετάρτη 18 Μαΐου, στο παραπάνω μουσείο. Χαιρετισμό απηύθυναν ο Υπουργός Πολιτισμού και Αθλητισμού κ. Αριστείδης Μπαλτάς και η Πρόεδρος του Ελληνικού Τμήματος του ICOM κ. Αλεξάνδρα Μπούνια. Ομιλητές ήταν ο Ομότιμος Καθηγητής Κλασικής Αρχαιολογίας κ. Πέτρος Θέμελης και η Διευθύντρια του Εθνικού Αρχαιολογικού Μουσείου κ. Μαρία Λαγογιάννη.

Οι ομιλίες πλαισιώθηκαν από συναυλία της Ορχήστρας Σύγχρονης Μουσικής της ΕΡΤ και απαγγελία των 24 ραψωδιών της Οδύσσειας από ηθοποιούς του Εθνικού Θεάτρου.

Στο Εθνικό Αρχαιολογικό Μουσείο πραγματοποιήθηκαν επίσης ποικίλες εκδηλώσεις κατά το διάστημα από 16 έως 22 Μαΐου, όπως ξεναγήσεις, περίπατοι, εκπαιδευτικές δράσεις κ.ά.

Ημερίδες, συνέδρια, διαλέξεις, οργανωμένες ξεναγήσεις, μουσικές και άλλες εκδηλώσεις οργανώθηκαν από μουσεία και ιδρύματα σε όλη την Ελλάδα. Αναλυτικό πρόγραμμα των εκδηλώσεων βρίσκεται στον ιστότοπο του Ελληνικού Τμήματος του ICOM (<http://network.icom.museum/icom-greece/>).

Την Τετάρτη, 18 Μαΐου, η είσοδος σε όλα τα Μουσεία ήταν ελεύθερη.

Χαιρετισμός

Μουσεία και Πολιτιστικά Τοπία – Εθνικό Αρχαιολογικό Μουσείο

ΑΛΕΞΑΝΔΡΑ ΜΠΟΥΝΙΑ

Το Ελληνικό Τμήμα του Διεθνούς Συμβουλίου Μουσείων ICOM σας καλωσορίζει με ιδιαίτερη χαρά στην κεντρική εκδήλωση εορτασμού της Διεθνούς Ημέρας Μουσείων, μία επέτειο που καθιερώθηκε το 1977 από το Διεθνές Συμβούλιο Μουσείων και έκτοτε γιορτάζεται ανελλιπώς και με διαρκώς αυξανόμενη συμμετοχή σε όλον τον κόσμο και στη χώρα μας. Το θέμα του φετινού εορτασμού είναι «Μουσεία και Πολιτιστικά Τοπία».

Ένα πολιτιστικό τοπίο, όπως γνωρίζουμε, αποτελεί τον συνδυασμό φύσης και ιστορίας, μία συνεχώς εναλλασσόμενη και εξελισσόμενη βιωμένη περιοχή, το αποτέλεσμα μίας συγκεκριμένης φυσικής ιστορίας και των μεταμορφώσεων της από τον χρόνο και τους ανθρώπους. Η ενθάρρυνση να μελετήσουμε το φυσικό και πολιτιστικό περιβάλλον από κοινού, ως μία ολότητα, δεν είναι καινούργια. Ήδη η Σύμβαση της UNESCO του 1972 για την Προστασία της Παγκόσμιας Φυσικής και Πολιτιστικής Κληρονομιάς βάζει αυτές τις δύο παραμέτρους μαζί και μας καλεί να αντιμετωπίσουμε τον πολιτισμό ως μία πτυχή του ενδιαφέροντός μας για τον κόσμο στο σύνολό του, και το φυσικό περιβάλλον ως μία παράμετρο πολιτισμού. Το 1992, στη 16η σύσκεψη της UNESCO, η Συνθήκη έγινε πιο συγκεκριμένη, αναφέροντας πλέον σαφώς την ανάγκη προστασίας των πολιτιστικών τοπίων, τα οποία περιλαμβάνουν μεγάλο εύρος μορφών και προκύπτουν από τη διάδραση μεταξύ ανθρώπου και φύσης. Το 2000, το Συμβούλιο της Ευρώπης υιοθέτησε στη Φλωρεντία την Ευρωπαϊκή Σύμβαση για το Τοπίο και ενθάρρυνε τα κράτη-μέλη να εισαγάγουν μία εθνική πολιτική που δεν θα περιορίζεται μόνον στην προστασία των «ιδιαίτερων» και μνημειακών τοπίων, αλλά θα λαμβάνει υπόψη και το τοπίο της καθημερινότητας, το αστικό, το βιωμένο από κάθε πολίτη, σε εθνικό, περιφερειακό και τοπικό επίπεδο.

Πάνω σε αυτή τη βάση στηρίχτηκε η Χάρτα της Σιένας που προτάθηκε το 2014 από την ιταλική εθνική επιτροπή του ICOM και επί της οποίας βασίζεται ο φετινός εορτασμός. Η Χάρτα αυτή προτείνει έναν ουσιαστικότερο και πιο ενεργό ρόλο για τα μουσεία σε σχέση με τα πολιτιστικά τοπία, εντός των οποίων αυτά εντάσσονται. Υποστηρίζει ότι τα μουσεία έχουν τόσο τη γνώση όσο και την εμπειρία που απαιτείται για να αναλάβουν έναν διπλό ρόλο: αφενός τη φροντίδα και τη διαχείριση της πολιτιστικής κληρονομιάς μέσα σε ένα πλαίσιο αειφόρου ανάπτυξης του τόπου τους και αφετέρου την προστασία και ανάδειξη των εικό-

νων και των συμβόλων που ταυτίζουν και χαρακτηρίζουν αυτό το τοπίο.

Με άλλα λόγια, το μουσείο γίνεται ένας ενεργός διαχειριστής όχι μόνον των συλλογών του, αλλά και του γενικότερου πλαισίου εντός του οποίου εντάσσεται. Προστατεύει, διατηρεί και κυρίως εμπλέκει και ενεργοποιεί όλες τις ομάδες ανθρώπων που ενδιαφέρονται και μπορούν να συμβάλουν προς τη διατήρηση αυτής της βιωμένης εμπειρίας του τοπίου.

Και τα μουσεία είναι οι κατεξοχήν τόποι για μία τέτοια συλλογική και ολιστική προσέγγιση, καθώς διαθέτουν και την εμπειρία σε θέματα προστασίας και διατήρησης, αλλά, ακόμη πιο σημαντικό, και τη γνώση και τη δυνατότητα επικοινωνίας με τους ανθρώπους. Με άλλα λόγια, είναι οι πλέον κατάλληλοι διαμεσολαβητές για να ανταλλάξουν με το κοινωνικό σύνολο αρχές και αξίες. Με τη μεγάλη ποικιλία μορφών, μεγεθών και τύπων, τα μουσεία και οι συναφείς πολιτιστικοί φορείς (είτε είναι αρχαιολογικοί χώροι, είτε μνημειακά συμπλέγματα, είτε ακόμη και επισκέψιμες αποθήκες ή κέντρα εκπαίδευσης και ερμηνείας), μπορούν να εμπλέξουν, να προστατεύσουν, να αναδείξουν πέρα από τα αντικείμενα, τους τόπους και τις κοινότητες των ανθρώπων που δημιουργούν, βιώνουν, εξελίσσουν και εν τέλει κληροδοτούν στις επόμενες γενιές όχι μόνον «πράγματα», αλλά και αξίες και ποιότητες ζωής.

Χαιρετισμός από την Πρόεδρο του Ελληνικού Τμήματος του ICOM, Αλεξάνδρα Μπούνια

φωτ. Ελ. Γαλανόπουλος © Εθνικό Αρχαιολογικό Μουσείο

Φέτος το Ελληνικό Τμήμα του ICOM τιμά το Εθνικό Αρχαιολογικό Μουσείο που κλείνει 150 χρόνια σταθερής παρουσίας και συμμετοχής στο πολιτιστικό, αλλά και το αστικό γίνεσθαι αυτής της πόλης και αυτής της χώρας. Η σχέση των ελληνικών αρχαιοτήτων με τον τόπο, ο τρόπος με τον οποίο διαμορφώθηκε μια μακρά και καθοριστική σχέση παρόντος και παρελθόντος μέσω ακριβώς του πολιτιστικού τοπίου της Αθήνας, η αλληλεπίδραση των μνημείων εντός και εκτός μουσείων με το εθνικό φαντασιακό έχουν συζητηθεί πολύ τα τελευταία χρόνια. Το Εθνικό Αρχαιολογικό Μουσείο αποτελεί μία εμβληματική παρουσία σε όλες

αυτές τις συζητήσεις για τις «ανταλλαγές» τόπου και χρόνου, υλικού και άυλου, που διαμόρφωσαν – και συνεχίζουν να διαμορφώνουν – τη σύγχρονη ελληνική ταυτότητα. Είναι ένας φορέας τόσο δυναμικός και εξελισσόμενος όσο και το υπόλοιπο πολιτιστικό τοπίο, το οποίο τον περιβάλλει. Η σχέση του – ιδιαίτερος την τελευταία δεκαετία – με τη γειτονιά, τους φορείς, αλλά και τους καθημερινούς ανθρώπους γίνεται ολοένα και στενότερη και μπορεί – και πρέπει – να επηρεάσει ακόμη περισσότερο στο μέλλον την αειφορία και την ανάπτυξη της ευρύτερης περιοχής του. Είναι ένα μουσείο εθνικής σημασίας και παγκόσμιας εμβέλειας, με δυνατότητα ουσιαστικής επίδρασης και παρέμβασης σε τοπικό επίπεδο. Για όλους αυτούς τους λόγους, λοιπόν, για την ιστορία του αλλά και για το μέλλον του, για τις συλλογές του, αλλά και για τη θέση του στο πολιτιστικό τοπίο της Αθήνας, το τιμούμε απόψε εδώ.

Ανοικτά Μουσεία και Αρχαιολογικοί Χώροι

ΠΕΤΡΟΣ ΘΕΜΕΛΗΣ

Η κοινωνική, η πολιτιστική και η παιδευτική αποστολή τόσο των μουσείων όσο και των αρχαιολογικών χώρων συμβαδίζει με την

Ομιλία από τον Ομότιμο Καθηγητή Κλασικής Αρχαιολογίας του Πανεπιστημίου Κρήτης, Πέτρο Θέμελη

φωτ. Ελ. Γαλανόπουλος © Εθνικό Αρχαιολογικό Μουσείο

εκθεσιακή λογική και την επικοινωνιακή στρατηγική των υπεύθυνων. Ο χαρακτήρας των Μουσείων και των αρχαιολογικών χώρων μεταβάλλεται με το χρόνο, διαφοροποιείται από τόπο σε τόπο σε σχέση πάντα με το εκάστοτε κοινωνικό γίνεσθαι και το πολιτιστικό περιβάλλον.

Τα μοντέρνα μουσεία και οι σύγχρονοι αρχαιολογικοί χώροι διαφέρουν ριζικά από εκείνα και εκείνους προγενέστερων εποχών. Οπωσδήποτε, τα σύγχρονα μουσεία διαφέρουν ουσιαστικά από τα αναγεννησιακά, καθώς και από τα πρώτα εθνικά μουσεία που ιδρύθηκαν στην Ευρώπη στα τέλη του 18ου και κατά τον 19ο

αίωνα, κυρίως μετά τη Γαλλική Επανάσταση. Οι μεγάλες κοινωνικοπολιτικές ανακατατάξεις που ακολούθησαν την Επανάσταση, η συγκρότηση εθνικών κρατών και η άνοδος της αστικής τάξης συνέβαλαν στην ανάδειξη ενός νέου τύπου μουσείων με εθνικό και αστικό χαρακτήρα, ανοικτών στο ευρύ κοινό. Σύμφωνα με την ισχύουσα κυρίαρχη ιδεολογία, το μέγεθος των εθνικών μουσείων, όπως του δικού μας Εθνικού Αρχαιολογικού, ενισχύει το κύρος του έθνους, του οποίου την πολιτισμική κληρονομιά προβάλλει. Τα τέχνηρα αποσπασμένα από τον φυσικό τους χώρο και με την ένταξή τους στους εκθεσιακούς χώρους του Εθνικού Μουσείου μεταβλήθηκαν σε φορείς γνώσης, απέκτησαν ιδιαίτερη παιδευτική αξία. Η προστασία και η έκθεση των αρχαιολογικών ευρημάτων συνδέθηκε και στη χώρα μας με την προβολή της εθνικής ιστορίας μας, την υπόσταση και την αναγνώριση του Νέου Ελληνικού Κράτους. Το ιδεολογικό υπόβαθρο του Εθνικού Αρχαιολογικού Μουσείου καθρεφτίζεται στα λόγια της αείμνηστης Σέμνης Καρούζου που μαζί με τον Χρήστο Καρούζο πρωτοστάτησαν στη μεταπολεμική ανασύστασή του και σφράγισαν με την προσωπικότητα και τις γνώσεις τους τη φυσιογνωμία του, η οποία παραμένει ανέπαφη σε γενικές γραμμές παρά τις φιλότιμες προσπάθειες νεότερων διευθυντών να την εκσυγχρονίσει. Η Σέμνη Καρούζου διακήρυττε ότι:

«Κύρια πηγή της εθνικής και αισθητικής παιδείας μας είναι τα αρχαιολογικά μουσεία. Το Εθνικό μας Μουσείο είναι κάτι περισσότερο, είναι το σχολείο της εθνικής μας παιδείας. Μέσα σε ένα μουσείο μαθαίνει ο λαός ότι οι αρχαίοι ημών πρόγονοι δεν είναι μύθος αλλά στάθηκαν ζωντανό μεγαλείο που έθρεψε και εξακολουθεί να φωτίζει τον κόσμο. Η μεταλαμπάδευση του ελληνικού πνεύματος γίνεται στους πολλούς όχι όπως άλλοτε με τα γραπτά κείμενα, αλλά με τα μνημεία της τέχνης».

Τα λόγια αυτά της τότε διευθύντριας του Εθνικού μας Μουσείου παρουσιάζουν πολλαπλό ενδιαφέρον και επιδέχονται αναλυτικό σχολιασμό, που δεν είναι του παρόντος. Το βασικό πάντως ζήτημα είναι, πώς ορίζει κανείς τον λαό και τους πολλούς οι οποίοι κατά κανόνα δεν συνηθίζουν να συχνάζουν σε Μουσεία ή αρχαιολογικούς χώρους και δεν κατανοούν απόλυτα ή παρανοούν «το ζωντανό μεγαλείο των προγόνων που εξακολουθεί να φωτίζει τον κόσμο και να μεταλαμπαδεύει το ελληνικό πνεύμα στους πολλούς με τα μνημεία της τέχνης», ιδιαίτερα όταν αυτά τα μνημεία της τέχνης είναι συγκεντρωμένα εκεί, από όλους τους αρχαιολογικούς χώρους της Ελλάδος, ξεκομμένα από το φυσικό τους μνημειακό περιβάλλον και την στρωματογραφική τους συνάφεια.

Οι ριζικές αλλαγές που συντελούνται στο σύγχρονο κόσμο τις τελευταίες δεκαετίες έχουν προκαλέσει συζητήσεις που οδηγούν στην υιοθέτηση νέων μεθόδων όσον αφορά στην εκθεσιακή στρατηγική. Αναπτύσσονται νέες τάσεις με στόχο να

καταστήσουν τα μουσεία και ταυτόχρονα τους αρχαιολογικούς χώρους λειτουργικούς και φιλικούς σε ένα ευρύ κοινό. Οι νέες τάσεις και αντιλήψεις αποτυπώνονται στον ορισμό του Μουσείου, όπως διατυπώθηκε το 1974 από το Διεθνές Συμβούλιο Μουσείων (ICOM), ο οποίος πέρασε και στο νέο αρχαιολογικό νόμο του 2002:

«Το μουσείο είναι μόνιμο ίδρυμα στην υπηρεσία της κοινωνίας και της ανάπτυξής της και ανοικτό στο κοινό, αποκτά, συντηρεί, ερευνά, κοινοποιεί και εκθέτει υλικές μαρτυρίες για τους ανθρώπους και το περιβάλλον τους με το σκοπό της μελέτης της εκπαίδευσης και της ψυχαγωγίας».

Συμφωνώ απόλυτα με τον ορισμό, θα είχα μόνο να παρατηρήσω ότι οι υλικές μαρτυρίες που εκθέτει ένα μουσείο είναι κατά κανόνα απομακρυσμένες από τους ανθρώπους που τις δημιούργησαν και από το περιβάλλον τους. Αυτή η απομάκρυνση είναι αναπόφευκτη, βέβαια, όταν μιλάμε για Εθνικά Μουσεία που ιδρύθηκαν τον 18ο, 19ο ή και τον 20ο αιώνα με τους υψηλούς εθνικούς στόχους που αναφέρθηκαν παραπάνω.

Τους νέους στόχους που διέπουν την εκθεσιακή λογική των σύγχρονων μουσείων πρέπει να υπηρετεί και ένας σύγχρονος αρχαιολογικός χώρος. Τόσο τα σύγχρονα μουσεία όσο και οι χώροι σήμερα στοχεύουν σε διάλογο με το ευρύ κοινό, αναλαμβάνοντας παιδευτικό, κοινωνικό και πολιτιστικό ρόλο. Ωστόσο, παρά το άνοιγμα στις νέες αντιλήψεις, ορισμένες μόνο κατηγορίες ατόμων και κοινωνικών ομάδων έχουν ή μπορούν να έχουν πρόσβαση σε αυτά και να αξιοποιούν δημιουργικά τη γνώση και την ψυχική αγωγή που τους προσφέρονται. Στη χώρα μας εξακολουθούν άλλωστε να υφίστανται μουσεία με μουσειακές εκθέσεις που διαπνέονται από τις αντιλήψεις του 18ου-19ου αιώνα. Τα μουσεία αυτά και αντίστοιχα ορισμένοι αρχαιολογικοί χώροι εξακολουθούν να αδιαφορούν για το κοινό, για τις ιδιαιτερότητες και το επίπεδο γνώσης του, όπως τουλάχιστον προκύπτει από τον τρόπο παρουσίασης και υπομνηματισμού των εκθεμάτων. Οι επεξηγηματικές πινακίδες ή απουσιάζουν ή είναι επιλεκτικές και γενικόλογες, υπακούοντας υποτίθεται σε κάποια υψηλή αρχαιολογική δεοντολογία που παραμένει ακατανόητη, απευθύνεται υποτίθεται, μόνο σε ειδικούς, ενώ η εκθεσιακή λογική υπακούει συνήθως σε έναν στείρο «αισθητισμό». Οι περισσότεροι επισκέπτες αισθάνονται αναπόφευκτα χαμένοι σε έναν κόσμο που τους προκαλεί αμηχανία και μειονεξία για την άγνοιά τους. Προτιμούν να μένουν έξω από αυτόν ή να επισκέπτονται μόνο τα αναψυκτήρια και τα πωλητήρια, εφόσον βέβαια αυτά υφίστανται και είναι ελκυστικά.

Η σύγχρονη οπτική έχει συλλάβει και προτείνει τη δημιουργία του μεταμοντέρνου μουσείου, προσθέτω και «του μεταμοντέρνου αρχαιολογικού χώρου», όπου την εκθεσιακή λογική, την

οργάνωση, τη διαμόρφωση και την ανάδειξη των μνημείων καθορίζουν ο χαρακτήρας και οι προσδοκίες ενός ποικιλόμορφου κοινού. Ακόμη και χώροι που παραδοσιακά παραμένουν κλειστοί στους επισκέπτες, όπως τα εργαστήρια και οι αποθήκες, προτείνεται να είναι εν μέρει προσίτα στο κοινό. Οι εκθέσεις να παρακινούν τους επισκέπτες να χρησιμοποιήσουν τα εκθέματα (με διάφορα ψηφιακά μέσα και τρόπους) ώστε να ανακαλύπτουν μόνοι τα στοιχεία που τους κεντρίζουν το ενδιαφέρον. Τα μουσεία και οι χώροι, τέλος, πρέπει να διαθέτουν ευχάριστους και άνετους χώρους υποδοχής και ξεκούρασης, εστιατόρια, καφετέριες, καταστήματα-πωλητήρια που σήμερα δυστυχώς στη χώρα μας είτε απουσιάζουν παντελώς ή είναι αποκρουστικά.

Δεν κατακρίνω όσους συνδέουν τα μουσεία και τους χώρους με τους νόμους της αγοράς. Πιστεύω ότι πρέπει να εξασφαλίζεται η βιωσιμότητά τους χωρίς συνεχείς κρατικές επιχορηγήσεις που ωθούν σε εφησυχασμό, αδιαφορία, διαφθορά και μαύρες τρύπες. Θα επαναλάβω αυτό που έχω και παλαιότερα υποστηρίζω:

«Τα μεγάλα Μουσεία και οι μείζονες αρχαιολογικοί χώροι να αυτονομηθούν οικονομικά, να γίνουν ανταγωνιστικά, να παρέχουν άριστες υπηρεσίες, ανταποκρινόμενα στις προσδοκίες ενός απαιτητικού και ποικιλόμορφου κοινού. Οι διευθυντές τους να μην ορίζονται κατά αρχαιότητα μέσα από οποιασδήποτε μορφής ιεραρχία, αλλά να επιλέγονται με ανοιχτό διαγωνισμό με βάση εμπειρία, επιστημονικά προσόντα και γνώσεις διαχείρισης (management) για ένα συγκεκριμένο χρονικό διάστημα και να διοικούν τα μουσεία ή τους χώρους με σχετική αυτονομία, υπό τον έλεγχο πάντα της πολιτείας, ως πρόεδροι ενός επιστημονικού συμβουλίου με στόχο την προσέλκυση επισκεπτών και την αύξηση των εσόδων, υπεύθυνοι ταυτόχρονα για τη συντήρηση των υποδομών, την προβολή του μνημειακού πλούτου και τη φύλαξή του με ειδικευμένο φυλακτικό προσωπικό».

Δεν υπάρχει αμφιβολία ότι τα Μουσεία ανά τον κόσμο συγκροτούν σήμερα μια ειδική κατηγορία πολυτελών φυλακών υψηλής ασφαλείας με κρυφές κάμερες, φωτοκύτταρα, συναγερμούς και φύλακες, ενίοτε οπλισμένους, τουλάχιστον στο εξωτερικό. Εκεί μέσα βρίσκονται έγκλειστα τα υλικά κατάλοιπα του παρελθόντος, αποκομμένα για πάντα από το φυσικό τους περιβάλλον, την αρχική λειτουργία και χρήση τους, είτε βίαια και τραυματικά αποσπασμένα από αρχαιοκάπηλους είτε μεθοδικά αποσπασμένα με τη διαδικασία της ανασκαφής. Η σύγχρονη μουσειολογική πρακτική πασχίζει να απαλύνει τη μοναξιά της φυλακής των υλικών μαρτυριών του παρελθόντος, δημιουργώντας ένα νέο περιβάλλον για αυτά, συνήθως αστραφερό, χρωματιστό και εικονογραφημένο. Επιθυμεί να τους δώσει ένα νέο ρόλο, αυτόν του δασκάλου μικρών και μεγάλων για την ιστορία του πολιτισμού, τη θρησκεία, τα ήθη και τα έθιμα, την κοινωνική οργάνωση, τη

σχέση με τη Φύση, για τη ζωή γενικά του ανθρώπου της εποχής τους. Παρά τις αγαθές προθέσεις ειδικών μουσειολόγων και φιλότιμων αρχαιολόγων δεν είναι πάντοτε εφικτό να πειστούν τα αυστηρά επιλεγμένα και «ωραιοποιημένα», σχεδόν αποστειρωμένα αντικείμενα (καλά πλυμένα, συμπληρωμένα, συντηρημένα, υποβλητικά φωτισμένα) να αρθρώσουν γλώσσα κατανοητή σε όλους. Απαιτείται εμπνευσμένο και αφοσιωμένο ανθρώπινο δυναμικό και σύγχρονο θεσμικό πλαίσιο λειτουργίας.

Ήλθε ο καιρός, νομίζω, να προχωρήσουμε στη δημιουργία μνημειακών συνόλων μιας νέας αντίληψης σε αρχαιολογικούς κατά κύριο λόγο χώρους, αλλά και ανοικτά μουσεία, όπου η αρχική λειτουργία και το αρχιτεκτονικό και φυσικό περιβάλλον των υλικών κατάλοιπων (η μεταξύ τους άρρηκτη αρχική σχέση και συνάφεια) θα έχουν κατά το δυνατό αποκατασταθεί και αναπλασθεί, χώρων όπου άτομα κάθε ηλικίας και σωματικών δυνατοτήτων, ανεξάρτητα καταγωγής, φύλου, φυλής, κοινωνικής θέσης και μορφωτικού επιπέδου θα διδάσκονται και ταυτόχρονα θα ευαισθητοποιούνται πάνω στο πρόβλημα της προστασίας της πολιτιστικής κληρονομιάς, θα χαίρονται τα τέχνηρα, κατά το δυνατό, μέσα στο αυθεντικό αρχιτεκτονικό, επιγραφικό, ιστορικό και καλλιτεχνικό περιβάλλον τους. Χώρους με μνημειακά σύνολα και εκθέματα που καλούν τον επισκέπτη να συνδιαλεχθεί μαζί τους.

Οι ναοί ήταν το μόνο είδος Μουσείων που είχε να προσφέρει ο αρχαίος κόσμος. Ορισμένα φημισμένα ελληνικά ιερά όπως οι Δελφοί και η Ολυμπία απέκτησαν αντικείμενα μοναδικής αξίας, ήταν πραγματικά θησαυροφυλάκια έργων τέχνης. Ο πρόναος του αρχαϊκού ναού της Ήρας στην Ολυμπία με τον Ερμή του Πραξιτέλη ήταν ένα είδος Μουσείου, όπως το ιερό του Ασκληπιού στη Μεσσήνη με τις μεγαλειώδεις αγαλαμικές συνθέσεις ιστορικού χαρακτήρα του φημισμένου Μεσσήνιου γλύπτη Δαμοφώντα, τις οποίες περιγράφει ο περιηγητής Πausανίας στο τέταρτο βιβλίο του. Η Ρώμη διέθετε αρκετούς ναούς μουσεία που περηφανεύονταν για ορισμένα από τα ωραιότερα καλλιτεχνήματα του αρχαίου κόσμου. Οι αρχαίοι δεν περιορίζονταν βέβαια στους ναούς για να εκθέσουν τα έργα. Όλα τα δημόσια οικοδομήματα, οι στοές, τα θέατρα, τα στάδια, ακόμη και τα δημόσια λουτρά περιελάμβαναν πίνακες ζωγραφικής και εκατοντάδες αγάλματα, μαρμάρινα και ορειχάλκινα.

Κάπως έτσι οραματίζομαι το μέλλον αρχαιολογικών χώρων όπως η αρχαία Μεσσήνη. Τα γλυπτά, οι επιγραφές, τα βάθρα των ανδριάντων και ορισμένα χαρακτηριστικά ευρήματα θα βρουν το φυσικό τους χώρο, μέσα σε αναστηλωμένα μνημεία της πόλης, στους χώρους θέασης και ακρόασης (το Θέατρο, το Εκκλησιαστήριο, το Στάδιο), αλλά και στο ιερό της Ίσιδος, τη βόρεια στοά της αγοράς, το Ασκληπιείο. Το θέμα της ασφαλείας που

υπερτονίζεται συνήθως δεν είναι ανυπέβλητο εμπόδιο. Περίφραξη ασφαλείας, στέγαση, νυχτερινός φωτισμός που θα αναδεικνύει τα μνημεία και τα εκθέματα, εκπαιδευμένοι φύλακες και νυκτοφύλακες. Το κόστος όλων αυτών είναι κατά πολύ μικρότερο του κόστους ανέγερσης ενός σύγχρονου, μεγάλου αρχαιολογικού Μουσείου εντός ή πλησίον ενός αρχαιολογικού χώρου, χωρίς να υπολογίζουμε τα τεράστια προβλήματα διαγωνισμών, καθυστερήσεων, υπερτιμολογήσεων, κοινωνικών συγκρούσεων, της αναμφισβήτητης αισθητικής όχλησης και της αλλοίωσης του περιβάλλοντος, φυσικού ή ανθρωπογενούς.

Η σύγχρονη πολιτιστική πολιτική της Ευρωπαϊκής Ένωσης ενθαρρύνει επενδύσεις σε πολιτιστικούς και δημιουργικούς τομείς που συμβάλλουν στην πάταξη της ανεργίας, στην κοινωνική ευημερία και την λεγόμενη οικονομία της ευτυχίας (economy of happiness), όπου περιλαμβάνεται όχι απλώς η θάλασσα και ο μεσογειακός ήλιος αλλά πρωτίστως τα μνημεία όλων των εποχών, οι αρχαιολογικοί χώροι και τα μουσεία. Όλα αυτά προϋποθέτουν αλλαγή νοοτροπίας πρώτιστα μεταξύ των υπεύθυνων πολιτικών στη χώρα μας και σε συνέχεια των πολιτών. Δυστυχώς η πλειονότητα των πολιτών συνεχίζει να εκτιμά το αρχαίο ανάλογο με τη χρηματική και την όποια καλλιτεχνική αξία του, δεν το αντιλαμβάνεται ως κοινό πολιτιστικό αγαθό.

Το Εθνικό Αρχαιολογικό Μουσείο τιμώμενο Μουσείο 2016

ΜΑΡΙΑ ΛΑΓΟΓΙΑΝΝΗ - ΓΕΩΡΓΑΚΑΡΑΚΟΥ

Με ιδιαίτερη χαρά και βαθύ αίσθημα ευθύνης σας υποδεχόμαστε στο Εθνικό Αρχαιολογικό Μουσείο, το Πανελλήνιο Μουσείο, αυτό που θεμελιώθηκε το 1866 συμπυκνώνοντας τα όνειρα όλων των Ελλήνων και προσελκύνοντας τον θαυμασμό πολλών ξένων.

νερώνουν ότι οι εκθέσεις που δημιουργήθηκαν εκείνη την εποχή ήταν εφάμιλλες των υπόλοιπων ευρωπαϊκών μουσείων. Το 1903 ο Γάλλος Υπουργός Παιδείας Α. Σωμιέ φέρεται να δηλώσει: «Η τοποθέτησις και η ταξινόμησις των αγαλμάτων εν τω μουσείω σας, υπερβαίνει κατά την εντέλεια και αυτά τα ιταλικά μουσεία».

Ανάλογα πρωτοποριακή υπήρξε και η μεταπολεμική έκθεση, που πραγματοποιήθηκε από τον Χρήστο Καρούζο και τη Σέμη Καρούζου, μετά τη λαίλαπα του Δευτέρου Παγκοσμίου Πολέμου και το έπος της προστασίας και απόκρυψης των αρχαιοτήτων. Το

ση για τη μοναδικότητα αυτού του μουσείου και τη συμβολή του στη διατήρηση και τη διάδοση των ανθρωπιστικών αξιών: «Όλη η ανθρωπότητα βρίσκεται σ' αυτό το απέραντο μουσείο» μας γράφουν.

Και είναι αλήθεια. Το Εθνικό Αρχαιολογικό Μουσείο χαρακτηρίζεται όχι μόνο για την ποιότητα και την πληρότητα των συλλογών του αλλά και για την εξωστρέφειά του. Εκτός από τους 470.000 επισκέπτες που υποδέχθηκε το 2015, 34.000 άτομα παρακολούθησαν τις εκπαιδευτικές του δράσεις. Ερευνητικά προγράμματα

λογικό Μουσείο, διαμορφώθηκε μια αστική γειτονιά που άκμασε στον μεσοπόλεμο και τις πρώτες μεταπολεμικές δεκαετίες.

Ίσως είναι δύσκολο να φανταστούμε σήμερα την όψη της περιοχής το 1866, όταν θεμελιώθηκε το Μουσείο. Στις παρυφές της πόλης, τα κτήρια που βρίσκονταν γύρω ήταν ελάχιστα, γεγονός που έκανε αρκετούς να εκφράσουν την άποψη ότι θα έπρεπε να επιλεγεί ένας άλλος χώρος περισσότερο κεντρικός. Και όμως δεν έλειπαν οι στοχαστές που διέκριναν τη σημαντική θέση του Μουσείου στον αστικό ιστό διαβλέποντας ότι: «Μετά καιρόν η θέσις αυτή θέλει καταστήσει κεντρική, διότι η πόλις ήρχισε να λαμβάνη έκτασιν προς την κάτωθι του Λυκαβηττού ευάερον πεδιάδα». Εφημερίς Ελπίς 1865

Η χωροθέτηση του Εθνικού Αρχαιολογικού Μουσείου δίπλα στο Πολυτεχνείο, δεν ήταν τυχαία. Η αγορά του οικοπέδου από την Ελένη Τσοίτσα έγινε με στόχο τη δημιουργία ενός εκπαιδευτικού και καλλιτεχνικού πόλου, που θα προωθούσε την επιστήμη και την καλλιέργεια των καλών τεχνών. Ο δροσερός κήπος, που διαμορφώθηκε στη συνέχεια μπροστά του, έγινε σύντομα χώρος αναψυχής, ανάπαυλας και κοινωνικής επαφής για πολλές γενιές Αθηναίων.

Στις μέρες μας το τοπίο έχει αλλάξει. Το μουσείο στέκει ανάμεσα στην πολυσύχναστη Πατησίων και στην πολύχρωμη γειτονιά των Εξαρχείων ανασαίνοντας στους δικούς του ρυθμούς και προσκαλώντας για μια έξοδο από τον χρόνο και μια διέξοδο από την καθημερινότητα. Και όταν έρχεται το βράδυ και η κίνηση αραιώνει - τότε το φωτισμένο μουσείο μοιάζει με φάρο, που σηματοδοτεί τη δύναμη της δημιουργίας, την αξία της προσπάθειας, το καλό καγαθό.

Αναλογιζόμενοι τον σημερινό ρόλο του μουσείου, κατανοούμε ότι χρέος μας είναι να διαφυλάσσουμε τις αρχαιότητες, να μεταλαμπαδεύουμε τη γνώση και να ενισχύουμε τη συμμετοχή όλων, σε αυτό που αποτελεί κοινή πολιτιστική κληρονομιά. Μια συμμετοχή ενεργητική, δημιουργική και πολυδιάστατη. Μόνο έτσι το πολιτιστικό τοπίο μέσα και γύρω από το μουσείο θα ριζώσει στις καρδιές των ανθρώπων. Η εξωστρέφειά μας και οι συνεργείες με άλλους φορείς και σύγχρονους καλλιτέχνες είναι προς αυτή την κατεύθυνση, επιτρέποντας νέους τρόπους ανάγνωσης και νέους συσχετισμούς ανάμεσα στο παρελθόν και το παρόν.

Δύο κορυφαίοι πολιτιστικοί θεσμοί της χώρας συμπράττουν σήμερα μαζί μας. Η ΕΡΤ με τη χορωδία της και με τη συμμετοχή του Χρήστου Ζερμπίνου ως σολίστα και το Εθνικό Θέατρο που από τις 10 το πρωί προσφέρει θεατρική ανάγνωση των 24 ραψωδιών της Οδύσσειας, ως προανάκρουσμα της μεγάλης μας περιοδικής έκθεσης, η οποία θα εγκαινιαστεί τον προσεχή Οκτώβριο.

φωτ. Σ. Αθανασοπούλου

φωτ. Ελ. Γαλανόπουλος © Εθνικό Αρχαιολογικό Μουσείο

Συγκεντρώνοντας αρχαιότητες από όλες τις περιοχές της ελληνικής επικράτειας το Εθνικό Αρχαιολογικό Μουσείο κατόρθωσε να διαμορφώσει στις αίθουσές του, ήδη, από τις αρχές του 20ου αιώνα ένα συλλογικό «τοπίο» με το πανόραμα του αρχαίου ελληνικού πολιτισμού από την προϊστορική περίοδο ως την ύστερη αρχαιότητα.

Τα σχόλια επιφανών πνευματικών ανθρώπων του εξωτερικού φα-

1949 ο Αμερικανός αρχαιολόγος Vanderpool σχολίασε: «Ενα από τα πιο ευχάριστα και κατανοητά μουσεία της Ευρώπης», ενώ το 1959 ο Γερμανός αρχαιολόγος Möbius έγραψε στο Διεθνές Περιοδικό του ICOM ("Museum"): «δεν πρέπει να διαφύγει της προσοχής κανενός μουσειογράφου».

Στις μέρες μας, τα σχόλια στο βιβλίο των επισκεπτών που έρχονται από κάθε μεριά του πλανήτη δείχνουν τη βαθιά αναγνώρι-

Ομιλία της Διευθύντριας του Εθνικού Αρχαιολογικού Μουσείου, Μαρίας Λαγογιάννη-Γεωργακάρκου

φωτ. Ελ. Γαλανόπουλος © Εθνικό Αρχαιολογικό Μουσείο

από όλο τον κόσμο (388 στον αριθμό), εκατοντάδες διεθνείς εκδόσεις και περισσότερες από 40 περιοδικές εκθέσεις σε Ευρώπη, Αμερική και Ασία υποστηρίχθηκαν και ενισχύθηκαν τα τελευταία χρόνια με τις αρχαιότητες αυτού του μουσείου.

Το 2016 είναι για εμάς, τους εργαζόμενους στο Εθνικό Αρχαιολογικό Μουσείο, ένα έτος ορόσημο καθώς γιορτάζουμε την επέτειο των 150 χρόνων από τη θεμελίωσή του. Για να τιμήσουμε το τριπλό αυτό ιωβηλαίο προγραμματίσαμε μια πληθώρα εκδηλώσεων, με την υποστήριξη του Υπουργείου Πολιτισμού και Αθλητισμού και τη συνεργασία δεκάδων φορέων. Οι εορτασμοί θα κορυφωθούν στις 3 Οκτωβρίου 2016, ανήμερα της επετείου θεμελίωσης του μουσείου, όταν θα εγκαινιασθούν οι «Οδύσσειες», η μεγάλη περιοδική μας έκθεση, που θα ανιστορήσει το περιπετειώδες ταξίδι του ανθρώπου στο χρόνο μέσα από ένα αφαιρετικό και συμβολικό πρίσμα εμπνευσμένο από το ομηρικό έπος της Οδύσσειας.

Η θεματολογία του σημερινού εορτασμού της Διεθνούς Ημέρας Μουσείων προσφέρει την ευκαιρία να αναλογιστούμε τη σχέση του Εθνικού Αρχαιολογικού Μουσείου με το δικό του πολιτιστικό τοπίο, τον περιβάλλοντα χώρο, τις αξίες και τους συμβολισμούς με τους οποίους επενδύθηκε η δημιουργία του και η μακρόχρονη παρουσία του. Είναι γεγονός ότι το Εθνικό Αρχαιολογικό Μουσείο ονοματοδότησε και σηματοδότησε μια ολόκληρη περιοχή του αθηναϊκού τοπίου. Γύρω από τα δυο εμβληματικά κτήρια της Πατησίων, το Εθνικό Μετσόβιο Πολυτεχνείο και το Εθνικό Αρχαιολογικό Μουσείο, διαμορφώθηκε μια αστική γειτονιά που άκμασε στον μεσοπόλεμο και τις πρώτες μεταπολεμικές δεκαετίες.

Η 24η Γενική Συνέλευση του Διεθνούς Συμβουλίου Μουσείων

«Μουσεία και Πολιτιστικά Τοπία»
Μιλάνο, 4-9 Ιουλίου 2016

ΦΙΛΙΠΠΟΣ ΜΑΖΑΡΑΚΗΣ-ΑΙΝΙΑΝ

προκαλέσουν συζήτηση: ο Τούρκος συγγραφέας Ορχάν Παμούκ επιχειρηματολόγησε υπέρ των μικρών, κοινοτικών μουσείων που απηχούν την ατομική και τοπική ταυτότητα του κοινού ως ανάγκη για την πρόοδο του ανθρωπισμού, σε αντίθεση με τα μεγάλα ιδρύματα που ακολουθούν πιο καθιερωμένες πολιτικές. Οι διεθνούς φήμης καλλιτέχνες Christo και Jeanne-Claude τοποθετήθηκαν υπέρ της «αυθαίρετης τέχνης», που δεν δεσμεύεται από περιορισμούς ιδεολογικούς, πολιτικούς ή χρησιμοθηρικούς, αλλά προστατεύει με πάθος την «αθωότητά» της.

Στη διάρκεια των επόμενων ημερών, οι πολλαπλές συνεδριάσεις της ολομέλειας, καθώς και των διαφόρων επιτροπών του ICOM έδωσαν τη δυνατότητα έκφρασης απόψεων, ανησυχιών, προοπτικών, όπως συνήθως, σε ευρύτατο φάσμα μουσειακών θεμάτων. Ξεκινώντας από τις γενική πολιτική της «Γαλάζιας Ασπίδας», της συνεργασίας της με την UNESCO για τις «Συστάσεις για

Η 24η Γενική Συνέλευση του ICOM άνοιξε στις 4 Ιουλίου 2016 στο Μιλάνο της Ιταλίας, με συμμετοχή 3.500 περίπου συνέδρων από 130 χώρες και με θέμα τα «Μουσεία και Πολιτιστικά Τοπία». Στην έναρξη μίλησε ο απερχόμενος Πρόεδρος Hans-Martin Hinz, κάνοντας μία αναδρομή των 70 ετών από την ίδρυση του Διεθνούς Συμβουλίου Μουσείων. Ο Υπουργός Πολιτισμού της Ιταλίας κ. Dario Franceschini, ο Δήμαρχος του Μιλάνου κ. Beppe Sala και η κ. Kristina Capellini, Σύμβουλος Πολιτισμού, Ταυτότητας και Αυτονομίας της Περιφέρειας Λομβαρδίας, χαιρέτησαν την έναρξη της Συνέλευσης. Κατόπιν έλαβαν το λόγο ο Πρόεδρος της Οργανωτικής Επιτροπής κ. Alberto Garlandini και ο Πρόεδρος της Εθνικής Επιτροπής ICOM Ιταλίας κ. Daniele Jalla.

Μετά τους χαιρετισμούς, οι τρεις βασικοί ομιλητές κέντρισαν το ενδιαφέρον των συνέδρων με τοποθετήσεις που επεδίωκαν να

Μουσεία και Συλλογές» που προετοιμάζει η τελευταία, τις ειδικές ενημερωτικές συναντήσεις για νέους επαγγελματίες μουσείων, τις συνεδριάσεις των διαφόρων Διεθνών Επιτροπών, και καταλήγοντας στην επετειακή έκθεση «Where ICOM from», το πρόγραμμα των ημερών υπήρξε εξαιρετικά πλούσιο.

Ως είθισται, η Γενική Συνέλευση πλαισιώθηκε από την εμπορική έκθεση προμηθευτών, εκδοτών, σχεδιαστών κ.ά. που απευθύνονται στο διεθνές μουσειακό κοινό. Διοργανώθηκαν δεκάδες επίσημες και ανεπίσημες εκδρομές και επισκέψεις σε τόπους και μουσεία στο Μιλάνο και όλη τη Βόρεια Ιταλία. Πραγματοποιήθηκαν σημαντικές πολιτιστικές εκδηλώσεις, με κορυφαίες την συναυλία μέσα στον Καθεδρικό Ναό Duomo, τη δεξίωση στο Castello Sforzesco και την ανοικτή βραδιά στο Museo Nazionale della Scienza e della Tecnologia Leonardo da Vinci. Οργανώθη-

καν ακόμα και συναντήσεις εκτός του πλαισίου του ICOM, αφιερωμένες στον πολιτισμό και τα μουσεία που αξιοποίησαν τη δυναμική των ημερών και την παρουσία ξένων ειδικών στην πόλη (όπως π.χ. η ημερίδα "Musei e Storia" του Λομβαρδικού Ινστιτούτου Ιστορίας και του Πανεπιστημίου του Μιλάνου, στην Εθνική Βιβλιοθήκη Braidense του Palazzo di Brera).

Η Γενική Συνέλευση έλαβε σημαντικό αριθμό αποφάσεων στρατηγικής σημασίας (Resolutions), το πλήρες κείμενο των οποίων είναι διαθέσιμο στον ιστότοπο του ICOM, ενώ παρουσιάστηκε στους συνέδρους και ο νέος λογότυπος, που βασίζεται σε μία στυλιζαρισμένη απόδοση του γράμματος "M".

Εξελέγη το νέο Διοικητικό Συμβούλιο, με Πρόεδρο την Suay Aksoy, μέχρι πρότινος προεδρεύουσα της Συμβουλευτικής Επιτροπής και παλαιότερα του ICOM-CAMOC. Νέα Πρόεδρος της

Ελληνική συμμετοχή στην 24η Γενική Συνέλευση του ICOM

Συμβουλευτικής Επιτροπής (Consultative Committee) εξελέγη η Regine Schulz, τέως μέλος του Εκτελεστικού Συμβουλίου του ICOM.

Τέλος, σε ειδική εκδήλωση-παρουσίαση έγινε παράδοση της σημαίας του ICOM στην Οργανωτική Επιτροπή της επόμενης Γενικής Συνέλευσης, που θα λάβει χώρα στο Κίότο της Ιαπωνίας, το 2019.

Η Ελληνική συμμετοχή στο συνέδριο υπήρξε εντυπωσιακά μεγάλη, ίσως και λόγω γεωγραφικής εγγύτητας. Εκ μέρους του ΔΣ Ελληνικού Τμήματος του ICOM παρίσταντο η Πρόεδρος και ο Ταμίας, καθώς και η τέως Πρόεδρος κα Τέτη Χατζηνικολάου, ως μέλος του Resolutions Committee που προετοίμασε τα κείμενα των αποφάσεων της ολομέλειας.

Περί μουσείων και αστικών πολιτιστικών τοπίων. Η εμπειρία της Διεθνούς Επιτροπής για τις Συλλογές και Δράσεις των μουσείων πόλεων (CAMOC) στο Μιλάνο.

ΜΑΡΛΕΝ ΜΟΥΛΙΟΥ

Για τους επαγγελματίες των μουσείων τα τριετή συνέδρια του ICOM είναι όπως οι Ολυμπιάδες για τη διεθνή κοινότητα του αθλητισμού: μια μεγάλη γιορτή παγκόσμιας εμβέλειας με πολλούς πλοούς συμβολισμούς και οφέλη, μια μοναδική συνάντηση πολι-

τισμών όπου η διαφορετικότητα κάνει τη διαφορά, μια ιδιότυπη άσκηση αντοχής όπου οι συμμετέχοντες καλούνται να ανταποκριθούν σε ένα πολυήμερο και πολυσυλλεκτικό πρόγραμμα με ευελιξία και προνοητικότητα επιλέγοντας έγκαιρα τις θεματικές ενότητες και δράσεις που τους ενδιαφέρουν.

Για τη διοργανώτρια χώρα, η ανάληψη της μεγάλης τιμής και της ευθύνης για την πραγματοποίηση μιας τέτοιας συνάντησης κεφαλαιοποιείται στην απόκτηση τεράστιας γνώσης και εμπειρίας (η οποία μάλιστα αποκτά εξαγωγή αξία αν η διοργάνωση του συνεδρίου στεφθεί με επιτυχία), στην εδραίωση ενός πολύτιμου αποθέματος δικτύων και συνεργειών παγκοσμίως και στην τεράστια προβολή της πολιτιστικής της κληρονομιάς όσο και της

δυναμικής διαχείρισής της στο παρόν και στο μέλλον. Η φετινή ιταλική διοργάνωση στο Μιλάνο αποδείχθηκε εξαιρετικά επιτυχημένη με ρεκόρ συμμετοχών 3.433 συνέδρων από 129 χώρες, 300 νεαρών εθελοντών/ντριών και 111 εκθετών. Το θέμα του συνεδρίου «Μουσεία και πολιτιστικά τοπία», πολύσημο και εύπλαστο ανάλογα με τον τρόπο προσέγγισής του, υπήρξε τελικά ίσως και προφητικό, αν αναλογιστούμε το εύθραυστο παρόν του πολιτιστικού τοπίου της κεντρικής Ιταλίας που πλήττεται από σεισμικούς τους τελευταίους μήνες.

Σε προσωπικό επίπεδο, η φετινή διοργάνωση συνέπεσε με την ολοκλήρωση της θητείας μου ως Προέδρου και μέλους από το 2010 του Διοικητικού Συμβουλίου της Διεθνούς Επιτροπής για τις Συλλογές και τις Δράσεις των Μουσείων Πόλεων (CAMOC) και αποτέλεσε το έκτο κατά σειρά συνέδριο της Επιτροπής για το οποίο είχα προσωπική ευθύνη. Έχοντας ως γνώμονα την πάγια θέση του ICOM για προώθηση στρατηγικών συνεργασιών μεταξύ των διεθνών και εθνικών επιτροπών, καθώς και την προσωπική μου πεποίθηση ότι οι συνέργειες είναι πολλαπλώς ενδιαφέρουσες, αν και συχνά απαιτούν πολύ περισσότερη προσπάθεια και κοπιαστική δουλειά στο στάδιο της προετοιμασίας, το πρόγραμμα που σχεδιάσαμε και υλοποιήσαμε στο Μιλάνο, βασισμένο σε συνεργασίες με τέσσερις διεθνείς επιτροπές του ICOM (ICOFOM, ICAMT, ICR, MINOM), χαρακτηριζόταν από τέσσερις βασικές αρχές και αξίες του CAMOC: συνεργασία, δικτύωση, σύνδεση, πολυφωνία. Στη σύντομή μου επισκόπηση, θα σχολιάσω επιγραμματικά το περιεχόμενο αυτών των συνεργασιών, προσθέτοντας μερικές ακόμη πληροφορίες για άλλες δράσεις στις οποίες συμμετείχα, καθώς και εντυπώσεις μου για μερικές από τις κεντρικές συνεδρίες και ομιλίες του συνεδρίου.

Η πρώτη ενότητα του προγράμματος του CAMOC (απόγευμα 4ης Ιουλίου) διερεύνησε το ιδεολογικό και πολιτικό πλαίσιο του θέματος «Μουσεία και αστικά πολιτιστικά τοπία», στο πλαίσιο μιας κοινής συνεδρίας με τη θεωρητική επιτροπή Μουσειολογίας του ICOFOM και την Affiliated επιτροπή του MINOM (International Movement for a New Museology), η οποία περιλάμβανε έξι ανακοινώσεις και μία συζήτηση στρουγγυλής τράπεζας. Όσα ακούστηκαν, βασίστηκαν σε ενδιαφέροντα παραδείγματα από τη βόρεια και νότια Ευρώπη, τη Βραζιλία, την Ινδία και τις ΗΠΑ, και έδωσαν αφορμή να συζητηθούν αμφιλεγόμενα ζητήματα χρήσης του δημόσιου χώρου, διαμόρφωσης ταυτοτήτων και γεωπολιτικής εξουσίας, επιβολής ελέγχου, σχεδιασμού δράσεων αειφορίας (περιβαλλοντικής και κοινωνικής), νέων μορφών αστικοποίησης αλλά και δημιουργικότητας και εναλλακτικών εμπειριών στις πόλεις εντός και εκτός μουσείων.

Η δεύτερη συνεργασία του CAMOC με τη Διεθνή Επιτροπή Αρχιτεκτονικής και Μουσειακών Τεχνικών (ICAMT) σχεδιάστηκε ως

εμπειρία εξόδου στην πόλη, σ' ένα από τα πιο όμορφα μουσεία της, το Museo delle Culture (MUDEC) με την ιδιαίτερη αρχιτεκτονική φόρμα, το οποίο δυστυχώς είχαμε λίγο χρόνο να εξερευνήσουμε. Η συνεδρία (απόγευμα 5ης Ιουλίου) περιλάμβανε δύο βασικές ομιλίες από τους Massimo Negri και Alberto Grimoldi, σημαντικούς εκπροσώπους της ιταλικής μουσειολογικής κοινότητας, οι οποίοι αναφέρθηκαν σε μουσειακά παραδείγματα με τα οποία είχαν άμεσα συνδεθεί, αυτό του μουσείου της πόλης της Μπολόνια και της Κρεμόνα. Εννέα ακόμη ομιλητές, μέλη και των δύο Επιτροπών, παρουσίασαν πολύ ενδιαφέροντα μουσεία από την Ευρώπη (Άμστερνταμ, Ρότερνταμ, Σόφια, Εδιμβούργο, Brescia) έως την Ιαπωνία, Βραζιλία και Καναδά. Μέσα από τις επιλογές τους σχολιάστηκαν ποικίλες πτυχές της μουσειακής πρακτικής (συλλεκτική, ερευνητική, εκθεσιακή, ερμηνευτική πολιτική, διαχείριση συλλογών και πληροφορίας) και της ανάπτυξης της μουσειακής αρχιτεκτονικής ως μοχλού αστικής αναγέννησης και ως συμβόλων για την δημιουργία νέων δυναμικών αστικών τοποσήμων με πολιτιστικό περιεχόμενο και έργο.

Η τρίτη συνεργασία του CAMOC με τη Διεθνή Επιτροπή Περιφερειακών Μουσείων (ICR) είχε διττό χαρακτήρα. Ο βασικός κορμός της σχεδιάστηκε ως μια επιστημονική συνεδρία με παρουσιάσεις από μέλη και των δύο επιτροπών με βασικό θέμα διερεύνησης «Τα μουσεία πόλεων, τα αστικά τοπία και οι αστικές κοινότητες». Το γεωγραφικό φάσμα των ομιλητών και των παραδειγμάτων τους ήταν εντυπωσιακά πολυσυλλεκτικό (Νότια Αφρική, Κίνα, Φινλανδία, Σλοβενία, Σουηδία, Καναδάς, Τουρκία, Νέα Ζηλανδία, Αυστρία, Ελλάδα, Ιαπωνία) και το πλέγμα των θεματικών τους αναφορών εξίσου σύνθετο (δημοκρατικά κινήματα, ανθρώπινα δικαιώματα, ανοικτή κοινωνία, συμμετοχικότητα, αστική μεταμόρφωση, πολιτιστικός σχεδιασμός στην πόλη και ιδεολογικές διαμάχες, μάρκετινγκ πόλεων, διατήρηση της πολιτιστικής κληρονομιάς κ.ά.). Παράλληλα, CAMOC και ICR μοιράστηκαν την εμπειρία μιας ολοήμερης εξόρμησης στην Μπολόνια (7η Ιουλίου), η οποία περιλάμβανε περιήγηση, ξενάγηση και συζήτηση με το προσωπικό του μουσείου της πόλης της Μπολόνια στο Palazzo Peroli (ένα μουσείο εν πολλοίς έργο του Massimo Negri όπως προαναφέρθηκε), συζήτηση με ειδικούς επιστήμονες στο Κέντρο Αστικής Έρευνας της πόλης αλλά και εμπειρία περιήγησης και εξειδικευμένης ξενάγησης από αρχιτέκτονα στην πανέμορφη πόλη της Μπολόνια.

Τέλος, το CAMOC έχοντας θεσμοθετήσει στα ετήσια συνέδρια του ήδη από το 2012 ειδικές «εκρηκτικές» ενότητες βασισμένες σε παρουσιάσεις τύπου Ignite (ταχύτατες πεντάλεπτες ομιλίες βασισμένες σε είκοσι διαφάνειες) κατάφερε και εφέτος να εξασφαλίσει χρόνο για περίπου δέκα τέτοιες παρουσιάσεις από την Σλοβενία, Σκωτία, Βραζιλία, Νιγηρία, Βέλγιο, Γερμανία,

Ινδία, Ιταλία, ΗΠΑ, Καναδά.

Όπως συμβαίνει παραδοσιακά στα ετήσια συνέδρια κάθε Επιτροπής του ICOM, παράλληλα με το επιστημονικό πρόγραμμα του συνεδρίου το πρόγραμμα του CAMOC περιλάμβανε και εκτενή απολογισμό για τα πεπραγμένα του απερχόμενου Διοικητικού Συμβουλίου του, τον οποίο προετοίμασε η υπογράφουσα.

Επιπλέον, στο φετινό συνέδριο ιδιαίτερο ενδιαφέρον παρουσίασε η Στρογγυλή Τράπεζα με τίτλο “The Social Role of Museums: New Migrations, New Challenges”. Τέσσερις ομιλητές μεταξύ των οποίων και η υπογράφουσα, υπό τον συντονισμό έμπειρης δημοσιογράφου του BBC, τοποθετήθηκαν από διαφορετική σκοπιά και με διαφορετικά παραδείγματα από την Ιταλία, Αγγλία, Αυστραλία, Ελλάδα αλλά και ευρύτερα γεωγραφικά πλαίσια πάνω στο θέμα της συμβολής των μουσείων στην διαχείριση της προσφυγικής κρίσης και στην κατανόηση των ιστορικών συνιστωσών που διαμορφώνουν τις μεταναστευτικές ροές και τις σύγχρονες κοινωνικές πολώσεις. Ουσιαστικότερη η παρέμβαση της πολύ δυναμικής Δημάρχου της Lampedusa, η οποία με στιβαρό λόγο δεν μίλησε ως πολιτικός αλλά ως πολίτης σε ρόλο ευθύνης μεταφέροντας εξ ονόματος των συμπολιτών της το δράμα των προσφύγων και το τί μπορεί να κάνει ένα τοπικό αρχαιολογικό μουσείο όταν τα γεγονότα το καλούν να υπερβεί τον επιστημονικό του ρόλο.

Στο πλαίσιο του συνεδρίου πραγματοποιήθηκε, επίσης, η πρώτη δια ζώσης συνάντηση ειδικής άτυπης Ομάδας Εργασίας του ICOM για την αναθεώρηση του ορισμού του μουσείου (Museum Definition Working Group) στην οποία συμμετείχα ως μέλος υπό το συντονισμό της εξαιρετικά έμπειρης και ικανής Bernice Murphy. Η Ομάδα Εργασίας από το καλοκαίρι του 2015 εργαζόταν εντατικά για να διερευνήσει το θέμα και τις πολλαπλές του διαστάσεις. Καθοριστική για τις εργασίες μας υπήρξε η συστηματική έρευνα που διενεργήθηκε μέσω ερωτηματολογίου σε όλα τα μέλη της Ομάδας και αφορούσε στον ισχύοντα ορισμό, τις δυνατότητες και τις αδυναμίες του. Την σχετική έρευνα σχεδίασε και υλοποίησε η υπογράφουσα σε συνεργασία με τον συνάδελφο Afsin Altayli (νυν Γραμματέα του CAMOC).

Συνέδρια, Σεμινάρια & Ημερίδες

Μια Συνάντηση για την Αναγνώριση/Πιστοποίηση των Ελληνικών Μουσείων

ΜΑΡΙΑ-ΞΕΝΗ ΓΑΡΕΖΟΥ
ΕΛΕΝΑ ΓΛΥΤΣΗ

Στις 18 Μαρτίου 2016 πραγματοποιήθηκε στο αμφιθέατρο του Μουσείου Ακρόπολης η πρώτη Ενημερωτική Συνάντηση με τίτλο «Αναγνώριση μουσείων: Ο λόγος στα μουσεία για τα μουσεία». Στη Συνάντηση συμμετείχαν με εκπροσώπους τους περισσότερα από εβδομήντα, μη δημόσια μουσεία της επικράτειας, καθώς και ειδικοί από τον χώρο των μουσείων.

Η συνάντηση σηματοδότησε την έναρξη εφαρμογής του συστήματος αναγνώρισης από το Υπουργείο Πολιτισμού και Αθλητισμού, μουσείων που ιδρύονται ή ανήκουν σε άλλα νομικά πρόσωπα μετά από αίτησή τους, εφόσον διασφαλίζονται συγκεκριμένες προϋποθέσεις. Στην αναγνώριση των μουσείων αναφέρονται τα άρθρα 45 και 73, παρ. 8 του Ν. 3028/2002, και η σχετική Υπουργική Απόφαση (ΦΕΚ 2385/Β'/26.10.2011), στην οποία έχει γίνει εκτενής αναφορά στο Ενημερωτικό Δελτίο του ICOM, τεύχος 8/2011.

Κατά τη διάρκεια του 2016 υποβλήθηκαν ήδη από ενδιαφερόμενα μουσεία δέκα αιτήσεις προελέγχου.

Κύριοι ομιλητές στην πρώτη Ενημερωτική Συνάντηση ήταν η Αλεξάνδρα Μπούνια, Πρόεδρος του Ελληνικού Τμήματος του ICOM και Καθηγήτρια Μουσειολογίας στο Τμήμα Πολιτισμικής Τεχνολογίας και Επικοινωνίας του Πανεπιστημίου Αιγαίου, η Ανδρομάχη Γκαζή, Επίκουρη Καθηγήτρια Μουσειολογίας στο Τμήμα Επικοινωνίας, Μέσων και Πολιτισμού του Παντείου Πανεπιστημίου, η Τέτη Χατζηνικολάου, Επίτιμη Διευθύντρια του Υπουργείου Πολιτισμού και Αθλητισμού και Πρόεδρος της Ομάδας Εργασίας της Αναγνώρισης Μουσείων, ο Νίκος Νικολάου, Πρόεδρος της Επιτροπής Μουσείων του Υπουργείου Παιδείας και Πολιτισμού της Κυπριακής Δημοκρατίας, και η Frances Croxford, ιδρύτρια της βρετανικής συμβουλευτικής εταιρείας σε ζητήματα πολιτιστικής διαχείρισης και προώθησης "The Seeking State". Ακολούθησαν σύντομες εισηγήσεις από εκπροσώπους

μη δημόσιων μουσείων, ενώ η Συνάντηση έληξε με στρογγυλή τράπεζα και συζήτηση με το κοινό, την οποία συντόνισαν στελέχη της Κεντρικής Υπηρεσίας του Υπουργείου Πολιτισμού και Αθλητισμού και μέλη της Ομάδας Εργασίας της Αναγνώρισης Μουσείων.

Η καθιέρωση ενός συστήματος αναγνώρισης και στη χώρα μας, σύμφωνα με το διεθνές παράδειγμα, αποσκοπεί στη βελτίωση των υποδομών και των παρεχομένων υπηρεσιών και συνδέεται άρρηκτα με την προστασία της πολιτιστικής κληρονομιάς και τη χάραξη της κρατικής μουσειακής πολιτικής. Ο τίτλος του «αναγνωρισμένου από το κράτος μουσείου» απονέμεται σε όσα μουσεία πληρούν τις προδιαγραφές που αναγράφονται λεπτομερώς στην προαναφερομένη Απόφαση, καθώς και στα σχετικά έντυπα, τα οποία μπορούν να αναζητηθούν στην ηλεκτρονική διεύθυνση:

<http://eservices.yppo.gr/diavouleuseis/Pages/viewconsultation.aspx?CID=23>

Οι παρεμβάσεις των ομιλητών έχουν βιντεοσκοπηθεί και είναι στη διάθεση των ενδιαφερομένων στον επιστημονικό ιστότοπο του Ιδρύματος Μποδοσάκη "blod"

<http://www.blod.gr/lectures/Pages/viewevent.aspx?EventID=577>

1η Συνάντηση Ελληνικής Ομάδας Πανεπιστημιακών Μουσείων και Συλλογών (ICOM/UMAC)

PENY ΘΕΟΛΟΓΗ-ΓΚΟΥΤΗ

Την Παρασκευή 9 Δεκεμβρίου 2016, στις 18.00, πραγματοποιήθηκε στα γραφεία του Ελληνικού Τμήματος του ICOM η 1η Συνάντηση της Ελληνικής Ομάδας Πανεπιστημιακών Μουσείων και Συλλογών (UMAC). Στη συνάντηση συμμετείχαν 25 άτομα από Αθήνα, Ιωάννινα, Κρήτη και Πάτρα, στελέχη, αλλά και μέλη ΔΕΠ, που σχετίζονται άμεσα ή έμμεσα με κάποιο Πανεπιστημιακό Μουσείο ή Συλλογή.

Τη συνάντηση άνοιξε η Αντιπρόεδρος του Ελληνικού Τμήματος, Αναστασία Λαζαρίδου, η οποία μετέφερε στους παρόντες τους χαιρετισμούς και την υποστήριξη του Διοικητικού Συμβουλίου του Ελληνικού Τμήματος προτρέποντάς τους να γίνουν μέλη του ICOM είτε ως άτομα είτε ως φορείς.

Στη συνέχεια η κα Πένυ Θεολόγη-Γκούτη, Υπεύθυνη του Μουσείου Επιστημών και Τεχνολογίας Παν/μίου Πατρών και Συντονί-

στρια της Ελληνικής Ομάδας UMAC έκανε μια αναδρομή στη δημιουργία της Διεθνούς Επιτροπής Πανεπιστημιακών Συλλογών και Μουσείων και στην προηγούμενη προσπάθεια λειτουργίας της Ελληνικής Ομάδας UMAC.

Ακολούθησε χαιρετισμός, μέσω Skype, της Προέδρου της Διεθνούς Επιτροπής Πανεπιστημιακών Μουσείων και Συλλογών ICOM/UMAC, κας Marta Lorenzo, Υποδιευθύντριας του Εθνικού Μουσείου Φυσικής Ιστορίας και Επιστημών της Λισαβόνας. Η κυρία Lorenzo καλωσόρισε τους συμμετέχοντες στο ξεκίνημα της Ελληνικής Ομάδας, διαβεβαίωσε για την υποστήριξη της στη λειτουργία της και ευχήθηκε γόνιμη κι εποικοδομητική συνεργασία.

Στη συνέχεια οι συμμετέχοντες παρουσίασαν τους φορείς στους οποίους ανήκουν, καθώς και τις ιδιαιτερότητες και τα προβλήματα που σχετίζονται με αυτούς.

Τα σημαντικότερα προβλήματα που αντιμετωπίζουν τα ελληνικά Πανεπιστημιακά Μουσεία είναι η έλλειψη προσωπικού, η μειωμένη χρηματοδότηση ή και η έλλειψη χρηματοδότησης και υποστήριξης, και κυρίως η έλλειψη οράματος και μουσειακής πολιτικής εκ μέρους των Ελληνικών Πανεπιστημίων.

Τέλος, οι συμμετέχοντες επεσήμαναν την αναγκαιότητα λειτουργίας της Ελληνικής Ομάδας UMAC και συνάντησης των μελών της σε τακτά χρονικά διαστήματα. Καταγράφηκαν προτάσεις για την οργάνωση εκδηλώσεων στην Αθήνα και στην Πάτρα. Στόχος είναι να ενισχυθεί η εξωστρέφεια των ελληνικών Πανεπιστημιακών Μουσείων και Συλλογών και να ενδυναμωθεί η θέση τους τόσο στο πλαίσιο των Ελληνικών Πανεπιστημίων όσο και του ευρύτερου κοινωνικού συνόλου.

Το πρώτο βήμα της Ομάδας είναι να καταγράψει την υπάρχουσα κατάσταση στα Μουσεία και Συλλογές της χώρας. Για το σκοπό αυτό οι συμμετέχοντες αποφάσισαν τη σύνταξη ερωτηματολογίου που θα σταλεί στα ελληνικά πανεπιστημιακά μουσεία.

Η επόμενη συνάντηση της Ομάδας ορίστηκε για το Σάββατο 11 Φεβρουαρίου 2017 στα γραφεία του Ελληνικού Τμήματος του ICOM.

Ετήσια Μουσειοπαιδαγωγική Συνάντηση

Νεοελληνική Πολιτιστική Κληρονομιά και Εκπαίδευση: Σύντομο ιστορικό (1997- 2016)

TETH ΧΑΤΖΗΝΙΚΟΛΑΟΥ

Η Ενημερωτική Συνάντηση *Νεοελληνική Πολιτιστική Κληρονομιά και Εκπαίδευση* ξεκίνησε το 1997 με πρωτοβουλία της τότε Διεύθυνσης Λαϊκού Πολιτισμού (μετέπειτα: Διεύθυνση Νεώτερης Πολιτιστικής Κληρονομιάς, σήμερα: Διεύθυνση Νεώτερου Πολιτιστικού Αποθέματος και Άυλης Πολιτιστικής Κληρονομιάς) σε συνεργασία με το Ελληνικό Τμήμα του Διεθνούς Συμβουλίου Μουσείων (ICOM). Στόχος ήταν η δημιουργία ενός δικτύου συνεργασίας μεταξύ των μουσείων νεώτερου πολιτισμού της χώρας με επίκεντρο τη μουσειοπαιδαγωγική.

Η καθιέρωση της Συνάντησης αυτής σε ετήσια βάση ανταποκρινόταν στις απαιτήσεις της εποχής. Κατά τη δεκαετία του 1990 είχε πλέον συνειδητοποιηθεί η ανάγκη ενδυνάμωσης του εκπαιδευτικού και του ευρύτερα κοινωνικού ρόλου των μουσείων τόσο σε διεθνές επίπεδο όσο και στη χώρα μας. Προς την κατεύθυνση αυτή είχαν αναληφθεί συγκεκριμένες πρωτοβουλίες από την πολιτεία και από άλλους φορείς. Το Υπουργείο Πολιτισμού είχε ιδρύσει το Κέντρο Εκπαιδευτικών Προγραμμάτων το 1985. Το Ελληνικό Τμήμα του ICOM είχε καθιερώσει από το 1988 το Σεμινάριο «Μουσείο-Σχολείο», με τη συνεργασία των Υπουργείων Παιδείας και Πολιτισμού, που απευθυνόταν στους εκπαιδευτικούς διαφόρων νομών της χώρας. Το Ευρωπαϊκό Πρόγραμμα «Το Σχολείο υιοθετεί ένα μνημείο» ολοκλήρωνε ένα πειραματικό τριετή κύκλο με την ίδια τριμερή συνεργασία. Το Πρόγραμμα «ΜΕΛΙΝΑ-Εκπαίδευση και Πολιτισμός» βρισκόταν στην τρίτη χρονιά της πιλοτικής του εφαρμογής σε ογδόντα ελληνικά σχολεία. Στο πλαίσιο του Προγράμματος είχε ήδη παραχθεί σημαντικό εκπαιδευτικό υλικό για τις δύο πρώτες τάξεις του Δημοτικού Σχολείου με θέμα τον λαϊκό πολιτισμό και με σκοπό την προσέγγιση των σχολείων με τα λαογραφικά μουσεία και τη νεώτερη πολιτιστική κληρονομιά γενικότερα.

Όλα τα παραπάνω, σε συνδυασμό με τη βούληση του Υπουργείου Πολιτισμού να ενθαρρύνει μια μονιμότερη σύνδεση των πολιτιστικών οργανισμών με την εκπαίδευση μέσα από τη δημιουργία «εκπαιδευτικών πολιτιστικών δικτύων», οδήγησαν στην καθιέρωση της Ετήσιας Ενημερωτικής Συνάντησης. Η Συνάντηση αυτή τα τέσσερα πρώτα χρόνια (1997-2000) είχε τον χαρα-

κτήρα Σεμιναρίου με σκοπό να ενημερωθούν τα μικρά περιφερειακά και τοπικά μουσεία για τη σημασία της μουσειοπαιδαγωγικής, για τις διάφορες κατηγορίες εκπαιδευτικών δράσεων, για τη μεθοδολογία σχεδιασμού προγραμμάτων, για τα είδη του εκπαιδευτικού υλικού, για τη σύνδεση των προγραμμάτων με τη σχολική ύλη κ.ά. Τα μουσεία που ήδη πραγματοποιούσαν προγράμματα με επιτυχία, όπως π.χ. το Μουσείο Ελληνικής Λαϊκής Τέχνης, το Μουσείο Μπενάκη, το Πελοποννησιακό Λαογραφικό Ίδρυμα, το Κέντρο Μελέτης Νεώτερης Κεραμικής, το Λαογραφικό-Εθνολογικό Μουσείο Μακεδονίας-Θράκης, το Λαογραφικό Ιστορικό Μουσείο Λάρισας, το Λαογραφικό Μουσείο Κορίνθου είχαν ενεργό συμμετοχή στη Συνάντηση παρουσιάζοντας συγκεκριμένα παραδείγματα. Η διαδικασία αυτή συνέβαλε ώστε τα μικρότερα μουσεία να προσεγγίσουν τη σχολική κοινότητα και να προχωρήσουν στον σχεδιασμό και την υλοποίηση πολλών εκπαιδευτικών δράσεων. Έτσι η Ετήσια Ενημερωτική Συνάντηση, πέρα από τον επιμορφωτικό της χαρακτήρα, αποτέλεσε σιγά-σιγά ένα ζωντανό βήμα διαλόγου και ανταλλαγής απόψεων και εμπειριών. Παράλληλα βοήθησε την τ. Διεύθυνση Λαϊκού Πολιτισμού να προχωρήσει στην παραγωγή νέων εκπαιδευτικών φακέλων που συμπλήρωσαν τη θεματολογία του Προγράμματος ΜΕΛΙΝΑ και στάλθηκαν σε σχολεία πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης.

Μετά από έναν τετραετή κύκλο γενικής ενημέρωσης, κρίθηκε σκόπιμο να αποκτήσει η Συνάντηση έναν πιο εξειδικευμένο χαρακτήρα και να χωριστεί σε δύο ενότητες.

Στο πλαίσιο αυτό από το 2001 ορίζεται ένα συγκεκριμένο θέμα κάθε χρόνο που αποτελεί, ως πρώτη ενότητα, σημείο αναφοράς για την παρουσίαση εκπαιδευτικών δράσεων. Τα θέματα που επιλέγονται έχουν σχέση με ζητήματα που απασχολούν την επιστημονική κοινότητα (όπως Μνημεία και τοπική ιστορία/2001, Μουσεία και άυλη πολιτιστική κληρονομιά/2014), με επίκαιρα γεγονότα (Ολυμπιακοί Αγώνες: εκπαιδευτικά προγράμματα/2004), με πρωτοβουλίες της Ευρωπαϊκής Ένωσης (Προσβασιμότητα- Εκπαιδευτικές Δράσεις για άτομα με αναπηρία, στο πλαίσιο του Ευρωπαϊκού έτους ΑΜΕΑ/2003, Διαπολιτισμικός Διάλογος: εκπαιδευτικά προγράμματα, στο πλαίσιο του Ευρωπαϊκού Έτους Διαπολιτισμικού Διαλόγου/ 2008). Ιδιαίτερη έμφαση δίνεται στην ενδυνάμωση του ευρύτερου κοινωνικού ρόλου των Μουσείων (Εκπαιδευτικές δράσεις για ενήλικο κοινό/2009, για την προσχολική ηλικία/ 2010, για εφήβους/ 2011).

Η δεύτερη ενότητα αφιερώνεται στην παρουσίαση των νέων εκπαιδευτικών προγραμμάτων διατηρώντας τον αρχικό ενημερωτικό-απολογιστικό της χαρακτήρα.

Η διάρθρωση αυτή δίνει την ευκαιρία στους συμμετέχοντες να

επεξεργαστούν συγκεκριμένα θέματα από διαφορετικές οπτικές γωνίες, να συζητήσουν μεθοδολογικά ζητήματα και να ανταλλάξουν απόψεις για ειδικά θέματα, όπως είναι η χρήση των νέων τεχνολογιών, η προσέγγιση διαφόρων κατηγοριών κοινού και ευπαθών κοινωνικών ομάδων κ.ο.κ.

Παράλληλα με την Ετήσια Ενημερωτική Συνάντηση, ο εορτασμός των Ευρωπαϊκών Ημερών Πολιτιστικής Κληρονομιάς κινητοποιεί επίσης κάθε χρόνο πολλά μουσεία νεώτερου πολιτισμού, τα οποία οργανώνουν αξιόλογες εκπαιδευτικές δράσεις. Η ενδιαφέρουσα θεματολογία των εκδηλώσεων του θεσμού αυτού, σε συνδυασμό με τη θεματολογία της Ετήσιας Συνάντησης, βοήθησε τα παραπάνω μουσεία να ξεφύγουν από τα στενά θεματικά πλαίσια των συλλογών τους και να ανοιχθούν σε νέους ορίζοντες, υιοθετώντας νέες προσεγγίσεις του φυσικού και πολιτιστικού περιβάλλοντος.

Η Ενημερωτική Συνάντηση *Νεοελληνική Πολιτιστική Κληρονομιά και Εκπαίδευση* συμπληρώνει το 2017 είκοσι χρόνια από την καθιέρωσή της με τη διοργάνωση μέχρι σήμερα δέκα οκτώ ετήσιων συναντήσεων. Προσπαθώντας να ανταποκριθεί στα αιτήματα των καιρών, συνέβαλε καθοριστικά στη θεματική ανάπτυξη των εκπαιδευτικών προγραμμάτων για τη νεοελληνική πολιτιστική κληρονομιά, στην ενδυνάμωση των συνεργασιών σε τοπικό, περιφερειακό και πανελλαδικό επίπεδο, στη βελτίωση του παραγόμενου μουσειακού έργου και τελικά στο άνοιγμα των μουσείων στην κοινωνία.

17η και 18η Συνάντηση Μουσείων Νεώτερου Πολιτισμού Νεοελληνική Πολιτιστική Κληρονομιά και Εκπαίδευση

ΣΤΑΥΡΟΥΛΑ-ΒΙΛΛΥ ΦΩΤΟΠΟΥΛΟΥ

Στις 11 Δεκεμβρίου 2015 πραγματοποιήθηκε η 17η Ετήσια Ενημερωτική Συνάντηση Μουσείων Νεώτερου Πολιτισμού, στη φιλόξενη αίθουσα του Ελληνικού Τμήματος του ICOM. Το θέμα της ήταν *“Μνήμες ανθρώπων και ιστορίες αντικειμένων: προφορικές μαρτυρίες και μουσεία”*.

Στη Συνάντηση συμμετείχαν 135 άτομα που στην πλειονότητά τους εκπροσώπησαν Μουσεία του Νεώτερου Πολιτισμού, αλλά

και φοιτητές σχετικών Πανεπιστημιακών Τμημάτων. Έλαβαν μέρος 28 ομιλητές, από τους οποίους οι 14 παρουσίασαν τις προσπάθειες των μουσείων τους να αξιοποιήσουν τις προφορικές μαρτυρίες είτε στη συγκρότηση και ερμηνεία των συλλογών είτε σε εκπαιδευτικά προγράμματα. Παρουσιάστηκαν επίσης νέα εκπαιδευτικά προγράμματα που δεν συνδέονταν με το κύριο θέμα της Συνάντησης.

Τη συζήτηση άνοιξαν οι κυρίες Ανδρομάχη Γκαζή και Ειρήνη Νάκου, οι οποίες έθεσαν τον γενικό προβληματισμό γύρω από το θέμα της αξιοποίησης της προφορικής ιστορίας στα μουσεία.

Η κυρία Γκαζή αναφέρθηκε στην ανάγκη που έστρεψε τους επιμελητές να χρησιμοποιήσουν μεθόδους της προφορικής ιστορίας στα μουσεία, ώστε να δοθεί φωνή στους αφανείς και να επιτευχθεί ο «εκδημοκρατισμός» της μουσειακής αφήγησης. Εξήγησε την ποικιλία των προσεγγίσεων που έχουν ακολουθηθεί προκειμένου να αξιοποιηθούν οι δυνατότητες της προφορικής μαρτυρίας, και τόνισε την αναγκαιότητα των επιλογών που θα πρέπει να γίνουν προκειμένου να εισαχθεί με επιτυχία η βιωμένη ιστορία στην έκθεση ή στα εκπαιδευτικά προγράμματα του μουσείου.

Η κυρία Νάκου ανέπτυξε το νέο πλαίσιο επικοινωνίας που δημιουργεί η χρήση της προφορικής ιστορίας. Επίσης αναφέρθηκε στη δυνατότητα που παρέχεται, ώστε να αναπτυχθούν πολλά και παράλληλα πολυφωνικά περιβάλλοντα στο μουσείο, σε αντίθεση με το μονοφωνικό αφήγημα που δεν χρησιμοποιεί την προφορική μαρτυρία. Η δυνατότητα αυτή είναι πολύτιμη για όσα μουσεία στοχεύουν στην ενίσχυση του διαπολιτισμικού διαλόγου και στη διάβρωση στερεοτυπικών αντιλήψεων για την ετερότητα.

Οι ομιλητές που εξέθεσαν τους πειραματισμούς των μουσείων τους με την προφορική μαρτυρία μετέφεραν μια ποικιλία επιλογών και εμπειριών. Οι επιμελητές Ιστορικών Μουσείων, όπως είναι π.χ. το Εθνικό Ιστορικό Μουσείο (Φ. Μαζαράκης- Αινιάν και Ν. Ζυγούρη), το Εβραϊκό Μουσείο (Ζ. Μπατίνου) και το Λαογραφικό και Εθνολογικό Μουσείο Μακεδονίας-Θράκης (Ε. Μπίντση και Ουρ. Ράπτη), εξήγησαν τους λόγους που ώθησαν στη συγκρότηση αρχείων προφορικής ιστορίας, και στην αξιοποίησή τους στην εκθεσιακή ή/και εκπαιδευτική δραστηριότητα.

Επιμελητές μουσείων που συνδέονται με επαγγέλματα και τεχνονομίες, όπως το Βιομηχανικό Μουσείο Φωταερίου (Γ. Στογιαννίδης, Α. Μπάτση και Δ. Ανδριοπούλου), το Μουσείο Τομάτας Σαντορίνης (Π. Γιωλτζόγλου) και το Μουσείο της Πόλης του Βόλου (Π. Καρένα) ανέπτυξαν την καθοριστική συμβολή των προφορικών μαρτυριών στην ίδια τη συγκρότηση των μουσειακών συλλογών, και στην ανάδειξή τους μέσα στο μουσειακό

αφήγημα. Το Μουσείο Ηλεκτρικών Σιδηροδρόμων (Α. Χατζηδούρος) εξήγησε τον κρίσιμο ρόλο των παλιών εργαζομένων στον Ηλεκτρικό Σιδηρόδρομο της Αθήνας σε ό,τι αφορά την ξενάγηση των επισκεπτών και την ερμηνεία των εκθεμάτων. Το Μουσείο Τηλεπικοινωνιών ΟΤΕ (Ν. Λιακοσταύρου) αξιοποίησε την προφορική μαρτυρία ενός ατόμου στον σχεδιασμό ενός εκπαιδευτικού προγράμματος σχετικού με ένα τεχνολογικό επίτευγμα. Το Μεταλλευτικό Μουσείο Μήλου (Α. Βόγλη) παρουσίασε τη χρήση προφορικών μαρτυριών των μεταλλεργατών ως πλαισίωση των εκθεμάτων του.

Μουσεία του προσφυγικού Ελληνισμού ανέπτυξαν την αξιοποίηση των προφορικών μαρτυριών τόσο στην ερμηνεία των συλλογών τους, όσο και στον σχεδιασμό και την υλοποίηση εκπαιδευτικών προγραμμάτων. Σχετικές παρουσιάσεις έγιναν από το Μουσείο Ποντιακού Ελληνισμού (Λ. Καλπιδου), το Μουσείο Μικρασιατικού Ελληνισμού «Φιλίω Χαϊδεμένου» (Ε. Παπαλουκά και Μ. Λαζαρίδου) και το Μουσείο Μέρμνας Ποντίων Κυριών (Β. Μαμούνη).

Στο δεύτερο μέρος της Συνάντησης παρουσιάστηκαν νέα εκπαιδευτικά προγράμματα από το Μουσείο Ελληνικής Λαϊκής Τέχνης (Β. Πολυζώη, *«Με πάστρα και σαπούνη»*) και *«Ξετυλίγοντας τα μυστικά μιας πετσέτας»*), το Μουσείο Μπενάκη (Χ. Χατζηνικολάου, *«Χορεύοντας με τα γλυπτά»*), τρεις δράσεις του Μουσείου για διαφορετικές ηλικίες), το Ιστορικό και Λαογραφικό Κορίνθου (Μ. Μέξια, *«Κυνηγώντας την ιστορία»*) και Μ. Πετρακάκη *«Βιβλία για... δέσιμο»*), το Ναυτικό Μουσείο Οινουσσών (Ε. Αχλιόπτα- Κούνη, *«Η ιστορία του μικρού ναυτόπουλου»*), το Λαογραφικό Μουσείο Σάμου του Ίδρυματος Ν. Δημητρίου (Μ. Κτίστου και Ε. Λεκάτη, *«Ο κύκλος του Ψωμιού: Από το όργωμα στο ψωμί»*), το Λαογραφικό Μουσείο Βαρνάβα (Μ. Παππά, *«Σμιλεύοντας τις μνήμες»*), το Μουσείο Καζαντζάκη (Α. Μαραβέλια, παρουσίαση όλων των προγραμμάτων του Μουσείου), το Πελοποννησιακό Λαογραφικό Ίδρυμα (Κασσιανή Πλατή, τρία προγράμματα του Μουσείου για παιδιά του νηπιαγωγείου και του δημοτικού, ένα για μεγαλύτερους μαθητές και ένα για ενήλικες ή/και οικογένειες) και το Λαογραφικό και Εθνολογικό Μουσείο Μακεδονίας-Θράκης (Ειρ. Μπότσιου, *«Παίζοντας με τις συλλογές του Μουσείου»*).

Οι συμμετέχοντες συμπλήρωσαν φύλλα αξιολόγησης, από τα οποία προκύπτει σε μεγάλο ποσοστό ικανοποιητική εικόνα για τη διοργάνωση. Τονίστηκε ιδιαίτερα η σημασία του θέματος για τις δραστηριότητες των Μουσείων: το 59,1 % απάντησε πως είχε απόλυτη σημασία, το 31,8 % απάντησε ότι είχε αρκετή σημασία και μόνο το 9% απάντησε πως είχε μέτρια σημασία. Επίσης θετικά αξιολογήθηκε η δυνατότητα ανταλλαγής εμπειριών μεταξύ των συμμετεχόντων, καθώς το 54,5 % έκρινε καλή έως πολύ καλή την ανταλλαγή απόψεων και εμπειριών.

Για τη 18η Ετήσια Συνάντηση Μουσείων Νεώτερου Πολιτισμού (16 Δεκεμβρίου 2016) επιλέξαμε το θέμα: «Εκπαιδευτικά Προγράμματα για/με τους Πρόσφυγες».

Η θεματική της Συνάντησης εστιάζει στην ευαισθητοποίηση των φορέων και των μουσείων όσον αφορά τον σχεδιασμό και την εκτέλεση εκπαιδευτικών προγραμμάτων που είτε πραγματεύονται το θέμα των προσφύγων με σκοπό την ευαισθητοποίηση του ευρύτερου κοινού, είτε απευθύνονται σε πρόσφυγες και εκτελούνται με την ενεργό συμμετοχή τους. Για τον λόγο αυτό επιλέχθηκε ο διπλός τίτλος «για/με» τους πρόσφυγες.

Σε μια εποχή έξαρσης του προσφυγικού ζητήματος, όχι μόνο σε εθνικό αλλά και σε διεθνές επίπεδο, είναι ανάγκη να αναδειχθούν και να συζητηθούν οι δράσεις των μουσείων που αποβλέπουν στην προώθηση της ιδέας της ανεκτικότητας και συμβάλλουν στην προσπάθεια υποδοχής και ένταξης των προσφύγων. Αξιόλογες δράσεις που αποσκοπούν στην ευαισθητοποίηση του γενικού κοινού αναφορικά με τους μετανάστες και τους πρόσφυγες έχουν ήδη πραγματοποιηθεί από τη δεκαετία του 1990. Ειδικότερα, εκπαιδευτικά προγράμματα με κεντρικό άξονα την αξία του διαπολιτισμικού διαλόγου έχουν σχεδιαστεί και εκτελεσθεί σε πολλά μουσεία, με ποικίλες αφορμές. Η σημερινή συγκυρία πιστεύουμε ότι απαιτεί να ξαναδούμε και τις παλιές και τις νέες προσπάθειες σε αυτό το πεδίο. Πρωτίστως, όμως, απαιτεί να συζητήσουμε (και να αποτιμήσουμε) την εμβέλεια των προγραμμάτων και την οπτική γωνία από την οποία το καθένα προσεγγίζει το θέμα. Μας έχει ιδιαίτερα απασχολήσει ο τρόπος με τον οποίο μιλάμε για τους πρόσφυγες στα μουσεία. Θα θέλαμε να δούμε πώς (και αν) η δική τους φωνή βρίσκει τον τρόπο να ακουστεί μέσα από τους δικούς μας θεσμούς. Οι πρόσφυγες φέρνουν μαζί τους την ξεχωριστή πολιτιστική τους ταυτότητα, την ιδιαίτερη αύλη πολιτιστική τους κληρονομιά. Θα θέλαμε να δούμε πώς μιλούν οι ίδιοι γι' αυτήν, με αφορμή τις συλλογές και τις λειτουργίες ενός μουσείου νεώτερου πολιτισμού, με ποιον τρόπο δηλαδή ένα μουσείο μπορεί να γίνει ζωντανό σημείο διαπαφής και ανοικτού διαπολιτισμικού διαλόγου.

Κύκλος διαλέξεων για τη Συντήρηση της Πολιτιστικής Κληρονομιάς

ΖΩΗ ΓΚΙΝΝΗ
ΠΟΛΥΤΙΜΗ ΛΟΥΚΟΠΟΥΛΟΥ

Το Ελληνικό Τμήμα του ICOM τη χρονιά που πέρασε, συνέχισε τον κύκλο διαλέξεων για τη συντήρηση της πολιτιστικής κληρονομιάς, στο πλαίσιο των δράσεων ανάδειξης του τομέα της συντήρησης. Σε συνέχεια των εννέα παρουσιάσεων που πραγματοποιήθηκαν το προηγούμενο έτος κατά το διάστημα Νοεμβρίου 2014 – Μαρτίου 2015, ακολούθησαν δύο ακόμη διαλέξεις στις 20 Σεπτεμβρίου και 11 Οκτωβρίου 2016, αφιερωμένες στις δράσεις της Διεύθυνσης Συντήρησης Αρχαίων και Νεωτέρων Μνημείων (ΔΣΑΝΜ).

Η διάλεξη στις 20 Σεπτεμβρίου 2016 ήταν αφιερωμένη σε δύο από τα σημαντικότερα συγχρηματοδοτούμενα από την Ευρωπαϊκή Ένωση έργα, που υλοποίησε η ΔΣΑΝΜ, τη συντήρηση των ψηφιδωτών της Μονής Δαφνίου και της συλλογής του Ανακτόρου Τατοΐου. Την παρουσίαση της συντήρησης των ψηφιδωτών της Μονής Δαφνίου ανέλαβε η προϊσταμένη της ΔΣΑΝΜ κ. Μαρία Μερτζάνη. Παράλληλα, με τις εργασίες τεκμηρίωσης και συντήρησης, παρουσιάστηκαν οι προβληματισμοί και οι καινοτόμες προτάσεις αποκατάστασης που έχουν προταθεί να εφαρμοστούν για την ολοκλήρωση του έργου. Στη συνέχεια η Δρ. Τατιάνα Κουσουλού παρουσίασε το έργο της συντήρησης της συλλογής του Ανακτόρου Τατοΐου, περιγράφοντας την εξέλιξη του έργου, την ποικιλία και τον πλούτο της συλλογής.

Στις 11 Οκτωβρίου η κ. Μ. Μερτζάνη πραγματοποίησε ομιλία με τίτλο «Ανέπαφες Επεμβάσεις, Απτές Εφαρμογές». Παρουσιάστηκαν οι καινοτόμες εργασίες που διεξήγαγε η ΔΣΑΝΜ για την τεκμηρίωση, την εξέταση, αλλά και την προστασία και παρακολούθηση μνημείων της χώρας με τη χρήση νέων τεχνολογιών και σύγχρονου εξοπλισμού, καθώς και δράσεις που αφορούν στην επικοινωνία με το κοινό και τη διάχυση νέων μεθοδολογιών και πρακτικών. Μέσα από τη διάλεξη αυτή προβλήθηκε το πολυδιάστατο έργο της συντήρησης της πολιτιστικής κληρονομιάς, πέραν των απτών επεμβάσεων στα ίδια τα μνημεία.

Οι διαλέξεις πραγματοποιήθηκαν στο κτήριο του Ελληνικού Τμήματος του ICOM με μεγάλη συμμετοχή του κοινού, γεγονός που επέτρεψε την ανταλλαγή απόψεων μέσα από την ανάπτυξη ενός εποικοδομητικού διαλόγου.

Σεμινάριο καινοτόμων τεχνολογιών «Υλοποίηση 3D μοντέλων με χρήση κινητών συσκευών και δημιουργία ιστοτόπων χωρίς προγραμματισμό»

ΧΡΗΣΤΟΣ-ΝΙΚΟΛΑΟΣ ΑΝΑΓΝΩΣΤΟΠΟΥΛΟΣ

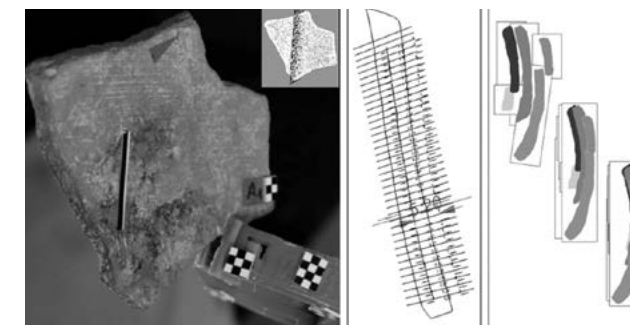
Στο κτήριο του Ελληνικού Τμήματος του ICOM πραγματοποιήθηκε σε 5 τρίωρες διαλέξεις από τις 14 έως τις 18 Νοεμβρίου 2016 σεμινάριο με τίτλο «Υλοποίηση 3D μοντέλων με χρήση κινητών συσκευών και δημιουργία ιστοτόπων χωρίς προγραμματισμό». Εισηγητής ήταν ο υπογράφων, Αναπληρωτής Καθηγητής και Πρόεδρος του Τμήματος Πολιτισμικής Τεχνολογίας και Επικοινωνίας του Πανεπιστημίου Αιγαίου, με σχετική ερευνητική δραστηριότητα. Χαρακτηριστικό παράδειγμα είναι η τελευταία επιστημονική ανακοίνωση εργασίας [1] του Εργαστηρίου Ευφυών Πολυμέσων και Εικονικής Πραγματικότητας που παρουσιάστηκε σε διεθνές συνέδριο στο Τορίνο, Ιταλία.

Το σεμινάριο ήταν προσανατολισμένο στην παρουσίαση, επίδειξη και ανάπτυξη καινοτόμων τεχνολογιών που προσφέρονται από το διαδίκτυο με σκοπό τη βέλτιστη ανάδειξη και προβολή πολιτιστικού αποθέματος, αλλά και οργανισμών από τα προγράμματα των οποίων, προάγονται πολιτιστικές δράσεις και αναπτύσσονται νέες πολιτιστικές προοπτικές.

Οι συμμετέχοντες απέκτησαν πρακτικές γνώσεις για την αξιοποίηση νέων και προσιτών σε κόστος τεχνολογιών, ώστε να είναι σε θέση να δημιουργούν και να επικοινωνούν πολιτιστικό υλικό. Συγκεκριμένα, παρουσιάστηκαν θέματα όπως:

- Δημιουργία 3D μοντέλων αντικειμένων, μνημείων και αρχαιολογικών χώρων με χρήση κατάλληλων λογισμικών φωτογραμμετρίας
- Επεξεργασία 3D μοντέλων
- Διαχείριση 3D μοντέλων σε διαδικτυακά αποθετήρια
- Δημιουργία ιστοτόπων για την ανάδειξη και προβολή των δράσεων των πολιτιστικών οργανισμών και 3D μοντέλων
- Δημιουργία απλών εφαρμογών εικονικής πραγματικότητας με χρήση κινητών συσκευών
- Χρήση βασικών εργαλείων κοινωνικής δικτύωσης για την προβολή σχετικών δραστηριοτήτων

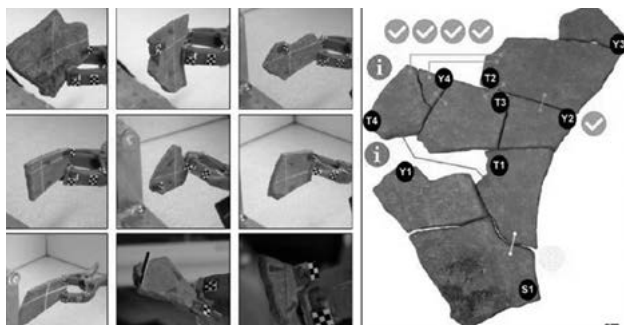
Η συγκεκριμένη επιστημονική εργασία [1] προτείνει μια καινοτόμο μεθοδολογία για την ανακατασκευή κεραμικών αγγείων από τα θραύσματά τους (όστρακα), η οποία βασίζεται σε μια εντελώς νέα, διαφορετική και πιο ασφαλή διαδικασία. Η καινοτομία συνίσταται στο γεγονός ότι παρακάμπτει πληροφορίες που βρίσκονται στις επιφάνειες των οστράκων και χρησιμοποιεί διαθέσιμες πληροφορίες διατομής πάχους (Thickness Profile) που παραμένουν αναλλοίωτα εγκιβωτισμένες στο σώμα των οστράκων (βλ. Εικόνα 1).

Εικόνα 1. Εξαγωγή των profile πάχους από όστρακα.

Για την εφαρμογή της μεθόδου διατομής πάχους (Thickness Profile), αρχικά ευθυγραμμίζονται τα όστρακα με ειδικό εργαστηριακό εξοπλισμό και στη συνέχεια με τεχνικές φωτογραμμετρίας δημιουργούνται πιστές 3D αναπαραστάσεις τους με εξαιρετικά μεγάλη ακρίβεια. Ακολούθως, από κάθε μοντέλο, εξάγεται η βέλτιστη διατομή πάχους (Thickness Profile) και τα δεδομένα προωθούνται σε ένα εξειδικευμένο λογισμικό που αναπτύχθηκε στα πλαίσια της έρευνας του εργαστηρίου Ευφυών Πολυμέσων και Εικονικής Πραγματικότητας του Πανεπιστημίου Αιγαίου. Το

λογισμικό μπορεί να χειριστεί ταυτόχρονα μετρήσεις διατομής πάχους μέχρι και 100 οστράκων παράλληλα, εκτελώντας επαναλαμβανόμενα, μια διαδικασία για την επίτευξη του βέλτιστου αποτελέσματος. Με την ολοκλήρωση της διαδικασίας παράγονται αναφορές με συγκεντρωτικά στοιχεία και πληροφορίες καθοδήγησης προς τους αρχαιολόγους ή τους συντηρητές, για την ακριβή συναρμογή συνανηκόντων οστράκων ή ακόμα και την ενδεικτική τοποθέτηση μη συνανηκόντων οστράκων (βλ. Εικόνα 2). Το τελευταίο μάλιστα συνιστά παγκόσμια πρωτοτυπία, καθώς

Εικόνα 2. Η εφαρμογή της μεθόδου Thickness Profile, σε συνανηκόντα όστρακα από αληθινό θέμα του 400 π.Χ. (Λοπάδα), το οποίο έχει βρεθεί σε ανασκαφή, στο Καβούρι στην Βουλιαγμένη της Αττικής.

η προτεινόμενη μεθοδολογία είναι ικανή να προτείνει πιθανές τοποθετήσεις οστράκων ακόμα και όταν λείπουν μεγάλα θραύσματα.

Χρησιμοποιώντας τεχνολογίες αιχμής, όπως η φωτογραμμετρία, η τρισδιάστατη μοντελοποίηση και η επεξεργασία τρισδιάστατων (3D) ψηφιακών μοντέλων, στην εργασία [1] επαληθεύεται πειραματικά η νέα επιστημονική μέθοδος που μπορεί με βεβαιότητα να βοηθήσει τα εργαστήρια συντήρησης κεραμικών στην «ανακατασκευή» θραυσμένων αγγείων. Πρέπει να τονιστεί ότι κατά την πειραματική αξιολόγηση, η μέθοδος εφαρμόστηκε σε μεγάλο αριθμό από πολύ μικρά κεραμικά όστρακα αβαφούς κεραμικής που διατέθηκαν από την Εφορεία Αρχαιοτήτων Δυτικής Αττικής, Πειραιώς και Νήσων, προσδίδοντας ιδιαίτερη σημασία στα αποτελέσματα και τις δυνατότητες της σχετικής έρευνας.

[1] M. Stamatopoulos, C. Anagnostopoulos, "The Thickness Profile method: A new digital 3D approach for reassembling unpainted archaeological ceramic pottery", *Proceeding of 2nd IMEKO International Conference on Metrology for Archaeology and Cultural Heritage, 18-21 October 2016, Torino, Italy.*

Μουσεία - Εκθέσεις - Συλλογές

1866-2016

150 Χρόνια Εθνικό Αρχαιολογικό Μουσείο

ΜΑΡΙΑ ΛΑΓΟΓΙΑΝΝΗ-ΓΕΩΡΓΑΚΑΡΑΚΟΥ

Η ίδρυση του σημαντικότερου αρχαιολογικού θεσμού της χώρας συνδέεται με την ιστορία του σύγχρονου ελληνικού κράτους και την επίσημη πολιτική του για την προστασία των αρχαιοτήτων. Είναι γνωστό ότι το ενδιαφέρον για τα αρχαία όπως εκδηλώθηκε με το κίνημα του περιηγητισμού (18ος-αρχές του 19ου αιώνα) οδήγησε συχνά σε πρακτικές διαρπαγής με στόχο τον εμπλουτισμό των αναδυόμενων την εποχή εκείνη μουσειακών συλλογών της Ευρώπης. Το φαινόμενο αυτό που προκάλεσε την ευαισθητοποίηση του ελληνικού λαού αντιμετωπίστηκε στα πρώτα βήματα της ελληνικής πολιτείας με την απαγόρευση της εξαγωγής των αρχαιοτήτων (1828), την ίδρυση μουσείου στην

Αίγινα (1829) και λίγο αργότερα με τη θέσπιση του πρώτου αρχαιολογικού νόμου (1834) και την ίδρυση «Κεντρικού Δημόσιου Μουσείου δια τας αρχαιότητας» με προσωρινή έδρα το Θησείο της Αθήνας.

Τρεις δεκαετίες (1835-1866) διήρκησε η δημόσια συζήτηση για την αναζήτηση της αρμόζουσας θέσης του Κεντρικού Μουσείου, 17 διαφορετικά σχέδια εκπονήθηκαν από ισάριθμους Ευρωπαίους αρχιτέκτονες που απορρίφθηκαν όλα ως ανεπαρκή. Στις συνεχιζόμενες αντιγνωμίες έδωσε τέλος το 1866 η Ελένη Τσιτσα με τη γενναία δωρεά του οικοπέδου δίπλα στο Πολυτεχνείο και με τον οραματικό στόχο να ανεγερθεί το Μουσείο «και ούτως εις εν μέρος της πόλεως συγκεντρωθώσι τα δύο ταύτα δια τας ωραίας τέχνας αναγκαία καταστήματα».

Στις 3 Οκτωβρίου του 1866 ετέθη με πρωτοφανή επισημότητα και την παρουσία όλων των αρχών του κράτους ο θεμέλιος λίθος του Κεντρικού Μουσείου σύμφωνα με τα σχέδια του Ludwig Lange και με τροποποιήσεις του Παναγιώτη Κάλκου (και αργότερα του Ernst Ziller). Το 1888 επί πρωθυπουργίας του φιλάρχαιου Χαρίλαου Τρικούπη το μουσείο που συγκέντρωσε τα όνειρα των Ελλήνων μετονομάστηκε με Βασιλικό Διάταγμα «Εθνικόν Αρχαιολογικόν Μουσείον», ενώ το 1893 ορίστηκε με Βασιλικό Διάταγμα το πλαίσιο λειτουργίας του για «την σπουδὴν και διδασκαλίαν της αρχαιολογικής επιστήμης, την διάδοσιν αρχαιο-

Το Εθνικό Αρχαιολογικό Μουσείο αμέσως μετά την ολοκλήρωσή του το 1889. Φωτ. αρχείο ΕΑΜ

λογικών γνώσεων παρ' ημίν και την ανάπτυξιν έρωτος προς τας καλὰς τέχνας».

Στο κλείσιμο του 19ου και στις αρχές του 20ου αιώνα οι συλλογές του Εθνικού Μουσείου αυξήθηκαν με τη δωρεά των αρχαίων της Αρχαιολογικής Εταιρείας και των ιδιωτικών συλλογών του Ι. Δημητρίου, του Ι. Μισθού, του Κ. Καραπάνου και του Α. Ρόστοβιτς. Ιδιαίτερης σημασίας υπήρξε και το Βασιλικό Διάταγμα του 1910 με το οποίο ορίσθηκε τα ευρήματα της Αττικής και τα σπουδαιότερα αρχαία των επαρχιών να κατατίθενται στο Εθνικό Μουσείο. Με τον τρόπο αυτό ο αρχικός κτηριακός χώρος και η πρώτη επέκταση (του 1903-1906) αποδείχθηκαν ανεπαρκείς. Έτσι, το 1932 ξεκίνησε η ανέγερση ενός νέου πρόσθετου δώροφου συγκροτήματος με δύο εσωτερικές αυλές στην ανατολική πλευρά σε σχέδια του αρχιτέκτονα Γ. Νομικού που ολοκληρώθηκε το 1939.

Με την κήρυξη του Β' Παγκοσμίου Πολέμου η λαμπρή πορεία του μουσείου διακόπτεται για να πραγματοποιηθούν οι εργασίες προστασίας και απόκρυψης των αρχαίων που διαρκούν έξι μήνες. Στα δύσκολα χρόνια της κατοχής το έρημο από αρχαία κτήριο δεν θυμίζει μουσείο. Στη μυκηναϊκή αίθουσα στεγάζεται η κρατική ορχήστρα, στη δυτική πτέρυγα το κεντρικό ταχυδρομείο, στον όροφο υπηρεσίες του Υπουργείου Πρόνοιας, στο υπόγειο προς την Μπουμπουλίνας, τα συσσίτια των αρχαιολογικών υπαλλήλων και των λογοτεχνών.

Μετά το τέλος του πολέμου ξεκινούν οι εργασίες επανασύστασης της μόνιμης έκθεσης που ολοκληρώνονται το 1964. Κατά το διάστημα 1950-1987 οι συλλογές εμπλουτίζονται με τις δωρεές των συλλογών του Γρ. Εμπεδοκλέους, της Ελ. Σταθάτου, του Λ. Μπενάκη και του Ι. Π. Σερπιέρη-Βλαστού ενώ κατά το διάστημα 1990-2009 πραγματοποιούνται σταδιακά εργασίες ανακαίνισης και επανέκθεσης.

Στις μέρες μας το Εθνικό Αρχαιολογικό Μουσείο διαθέτει 9.500 τ.μ. έκθεσης αρχαιοτήτων που ξεκινούν από την 6η χιλιετία π.Χ. μέχρι τον 5ο μ.Χ. και προσφέρουν μια πολυδιάστατη εικόνα του αρχαιολογικού παρελθόντος στο μεγαλύτερο μέρος της εξάπλωσης του Ελληνικού πολιτισμού. Από το 1881 που άνοιξε για πρώτη φορά τις πύλες του έως σήμερα έχει δεχτεί εκατομμύρια επισκέπτες από όλο τον κόσμο, έχει εξυπηρετήσει χιλιάδες διεθνή ερευνητικά προγράμματα και εκδόσεις, έχει εφαρμόσει πρωτοποριακές μεθόδους συντήρησης, έχει σχεδιάσει δεκάδες εκπαιδευτικά προγράμματα και έχει συμμετάσχει σε εκατοντάδες διεθνείς περιοδικές εκθέσεις με τον προσωρινό δανεισμό αρχαίων έργων.

Το Νέο Μουσείο Θηβών

ΑΛΕΞΑΝΔΡΑ ΧΑΡΑΜΗ

Η ανάγκη για ένα σύγχρονο αρχαιολογικό μουσείο, αντάξιο της μακραίωνης βιοϊστορίας, οδήγησε στον εκσυγχρονισμό του προϋπάρχοντος κτηρίου και στην προσθήκη ενός νέου κτηρίου-επέκτασης. Το νέο κτήριο και η ενοποίησή του με το παλαιό βασίστηκε στην μελέτη του αρχιτέκτονα Μιχάλη Σουβατζίδη. Στοιχείο ενοποίησης των δύο κτηρίων αποτέλεσε ένα εσωτερικό αίθριο. Το ενιαίο κτήριο και οι στοές που διαμορφώθηκαν, μία στο εσωτερικό του κτηρίου γύρω από το αίθριο, ως υπερωψωμένος διάδρομος, και τρεις στον αύλειο χώρο, αφενός δημιουργούν ένα σύνολο ποικίλο και ενδιαφέρον, αφετέρου συντελούν στον υπερδιπλασιασμό του εκθεσιακού χώρου, ο οποίος πλέον

καλύπτει εσωτερικά 1.000 τ.μ., έναντι 613 του παλαιότερου. Σε αυτά προστίθενται εξωτερικά 1.390 τ.μ. ημι-υπαίθριοι εκθεσιακοί χώροι και 1.750 τ.μ. υπαίθριοι χώροι.

Η μουσειολογική μελέτη της ανανεωμένης εκ βάθρων έκθεσης αρχαιοτήτων, ήταν αποτέλεσμα συνεργασίας των δύο συναρμόδιων Εφορειών Αρχαιοτήτων, υπεύθυνων για τη Βοιωτία, καθώς και της Διεύθυνσης Μουσείων του Υπουργείου Πολιτισμού. Η μουσειολογική μελέτη καθόρισε την ερμηνευτική οπτική του μουσείου, και προέταξε τον αφηγηματικό και εκπαιδευτικό χαρακτήρα της έκθεσης, ο οποίος υποστηρίχθηκε, τόσο από την ανάπτυξη των εκθεμάτων στο χώρο, όσο κι από το πλούσιο εποπτικό και ψηφιακό υλικό. Σημαντικό στοιχείο είναι ο διαχρονικός της χαρακτήρας, ο οποίος τίθεται υπέρ της μη αξιολογικής προσέγγισης του παρελθόντος. Η υλοποίηση του έργου έγινε με την συνεργασία των συναρμόδιων Εφορειών Αρχαιοτήτων για τη Βοιωτία.

Η νέα έκθεση στο νέο κτήριο, άνοιξε για το κοινό στις 7-6-2016, και διαρθρώνεται σε 18 ενότητες, από τις οποίες οι 11 παρουσιάζονται σε μια βασική χρονολογική ακολουθία, από την Παλαιολιθική περίοδο έως και τη δημιουργία του ελληνικού κράτους. Μέσω των εκθεμάτων παρουσιάζεται η ιστορία, ο πολιτισμός, η καθημερινή ζωή, η πολιτική και κοινωνική εξέλιξη στη Βοιωτία, μιας περιοχής με ιδιαίτερη ιστορική σημασία, λόγω της γεωγραφικής της θέσης και της γεωμορφολογικής της διάπλασης. Σε τρεις επιπλέον, πιο εξειδικευμένες ενότητες, παρουσιάζεται η ιστορία του Αρχαιολογικού Μουσείου Θηβών και των πρώτων αρχαιολογικών ερευνών στην περιοχή (ενότητα 1, αίθουσα υποδοχής), η γεωμορφολογία, η φύση της Βοιωτίας, και οι μύθοι που σχετίζονται με τη Θήβα (ενότητα 2), καθώς και η πνευματική ακτινοβολία της Βοιωτίας από την αρχαιότητα έως και τη σύγχρονη εποχή (ενότητα 15).

Η έκθεση έχει σχεδιαστεί ώστε να είναι προσβάσιμη και σε επισκέπτες με κινητικές δυσκολίες ή προβλήματα όρασης, για τους οποίους έχει προβλεφθεί ειδική απτική ξενάγηση σε προεπιλεγμένα εκθέματα.

Κύριος στόχος ήταν η επιστημονική τεκμηρίωση και η ανάδειξη των αρχαιοτήτων που βρίσκονται στις συλλογές του Μουσείου, αλλά παράλληλα και η μεταβολή του σε ένα πολυδύναμο οργανισμό, με ευρύ πεδίο δράσης, έτσι ώστε να ανταποκρίνεται στον εκπαιδευτικό και ψυχαγωγικό του ρόλο. Στον τομέα αυτό συμβάλουν η χρήση ψηφιακών εφαρμογών στο χώρο της έκθεσης, η υλοποίηση εκπαιδευτικών προγραμμάτων σε ειδικά διαμορφωμένη αίθουσα, και η παροχή δανειστικού εκπαιδευτικού υλικού και αντιγράφων αρχαίων αντικειμένων, με τη μορφή αισθητικά άρτιων μουσειοσκευών, σε σχολικές ομάδες.

Στην έκθεση εντάσσεται αβίαστα και η επίσκεψη στον σημαντι-

κό αρχαιολογικό χώρο που αποκαλύφθηκε στα θεμέλια του κτηρίου της επέκτασης, ο οποίος περιλαμβάνει επάλληλες φάσεις προϊστορίας, από το 2500 έως και τον 1400 π.Χ. (ενότητα 16), καθώς και στον φράγκικο πύργο στην αυλή του Μουσείου, για πρώτη φορά επισκέψιμος (ενότητα 18). Θεωρείται ότι έχει κτιστεί στο τέλος του 13ου αιώνα από τον άρχοντα Νικόλαο Β' του Σαιντ Ομέρ και αποτελεί το καλύτερο διατηρημένο τμήμα της μεσαιωνικής οχύρωσης της Θήβας. Οι πρόσφατες εργασίες στερέωσης και αποκατάστασης του μνημείου έφεραν στο φως σημαντικά αρχαιολογικά δεδομένα, ενώ στο πλαίσιο των εργασιών αυτών διαμορφώθηκε σύντομη έκθεση με θέμα τη λειτουργία του κτηρίου, καθώς και των διάσπαρτων πύργων σε ολόκληρη την ύπαιθρο της Βοιωτίας, τοποσημων μέχρι σήμερα της περιοχής.

Στο περιστύλιο του αύλειου χώρου (ενότητα 17), εκτίθενται

αγάλματα, ενεπίγραφες βάσεις, βωμοί, ανάγλυφες επιτύμβιες και αναθηματικές στήλες και αρχιτεκτονικά μέλη, ενώ μια ιδιαίτερη κατηγορία αποτελούν οι επιγραφές, οι μαρτυρίες των οποίων φωτίζουν τον ιδιωτικό και τον δημόσιο βίο των Βοιωτών. Εκτίθενται επιγραφές απελευθερωτικές δούλων, αγωνιστικές με την καταγραφή νικητών σε αγώνες, και αυτοκρατορικές, όπως η επιγραφή του αυτοκράτορα Αδριανού, η οποία αποτελεί επιστολή προς τους Κορωνείς, και αφορά τα εγγειο-βελτιωτικά έργα στην Κωπαΐδα. Ιδιαίτερα εντυπωσιακοί είναι οι λίθινοι επιτύμβιοι λέοντες τοποθετημένοι στο κέντρο της αυλής.

Η νέα έκθεση καλύπτει τις επιθυμίες ενός πολυδιάστατου κοινού με διαφορετικές απαιτήσεις και αποτελεί μια συνολική εμπειρία γνώσης, αλλά και αξιοποίησης του ελεύθερου χρόνου. Με τη δυναμική και την πρωτοτυπία που τη χαρακτηρίζει, μπορεί να παίξει το ρόλο ενός χώρου παιδείας, αλλά και ψυχικής ανάτασης, έμπνευσης και πνευματικής απελευθέρωσης.

Το Αρχαιολογικό Μουσείο Θέρμου

ΟΛΥΜΠΙΑ ΒΙΚΑΤΟΥ

Η ανέγερση του κτηρίου και η οργάνωση της μόνιμης έκθεσης του νέου Αρχαιολογικού Μουσείου Θέρμου υλοποιήθηκαν μέσω συγχρηματοδοτούμενων ευρωπαϊκών προγραμμάτων σε δύο διαδοχικές προγραμματικές περιόδους. Οι εργασίες κατασκευής του κτηρίου ολοκληρώθηκαν το 2009 από τη Διεύθυνση Εκτέλεσης Έργων Μουσείων και Πολιτιστικών Κτηρίων του ΥΠ.ΠΟ.Α. στο πλαίσιο του Γ' Κ.Π.Σ. Το έργο «Οργάνωση της μόνιμης έκθεσης του νέου Αρχαιολογικού Μουσείου Θέρμου» εντάχθηκε στο Επιχειρησιακό Πρόγραμμα «Ανταγωνιστικότητα και Επιχειρηματικότητα 2007-2013» και υλοποιήθηκε από την Εφορεία Αρχαιοτήτων Αιτωλοακαρνανίας και Λευκάδος κατά τα έτη 2011-2015 με συγχρηματοδότηση από το Ε.Σ.Π.Α.

Αγγεία και σκεύη καθημερινής χρήσης από την οικία β του προϊστορικού οικισμού. 1600-1200 π.Χ.

Η έκθεση διαρθρώνεται χρονολογικά σε έξι ενότητες, αρχίζοντας από τα πρώτα ίχνη κατοίκησης στον χώρο (γύρω στο 1700 π.Χ.) και τη δημιουργία του Ιερού του Απόλλωνος έως τον μετασχηματισμό του σε θρησκευτικό και πολιτικό κέντρο της Αιτωλικής Συμπολιτείας και την παρακμή του (2ος αι. π.Χ.). Το αρχαιολογικό υλικό εμπλουτίζεται με επεξηγηματικά κείμενα, σχέδια και αναπαραστάσεις, αποσπώμενες καρτέλες με επιπλέον πληροφοριακό υλικό, κείμενα και σχέδια σε γραφή Braille. Στην αίθουσα πολλαπλών χρήσεων δίνονται περισσότερες πληροφορίες μέσω διαδραστικών εφαρμογών και εκπαιδευτικών προγραμμάτων. Το εποπτικό υλικό του προθαλάμου, αεροφωτογραφίες και κάτοψη του εκθεσιακού χώρου, παρέχει τις πρώτες πληροφορίες στον επισκέπτη.

Μετά από μία σύντομη ψηφιακή περιήγηση στο φυσικό περιβάλλον της Αιτωλίας και στην ιστορία των ανασκαφών του

περιώνυμου Ιερού του Απόλλωνος Θερμίου (Ενότητα 1), ο επισκέπτης έχει τη δυνατότητα μέσα από τα ίδια τα εκθέματα να γνωρίσει:

- Τον προϊστορικό οικισμό (1700-1100/1050 π.Χ.) με κυριότερο κτήριο το αψιδωτό Μέγαρο Α, το οποίο χρησιμοποιήθηκε ως έδρα του τοπικού άρχοντα. Μέσα από τα ίδια τα αντικείμενα παρέχονται πληροφορίες για τον αγροτοκτηνοτροφικό χαρακτήρα του οικισμού, τις καθημερινές ασχολίες των κατοίκων, το κυνήγι, τον πόλεμο, τα ελάχιστα κατάλοιπα λατρείας, την αρχιτεκτονική εξέλιξη των κτηρίων του, αλλά και την ποικιλία ως προς τα σχήματα και τη διακόσμηση της τοπικής και εισηγμένης κεραμικής παραγωγής από το 1500 π.Χ. έως την τελική καταστροφή του οικισμού γύρω στο 1100-1050 π.Χ. (Ενότητα 2).
- Τον οικισμό της Πρώιμης Εποχής του Σιδήρου με σπουδαιότερο κτήριο το Μέγαρο Β και την απαρχή (8ος αι. π.Χ.) της

Λεπτομέρεια από την ανασύνθεση της πρώιμης κλασικής στέγης του ναού του Απόλλωνος Θερμίου (470-460 π.Χ.)

μακράιωνης λατρείας του Απόλλωνος, με την οποία συνδέονται πολλά χάλκινα και σιδερένια αναθήματα, που προέρχονται από βωμό τέφρας, που διαδέχτηκε το Μέγαρο Β μετά την καταστροφή του, όπου τελούνταν ολόκαυστες θυσίες κυρίως σε περιόδους κρίσεως και πολέμου. Ξεχωριστή θέση κατέχουν τα χάλκινα ειδώλια ίππων, ιππέα και ανδρικών μορφών, εξαιρετά δείγματα μικροτεχνίας, τα οποία αποτελούν αφιερώματα εξεχόντων μελών της κοινότητας του Θέρμου (Ενότητα 3).

- Τον πλούσιο αρχιτεκτονικό διάκοσμο των ναών του Απόλλωνος Θερμίου και του Απόλλωνος Λυσειού, καθώς και άλλων αταύτιστων κτηρίων του Ιερού (τέλη 7ου - 2ος αι. π.Χ.). Ιδιαίτερη έμφαση έχει δοθεί στην ανασύνθεση των δύο στεγών του ναού του Απόλλωνος Θερμίου και στις πήλινες ζωγραφιστές «μετόπες» που ανήκουν στα πρωιμότερα δείγματα μνημειακής ζωγραφικής στον ελλαδικό χώρο. Η ενότητα εμπλουτίζεται με ευρήματα από άλλα δύο μικρότερα ιερά γύρω από τον Θέρμο, του Ταξιάρχη και της Χρυσοβίτσας (Ενότητα 4).
- Το υψηλό πολιτιστικό επίπεδο και αγάπη για πολυτελή τρόπο διαβίωσης των Αιτωλών μέσα από κτερίσματα τάφων των αιτωλικών νεκροπόλεων (Ενότητα 5).
- Τον μετασχηματισμό του πρώιμου Ιερού σε επίσημο θρησκευτικό και πολιτικό κέντρο της Αιτωλικής Συμπολιτείας (τέλη 4ου - αρχές 3ου αι. π.Χ.). Την εποχή αυτή ιδρύονται τα κτήρια της πολιτικής αγοράς απαρτίζοντας ένα εντυπωσιακό δείγμα μνημειώδους χωροταξικής οργάνωσης, σύμφωνα με το οποίο ιερό και αγορά συνδέθηκαν σε ένα ενιαίο σύνολο. Έμφαση δίνεται στο θεσμό της Αιτωλικής Συμπολιτείας, ένα πρωτοποριακό πολιτικό σύστημα, που ανέπτυξαν οι Αιτωλοί και το οποίο βασιζόταν στις αρχές της ισοπολιτείας, ισονομίας και ισοτιμίας των πόλεων-μελών της.

Η έκθεση του Μουσείου ολοκληρώνεται με αναφορά στην παρακμή και την πτώση της Αιτωλικής Συμπολιτείας μετά τη διπλή καταστροφή του Ιερού από τον Φίλιππο Ε' το 218 και 206 π.Χ., καθώς και τη σταδιακή ερήμωση και εγκατάλειψή του, που αρχίζει το 167 π.Χ. με τη μάχη της Πύδνας (Ενότητα 6).

Η Επανέκθεση του Αρχαιολογικού Μουσείου Κυθήρων

ΚΥΡΙΑΚΗ ΨΑΡΑΚΗ

Το Αρχαιολογικό Μουσείο Κυθήρων άνοιξε ξανά τις πόρτες του στο κοινό στις 8 Μαΐου 2016. Το έργο της επισκευής και επανέκθεσης εκτελέστηκε στο πλαίσιο του «ΕΣΠΑ 2007-2013» από τις Υπηρεσίες του ΥΠ.ΠΟ.Α.

Στην επανέκθεση παρουσιάζονται 665 αντικείμενα, υλικές μαρτυρίες της ιστορίας των Κυθήρων και των Αντικυθήρων από την 9η χιλιετία π.Χ. μέχρι τον 3ο αιώνα μ.Χ. Η ποικιλότητα των αντικειμένων που εκτίθενται, καταδεικνύει το εύρος των πολιτισμικών επιρροών που δέχτηκαν τα δύο νησιά, καθώς διαχρονικά

Η πρώτη ενότητα «Ταξίδι με ούριο άνεμο»

ήταν το αγκυροβόλι των ταξιδιωτών της Μεσογείου και η γέφυρα μεταξύ Κρήτης και Πελοποννήσου.

Στόχοι της επανέκθεσης είναι η ανάδειξη της ιστορικότητας των υλικών καταλοίπων ως φορέων ποικίλων νοημάτων ανάλογα με το πλαίσιο χρήσης και λειτουργίας τους, καθώς και η ανάγνωση μέσω αυτών της τοπικής ιστορίας. Η αφήγηση οργανώνεται με βάση την χρονική ακολουθία και σε ειδικές θεματικές. Σε κάθε περίοδο, παράλληλα με την αφήγηση της ανθρώπινης δράσης σε τοπικό επίπεδο εξιστορείται και το ευρύτερο ιστορικό πλαίσιο με αναφορές σε ιστορικά γεγονότα που είναι ευρέως γνωστά ώστε ο επισκέπτης άμεσα να εντάσσει την τοπική ιστορία στον ευρύτερο χωροχρόνο. Η ειδική θεματολογία που επαναλαμ-

βάνεται στις τρεις ενότητες της έκθεσης αφορά στον Τόπο, το Προσκύνημα και τον Αποχαιρετισμό, δηλαδή, την αποτύπωση της ανθρώπινης δραστηριότητας μέσω των υλικών καταλοίπων, την οργάνωση της κατοίκησης και τη διαχείριση του τοπίου, τις λατρευτικές πρακτικές και τα ταφικά έθιμα.

Προθήκη παρουσίασης μινωικού ιερού

Η έκθεση αποτελείται από την εισαγωγή και τρεις ενότητες. Στην εισαγωγή ο επισκέπτης ενημερώνεται για το ιστορικό της ίδρυσης του αρχαιολογικού μουσείου και της αρχαιολογικής έρευνας, παρακολουθεί μία δεκάλεπτη (10') δίγλωσση ταινία τεκμηρίωσης με πλάνα από τους αρχαιολογικούς χώρους των Κυθήρων, συμβουλευτεί το χρονολόγιο και πληροφορείται για το γεωφυσικό χαρακτήρα της νήσου, ως προέκταση της Πελοποννήσου. Επίσης, μέσω της διαδραστικής εφαρμογής σε οθόνη αφής ο επισκέπτης καλείται να πραγματοποιήσει ένα ταξίδι στην αρχαιολογία των Κυθήρων και των Αντικυθήρων με πλοηγό τη μυθολογία, την ποίηση, την τέχνη και τις αφηγήσεις των ξένων περιηγητών από την Αναγέννηση έως και τον 19ο αιώνα, αλλά και να επισκεφτεί άλλα μουσεία που φιλοξενούν αρχαία αντικείμενα από τα Κύθηρα και τα Αντικύθηρα.

Η πρώτη ενότητα με τίτλο «Ταξίδι με ούριο άνεμο» αφηγείται την ιστορία των Κυθήρων από την 9η χιλιετία π.Χ. μέχρι τα μυκηναϊκά χρόνια. Η μινωική εγκατάσταση στο Καστρί με την νεκρόπολη της και το προσκύνημά της στο Ιερό Κορυφής στον Άγιο Γεώργιο στο Βουνό συνθέτουν το κεντρικό θέμα της αφήγησης.

Η δεύτερη ενότητα με τίτλο «Τα ζάθεα Κύθηρα» καλύπτει την περίοδο από τα τέλη του 9ου αιώνα π.Χ. μέχρι τον 3ο αιώνα μ.Χ. Η τύχη των Κυθήρων συνδέεται άρρηκτα με τη Σπάρτη, στο νησί

ιδρύονται ιερά με σημαντικότερο εκείνο της Αθηνάς στην κορυφή του Παλαιοκάστρου.

Εμβληματικό έκθεμα του μουσείου είναι ο μαρμάρινος αρχαϊκός λέων των Κυθήρων. Η έκθεσή του συνοδεύεται από μία δεκάλεπτη (10') ταινία μικτής τεχνικής που αφηγείται τις περιπέτειές του με αναφορές στην αρπαγή του από τον γερμανικό στρατό το 1941, τον επαναπατρισμό του, την έκθεσή του στο Εθνικό Αρχαιολογικό Μουσείο και την επιστροφή του στα Κύθηρα.

Στην τρίτη ενότητα με τίτλο «Αίγιλα, το νησί των πειρατών» παρουσιάζονται αντιπροσωπευτικά ευρήματα από την προϊστορική και ελληνιστική περίοδο των Αντικυθήρων.

Η αφήγηση της έκθεσης υποστηρίζεται από τη λιτή αρχιτεκτονική οργάνωση, την σκηνογραφική απόδοση του βάθους των προθηκών, το πλούσιο εποπτικό υλικό που εξηγεί τη χρήση των αντικειμένων και τα ερμηνευτικά κείμενα με διαβαθμισμένη πληροφορία.

Για το νεανικό κοινό και τις οικογένειες διατίθεται δίγλωσσο οδηγός, καθώς και το βιβλίο «Είμαι ο Λέων των Κυθήρων και έχω μία ιστορία να σας πω...». Σε συνάφεια με την έκθεση δημιουργήθηκαν τέσσερις θεματικές μουσειοσκευές για παιδιά.

Τέλος, άτομα με προβλήματα όρασης έχουν πρόσβαση στο μουσείο. Με την βοήθεια του έντυπου οδηγού σε ελληνική και αγγλική γραφή Braille γίνεται η περιήγηση σε δώδεκα σταθμούς με ακριβή αντίγραφα για την απτική επαφή και διατίθεται έντυπο σε ελληνική και αγγλική γραφή Braille για την ιστορία των Κυθήρων και των Αντικυθήρων.

Μουσείο Μαστίχας Χίου

ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΟ ΙΔΡΥΜΑ ΟΜΙΛΟΥ ΠΕΙΡΑΙΩΣ

Εγκαινιάστηκε τον Ιούνιο του 2016 το Μουσείο Μαστίχας Χίου, το όγδοο μουσείο του Δικτύου θεματικών τεχνολογικών Μουσείων του Πολιτιστικού Ιδρύματος Ομίλου Πειραιώς. Βρίσκεται στα Μαστιχοχώρια, σύνολο μεσαιωνικών χωριών στη νότια Χίο, στο μοναδικό σημείο της Μεσογείου όπου καλλιεργείται ο σχίνος της ποικιλίας Pistacia lentiscus Chia, από τον οποίο παράγεται η μαστίχα.

Η μόνιμη έκθεση του Μουσείου Μαστίχας Χίου, η οργάνωση της οποίας βασίζεται στα πορίσματα του εκτεταμένου διεπιστημονικού ερευνητικού προγράμματος για τη μαστίχα που εκπονήθηκε από το Πολιτιστικό Ίδρυμα Ομίλου Πειραιώς, σκοπό έχει

να αναδείξει την παραγωγική ιστορία της καλλιέργειας και της επεξεργασίας της μαστίχας, εντάσσοντάς την παράλληλα στο πολιτιστικό τοπίο της Χίου. Καθώς η παραδοσιακή μαστιχοκαλλιέργεια έχει εγγραφεί από την UNESCO στον Αντιπροσωπευτικό Κατάλογο της Άυλης Πολιτιστικής Κληρονομιάς της Ανθρωπότητας

Άποψη της μόνιμης έκθεσης. Παραγωγή στο εργοστάσιο.

© ΠΙΟΠ, Ν. Δανηλίδης

τας, το 2014, μέσα από το πρίσμα αυτό, έμφαση δίνεται στη διαχρονία και την αειφορία αυτού του χιώτικου προϊόντος.

Ο επισκέπτης ανακαλύπτει την παραδοσιακή τεχνογνωσία της μαστιχοκαλλιέργειας, παρατηρεί πώς η διαχείριση της μαστίχας διαμόρφωσε το αγροτικό και οικισμένο τοπίο της νότιας Χίου, γνωρίζει μια σημαντική πτυχή της παραγωγικής ιστορίας της Ελλάδας, βλέπει τη διασπορά και τις ποικίλες χρήσεις της μαστίχας. Η μουσειακή εμπειρία ολοκληρώνεται στην υπαίθρια έκθεση, όπου ο επισκέπτης έρχεται σε επαφή με το φυτό, στη φάση καλλιέργειάς του κατά τη συγκεκριμένη εποχή του χρόνου.

Ο «πολιτισμός της μαστίχας» αποτελεί στοιχείο της χιώτικης ταυτότητας και αναδεικνύεται εκθεσιακά με ποικίλα μέσα. Η διαχρονία και η αειφορία της μαστιχοκαλλιέργειας τονίζονται με την παράθεση νέων φωτογραφίσεων δίπλα σε αρχαιακό φωτογραφικό υλικό και την απότομη εναλλαγή κλίμακας της εικόνας. Το κοπιώδες ταξίδι της μαστίχας αποτυπώνεται στον μόχθο των ίδιων των μαστιχοκαλλιεργητών, οι οποίοι πρωταγωνιστούν στις οπτικοακουστικές παραγωγές. Αναμνήσεις από παλαιότερες εποχές διαφυλάσσουν οι μαρτυρίες των καλλιεργητών, αλλά και τα αντικείμενα της μόνιμης συλλογής: παραδοσιακές φορεσιές, εργαλεία και εξοπλισμός. Πολυμεσικές εφαρμογές επιχειρηματολογούν ευχάριστα γύρω από την διαμόρφωση του τοπίου της μαστίχας μέσα στον ιστορικό χρόνο και τον δομημένο χώρο, ενώ μακέτες παρέχουν τα εργαλεία για την κατανόηση των χρήσεων του τοπίου. Πρωτότυπα παλιά εργοστασιακά μηχανήματα τίθενται σε λειτουργία, για να ανακινήσουν ένα σημαντικό γρανάζι της παραγωγικής ιστορίας της Ελλάδας. Άνθρωποι-γλυπτά

κρύβονται ανάμεσα στους αναβαθμούς της υπαίθριας έκθεσης, σχολιάζοντας διακριτικά την μακράιωνη σχέση του ανθρώπου με τη φύση στα Μαστιχοχώρια. Όλα τα παραπάνω δομούν ένα σύμπαν σκληρό, μετρημένο, δυναμικό, αλλά κυρίως ανθρωποκεντρικό. Όπως είναι η μαστίχα.

Μαστιχοδένδρα, αναβαθμοί και κτήριο.

© ΠΙΟΠ, Ν. Δανηλίδης

Το Μουσείο Μαστίχας Χίου δημιουργήθηκε από το Πολιτιστικό Ίδρυμα Ομίλου Πειραιώς, το οποίο έχει και την ευθύνη της λειτουργίας του. Στεγάζεται σε κτήριο που σχεδιάστηκε για τους σκοπούς του μουσείου, σε έκταση που παραχωρήθηκε από την Ένωση Μαστιχοπαραγωγών Χίου. Το έργο εντάχθηκε στο Επιχειρησιακό Πρόγραμμα «Ανταγωνιστικότητα και Επιχειρηματικότητα» ΕΠΑΝ II, στο πλαίσιο του ΕΣΠΑ 2007-2013, και συγχρηματοδοτήθηκε από το Πρόγραμμα Δημοσίων Επενδύσεων και το Ευρωπαϊκό Ταμείο Περιφερειακής Ανάπτυξης.

Μουσείο Αργυροτεχνίας Ιωαννίνων

ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΟ ΙΔΡΥΜΑ ΟΜΙΛΟΥ ΠΕΙΡΑΙΩΣ

Το Μουσείο Αργυροτεχνίας εγκαινιάστηκε τον Σεπτέμβριο του 2016 και αποτελεί το ένατο μουσείο του Δικτύου θεματικών τεχνολογικών Μουσείων του Πολιτιστικού Ιδρύματος Ομίλου Πειραιώς. Βρίσκεται στο Κάστρο των Ιωαννίνων, και συγκεκριμένα στο δυτικό προμαχώνα της νοτιανατολικής ακρόπολης (Ιτς Καλέ). Καταλαμβάνει τις δύο στάθμες του προμαχώνα, καθώς και το κτίσμα των παλαιών μαγειρείων που εφάπτεται σε αυτόν.

Σκοπός του Μουσείου Αργυροτεχνίας είναι η διάσωση της γνώσης για την ηπειρώτικη αργυροτεχνία και η διάχυση της πληρο-

Άποψη της μόνιμης έκθεσης. Η χύτευση στο χρώμα

© ΠΙΟΠ, Β. Καραβασιλογίου

Άποψη της μόνιμης έκθεσης. Συλλογή έργων Ηπειρώτικης Αργυροχρυσοχοΐας, 18ος - 20ος αιώνας

© ΠΙΟΠ, Β. Καραβασιλογίου

φορίας γύρω από την τεχνολογία της στο ευρύ κοινό. Επίσης, η σύνδεση αυτής της τεχνολογίας με τα κοινωνικά δεδομένα της εποχής γύρω από τα οποία αυτή αναπτύχθηκε και άκμασε.

Η οργάνωση της μόνιμης έκθεσης βασίζεται στα πορίσματα ερευνητικού προγράμματος που εκπονήθηκε από το Πολιτιστικό Ίδρυμα Ομίλου Πειραιώς.

Πρόκειται για μουσείο θεματικό, τεχνολογικό, αφού πραγματεύεται την τεχνολογία της αργυροχοΐας κατά την προβιομηχανική περίοδο, αλλά ταυτόχρονα και μουσείο περιφερειακό, αφού εστιάζει κυρίως στην ιστορία της αργυροχοΐας στην περιοχή της Ηπείρου. Χρονικά, η έκθεση αναφέρεται κατά βάση στη μεταβυζαντινή περίοδο, από τον 15ο αιώνα και έπειτα, χωρίς ωστόσο να λείπουν και αναφορές στο απώτερο παρελθόν, καθώς η τεχνολογία που χρησιμοποιείται για την παραγωγή των ασημικών ανάγεται συχνά σε πολύ παλαιότερες περιόδους.

Οι εκθεσιακοί χώροι αναπτύσσονται στα δύο επίπεδα του προμαχώνα. Στο πρώτο επίπεδο αναπτύσσεται το βασικό μέρος της έκθεσης που αναφέρεται στην ιστορία και την τεχνολογία της αργυροτεχνίας στην Ήπειρο. Ο επισκέπτης, μέσα από ποικίλα εποπτικά μέσα, ανακαλύπτει βασικές παραδοσιακές τεχνικές μορφοποίησης και διακόσμησης αργυρών αντικειμένων, μαθαίνοντας για τα στάδια της κάθε τεχνικής έως τη δημιουργία του τελικού προϊόντος. Στο δεύτερο επίπεδο και μέσα σε ένα διαφανές κέλυφος παρουσιάζεται η συλλογή ηπειρώτικων αργυρών αντικειμένων από τον 18ο έως τον 20ό αιώνα, ενώ παράλληλα ο επισκέπτης προσεγγίζει περιμετρικά τον χαρακτήρα, τον λειτουργικό ρόλο και τη συμβολική ισχύ των αργυρών αντικειμένων.

Το Μουσείο Αργυροτεχνίας δημιουργήθηκε από το Πολιτιστικό Ίδρυμα Ομίλου Πειραιώς, το οποίο έχει και την ευθύνη της λειτουργίας του. Το έργο εντάχθηκε στο Επιχειρησιακό πρόγραμμα «Ανταγωνιστικότητα και Επιχειρηματικότητα» ΕΠΑΝ II, στο πλαίσιο του ΕΣΠΑ 2007-2013, και συγχρηματοδοτήθηκε από το Πρόγραμμα Δημοσίων Επενδύσεων και το Ευρωπαϊκό Ταμείο Περιφερειακής Ανάπτυξης.

Οικία και Ατελιέ Τέτση, Ύδρα

ΙΦΙΓΕΝΕΙΑ ΒΟΓΙΑΤΖΗ

Λίγους μόλις μήνες μετά την απώλεια του ζωγράφου και ακαδημαϊκού Παναγιώτη Τέτση, άνοιξε το περασμένο καλοκαίρι για το κοινό η κατοικία των παππούδων του ζωγράφου στην Ύδρα, την οποία ο ίδιος είχε χρησιμοποιήσει ως ατελιέ. Είχε παραχωρηθεί εν ζωή στην Ιστορική και Εθνολογική Εταιρεία της Ελλάδος (Εθνικό Ιστορικό Μουσείο), προκειμένου να στεγάσει μελλοντικά ένα μουσείο του καλλιτέχνη. Ήταν το σπίτι που τον συνέδεε με τις παιδικές του αναμνήσεις στην Ύδρα, με τις πρώτες του επαφές με την τέχνη και με τα χρόνια στο παράρτημα της Σχολής Καλών Τεχνών στο νησί. Η οικία κτισμένη στα τέλη του 19ου-αρχές 20ου αιώνα, είναι μια τυπική υδραϊκή κατοικία με κηροπλαστείο και μακαλικό-ταβερνείο στο ισόγειο, στέρνα και αποθήκη κρασιών στο υπόγειο, και στην οποία σώζεται άθικτος ο εξοπλισμός.

Τα τελευταία χρόνια, το ΕΙΜ συνέλεγε πληροφορίες και συντηρούσε το οίκημα σε συνεργασία με τον ίδιο τον ζωγράφο δωρητή, προκειμένου να αναδειχθεί η ιστορικότητα της χρήσης του. Η λειτουργία και της Οικίας Τέτση, σε μικρή απόσταση από την Ιστορική Οικία Λαζάρου Κουντουριώτη και σε συνδυασμό και με

τη γειτονική εκκλησία της Υπαπαντής, δημιουργεί ένα μικρό πολιτιστικό πυρήνα σε μια σχετικά απομακρυσμένη αλλά αξιόλογη γειτονιά της πόλης της Ύδρας, στα υψώματα που οδηγούν στα Καμίνια, στη νότια πλευρά του οικισμού.

Η Οικία Τέτση είναι επισκέψιμη για μικρές ομάδες, με τη συνδρομή του προσωπικού της Ιστορικής Οικίας Λαζάρου Κουντουριώτη που λειτουργεί μόνιμως ως παράρτημα του Εθνικού Ιστορικού Μουσείου.

Έτος Ελλάδας – Ρωσίας 2016. Οι συνεργασίες σε θέματα περιοδικών εκθέσεων για την πολιτιστική κληρονομιά

ΤΖΕΝΗ ΑΛΜΠΑΝΗ

Τον Οκτώβριο του 2013, σε κοινή επίσημη δήλωση Ελλάδας και Ρωσίας, το έτος 2016 ορίστηκε ως Έτος της Ελλάδας στη Ρωσία και αντιστοίχως Έτος της Ρωσίας στην Ελλάδα. Κοινός στόχος των δύο χωρών είναι η ενίσχυση της συνεργασίας τους, κυρίως στους τομείς της οικονομίας, της επιστήμης, του πολιτισμού και του τουρισμού, με αμοιβαία οφέλη. Ιδιαίτερη δυναμική στον τομέα των πολιτιστικών δράσεων δημιούργησε η ανταλλαγή εκθέσεων σχετικών με την πολιτιστική κληρονομιά των δύο χωρών.

Το αφιερωματικό έτος εγκαινιάστηκε στην Ελλάδα στις 11 Μαρτίου 2016 με την παρουσίαση, στο Μουσείο Ακρόπολης, τριών σκυθικών έργων μικροτεχνίας από το Κρατικό Μουσείο Ερμιτάζ της Αγίας Πετρούπολης. Αποτελούν μέρος ενός ταφικού συνόλου 4ου αι. π.Χ., που βρέθηκε στον βασιλικό τύμβο Kul Oba, στην Κριμαία, και είχαν, πιθανώς, φιλοτεχνηθεί από Έλληνες αποίκους

Άποψη της έκθεσης «Το Βυζάντιο δια μέσου των αιώνων»

με τους οποίους οι Σκύθες νομάδες διατηρούσαν εμπορικές σχέσεις. Αντιστοίχως, τα εγκαίνια του Έτους της Ελλάδας στη Ρωσία, στις 8 Απριλίου 2016, σηματοδοτήθηκαν με την παρουσίαση, στο Κρατικό Μουσείο Ερμιτάζ της Αγίας Πετρούπολης, ενός αρχαίου αγάλματος Κόρης (520-510 π.Χ.) από τη μόνιμη έκθεση του Μουσείου Ακρόπολης.

Στις 27 Μαΐου 2016 στο Βυζαντινό και Χριστιανικό Μουσείο εγκαινιάστηκε η παρουσίαση της εικόνας της Ανάληψης (1408), από το τέμπλο του καθεδρικού ναού του Vladimir, η οποία εκτίθεται σήμερα στην Πινακοθήκη Τρετγιάκον της Μόσχας. Ορισμένοι ερευνητές αποδίδουν το έργο στο εργαστήριο των Andrei Rublev και Daniil, ενώ άλλοι στον ίδιο τον Rublev. Η συνεργασία της ελληνικής πλευράς με την Πινακοθήκη Τρετγιάκον συνεχίστηκε με τη φιλοξενία, στο Βυζαντινό και Χριστιανικό Μουσείο (26.9.2016-25.10.2016), της έκθεσης «Εικόνες από την Πινακοθήκη Τρετγιάκον». Η ρωσική ζωγραφική εικόνων μετά την Άλωση».

Δύο εκθέσεις, με έργα από μουσεία ολης της χώρας, διοργανώθηκαν από τη Διεύθυνση Μουσείων του ΥΠ.ΠΟ.Α. Η πρώτη, με τίτλο «Το Βυζάντιο δια μέσου των αιώνων», στο Ερμιτάζ (24.6.2016-2.10.2016), παρουσίασε όψεις του βυζαντινού πολιτισμού, με έμφαση στη χριστιανική λατρεία. Με εκθεσιακό επίλογο έναν πίνακα του Δομήνικου Θεοτοκόπουλου, του κρητικού ζωγράφου που προχώρησε πέρα από το Βυζάντιο, μετουσιώνοντας τις βυζαντινές του καταβολές σε ένα προσωπικό καλλιτεχνικό ιδίωμα. Ακολούθησε η έκθεση «Θεοί και Ήρωες των αρχαίων Ελλήνων», στο Κρατικό Ιστορικό Μουσείο της Μόσχας (15.11.2016-15.2.2017), η οποία πραγματεύεται τον μυθικό κόσμο των αρχαίων Ελλήνων, με τις λατρευτικές πρακτικές, τους συμβολισμούς και τις δοξασίες του.

Το Ερμιτάζ διοργάνωσε ανταποδοτικά την έκθεση «Ερμιτάζ: Πύλη στην Ιστορία» στο Βυζαντινό και Χριστιανικό Μουσείο (2.11.2016-26.2.2017). Παρουσιάζονται έργα υψηλής αισθητι-

κής, από διαφορετικό πολιτισμικό περιβάλλον, τα οποία καλύπτουν μια μεγάλη χρονική περίοδο, από την αρχαιότητα έως τις αρχές του 20ού αιώνα, και δίνουν το στίγμα των συλλογών του μεγάλου ρωσικού μουσείου.

Το Μουσείο Βυζαντινού Πολιτισμού συνεργάστηκε με το Κρατικό Μουσείο Ιστορίας της Θρησκείας της Αγίας Πετρούπολης για τη διοργάνωση μιας κοινής περιοδεύουσας έκθεσης χαρακτηριστικών 17ου – 20ού αιώνα, με έργα από τις συλλογές τους. Η έκθεση, με τίτλο «Ελληνικές χάρτινες εικόνες, οδός επικοινωνίας Ελλάδα - Ρωσίας» και παρουσιάσεις στα δύο Μουσεία (Κρατικό Μουσείο Ιστορίας της Θρησκείας, 21.6.2016–26.7.2016 και Μουσείο Βυζαντινού Πολιτισμού, 25.10.2016–19.12.2016), αποσκοπεί στην ανάδειξη των κοινών στοιχείων της πολιτιστικής κληρονομιάς των δύο ομόδοξων λαών.

Από τη συνεργασία δύο ελληνικών φορέων προέκυψε ακόμη μία ενδιαφέρουσα έκθεση. Το Μουσείο Μπενάκη και το Κοινωνικό Φιλάνθρωπο Κοινωνικού και Πολιτιστικού Έργου διοργάνωσαν την έκθεση «Σκιαγραφώντας περιγράμματα με το σκαρπέλο ... ο άνθρωπος και οι αναπαραστάσεις του σε μνημεία νομισματικής από την αρχαιότητα έως τη σύγχρονη εποχή» στο Κρατικό Μουσείο Εικαστικών τεχνών Α. Σ. Πούσκιν (5.7.2016–30.10.2016). Στόχος της έκθεσης ήταν η εξοικείωση του επισκέπτη σε θέματα απεικόνισης της ανθρώπινης μορφής σε έργα μικρογλυπτικής, κυρίως νομίσματα και μετάλλια διαφόρων εποχών.

Το ευνοϊκό κλίμα συνεργασίας των δύο χωρών στον τομέα του πολιτισμού, που καλλιεργήθηκε στο πλαίσιο του αφιερωματικού έτους, μπορεί να έχει πολλαπλασιαστικά αποτελέσματα σε μελλοντικές κοινές επιστημονικές και πολιτιστικές δράσεις Ελλάδα και Ρωσίας.

Περιοδική έκθεση στο Μουσείο Βυζαντινού Πολιτισμού: «Χάρτινες εικόνες, οδός επικοινωνίας Ελλάδα - Ρωσίας»

ΑΓΑΘΟΝΙΚΗ ΤΣΙΛΙΠΑΚΟΥ

Το Μουσείο Βυζαντινού Πολιτισμού, στο πλαίσιο των πολιτιστικών εκδηλώσεων του 2016, Έτους της Ελλάδας στη Ρωσία και της Ρωσίας στην Ελλάδα παρουσίασε την περιοδική έκθεση

«Χάρτινες εικόνες, οδός επικοινωνίας Ελλάδα - Ρωσίας», η οποία εγκαινιάστηκε στα τέλη Οκτωβρίου 2016 και διήρκησε έως τις 11 Νοεμβρίου 2016. Πρόκειται για μία συνεργασία του Μουσείου Βυζαντινού Πολιτισμού της Θεσσαλονίκης με το Κρατικό Μουσείο της Ιστορίας της Θρησκείας της Αγίας Πετρούπολης. Η έκθεση παρουσιάστηκε αρχικά με μεγάλη επιτυχία στην Αγία Πετρούπολη, αδελφοποιημένη πόλη της Θεσσαλονίκης, από τις 21 Ιουνίου έως τις 26 Ιουλίου 2016.

Στην έκθεση του Μουσείου Βυζαντινού Πολιτισμού παρουσιάστηκαν έργα της συλλογής θρησκευτικών χαρακτηριστικών και των δύο Μουσείων, από τον 17ο έως τον 20ο αι., αναδεικνύοντας την κοινή πολιτιστική κληρονομιά των δύο ομόδοξων λαών. Το Μουσείο Βυζαντινού Πολιτισμού συμμετείχε με έργα από τη Συλλογή χαρακτηριστικών της μεγάλης δωρήτριας Ντόρης Παπαστράτου, μέρος των οποίων εκτέθηκε για πρώτη φορά. Πρόκειται για χάλκινες μήτρες, χαλκογραφίες και λιθογραφίες σε χαρτί και ύφασμα, με εξαιρετικό επιστημονικό, καλλιτεχνικό και συλλεκτικό ενδιαφέρον. Τα χαρακτηριστικά αυτά παρουσιάστηκαν για πρώτη φορά στη Ρωσία.

Η πλειοψηφία των χαρακτηριστικών απεικονίζει ιερά πρόσωπα και θρησκευτικές σκηνές, ενώ μέρος αυτών έχει ως θέμα πανοραμικές απόψεις από μονές σε μεγάλα μοναστικά κέντρα, ανάμεσα στα οποία ξεχωρίζει ο Άθωνας, και διάφορα προσκυνήματα στην Ανατολή (Άγιοι Τόποι, Σινά, Κωνσταντινούπολη). Ιδιαίτερη έμφαση δίνεται στην ανάδειξη των κοινών πολιτισμικών στοιχείων.

Βασική επίδιξη της έκθεσης ήταν η παρουσίαση στο ευρύ κοινό μιας ελάχιστη γνωστής πτυχής της ορθόδοξης εικονογραφίας. Επιπλέον, πέρα από το εικαστικό και θρησκευτικό ενδιαφέρον που παρουσιάζουν οι χάρτινες εικόνες, οι επιγραφές τους αποτελούν ενδιαφέρουσα πηγή πληροφοριών αναφορικά με τους χαρακτές, τους σταμπαδόρους (εκτυπωτές), τους κοσμικούς και κληρικούς χορηγούς.

Η έκθεση φιλοξενήθηκε στην πτέρυγα περιοδικών εκθέσεων «Κυριάκος Κρόκος» του Μουσείου Βυζαντινού Πολιτισμού.

Θεοί και Ήρωες των αρχαίων Ελλήνων

ΝΙΚΟΛΕΤΤΑ ΣΑΡΑΓΑ

Στο πλαίσιο του αφιερωματικού έτους «Ελλάδα - Ρωσία 2016», το Υπουργείο Πολιτισμού και Αθλητισμού διοργάνωσε την περιοδική έκθεση «Θεοί και Ήρωες των αρχαίων Ελλήνων» (15.11.2016-15.2.2017). Η έκθεση παρουσιάζεται σε ένα από τα εμβληματικά Μουσεία της Μόσχας, το Κρατικό Ιστορικό Μουσείο, το οποίο με τη χαρακτηριστική ερυθρόχρωμη μπαρόκ πρόσοψή του, πλαισιώνει την Κόκκινη Πλατεία στην καρδιά της ρωσικής πρωτεύουσας.

Εκατόν τριάντα πέντε αρχαία έργα εξαιρετικής τέχνης από 25 αρχαιολογικά μουσεία της Ελλάδος παρουσιάζουν στο ρωσικό κοινό την αρχαία ελληνική μυθολογία και θεολογία, τον μυθικό κόσμο των θεών και ηρώων, τις δοξασίες και τις λατρευτικές πρακτικές οι οποίες εξέφραζαν τις μεταφυσικές αγωνίες και διαμόρφωναν τον κοινωνικό βίο των αρχαίων Ελλήνων.

Οι ενότητες συνθέτουν μια «οπτικοποιημένη αφήγηση» η οποία, μετά από μια σύντομη παρουσίαση του θεϊκού στοιχείου στους

προϊστορικούς πολιτισμούς του Αιγαίου, επικεντρώνεται στην καθιέρωση του ολυμπιακού δωδεκάθεου. Οι κορυφαίοι θεοί της αρχαίας ελληνικής θρησκείας μέσα από χαρακτηριστικά εμβληματικά έργα παρουσιάζονται στο κέντρο του εκθεσιακού χώρου ακολουθώντας τη διάταξη της ανατολικής ζωφόρου του Παρθενώνα. Περιμετρικά της αίθουσας τα έργα ομαδοποιούνται κατά τρόπο ώστε να αναδεικνύεται η λατρεία σε μεγάλα πανελλήνια ιερά και προβεβλημένες θρησκευτικές εορτές. Μια ενότητα αναφέρεται στον Ασκληπιό, κυρίαρχο θεό της ιασης, η οποία συνδύαζε την θεϊκή παρέμβαση με την επιστήμη. Η έκθεση ολοκληρώνεται με την παρουσίαση δύο κορυφαίων μορφών του αρχαίου ελληνικού κόσμου, του μυθικού Ηρακλή και του Μεγάλου Αλεξάνδρου, ως ιδιότυπη κατηγορία "υπάρξεων" ανάμεσα στους θεούς και τους ανθρώπους.

Η έκθεση συνοδεύεται από επιστημονικό κατάλογο στη ρωσική γλώσσα με κείμενα από Έλληνες επιστήμονες και πλούσια εικονογράφηση, ο οποίος θα κυκλοφορήσει και στην ελληνική γλώσσα.

«Οδύσσειες» Η νέα έκθεση του Εθνικού Αρχαιολογικού Μουσείου

ΜΑΡΙΑ ΛΑΓΟΓΙΑΝΝΗ-ΓΕΩΡΓΑΚΑΡΑΚΟΥ
ΣΑΠΦΩ ΑΘΑΝΑΣΟΠΟΥΛΟΥ
ΔΕΣΠΟΙΝΑ ΚΑΛΕΣΟΠΟΥΛΟΥ

Η νέα περιοδική έκθεση του Εθνικού Αρχαιολογικού Μουσείου «Οδύσσειες» εντάσσεται στον κύκλο των επετειακών εκδηλώσεων του Μουσείου για τη συμπλήρωση των 150 χρόνων από τη θεμελίωσή του το 2016. Οι «Οδύσσειες» είναι μια αρχαιολογική έκθεση, πολυεπίπεδη με πολλαπλές αναγνώσεις που αφήνουν χώρο στη φαντασία και το συναίσθημα. Συμβολικές διαστάσεις, σημειολογικές αναφορές και αναγωγικές σχέσεις συλλειτουργούν με τα αρχαία έργα και συνδιαμορφώνουν την εκθεσιακή εμπειρία. Αντλώντας έμπνευση από τα κύρια επεισόδια του ομηρικού έπους της Οδύσσειας και από τον αρχετυπικό χαρακτήρα του Οδυσσέα, η έκθεση επιχειρεί να ιστορήσει το μακρύ χρονικό του δοκιμαζόμενου ανθρώπου, την αδιάκοπη αναζήτηση, τις ελπίδες, τους φόβους, τις δυσκολίες, τα λάθη, τα πάθη, τον αγώνα, την εμπειρία, την ευτυχία, τις κατακτήσεις, τα επιτεύγματα, τις ήττες και τις νίκες του. Με οδηγό εξέχοντα έργα από όλες τις Συλλογές του Εθνικού Αρχαιολογικού Μουσείου, το εκθεσιακό αφήγημα διατρέχει τις κοινωνίες που αναπτύχθηκαν στο ελλαδικό πολιτισμικό χώρο από την 5η χιλιετία π.Χ. έως τους ρωμαϊκούς χρόνους παρακολουθώντας το μακρύ χρονικό της ανθρώπινης περιπέτειας. Τεκμήρια από τις νεολιθικές κοινωνίες στο Διμήνι και το Σέσκλο, τον Κυκλαδικό πολιτισμό, τη Μινωική Κρήτη, τον Μυκηναϊκό κόσμο και τον Ελληνικό πολιτισμό των Ιστορικών χρόνων παρουσιάζουν με τρόπο συμβολικό και υπαινικτικό ιστορίες ανθρώπινες και ηρωικές, γνωστές και άγνωστες «Οδύσσειες», προσωπικές και συλλογικές. Τη νοηματοδότηση προς αυτή την κατεύθυνση ενισχύουν τέσσερις σύγχρονοι πρωτολάτες ποιητές, ο Κ. Π. Καβάφης, ο Γ. Σεφέρης, ο Ο. Ελύτης και ο Γ. Ρίτσος, καθώς εμπνέονται από στοιχεία του μύθου, της ιστορίας και της αρχαίας ελληνικής τέχνης, κωδικοποιούν διαχρονικούς συμβολισμούς και τους μεταφέρουν στη σύγχρονη πραγματικότητα, ο καθένας με το δικό του εκφραστικό τρόπο.

Η έκθεση χωρίζεται σε τρεις διακριτούς άξονες:

ΤΟ ΤΑΞΙΔΙ παρουσιάζει τεκμήρια της αδιάκοπης αναζήτησης του ανθρώπου για πρώτες ύλες, γνώσεις και ιδέες. Το πολυποίκιλο φορτίο ενός νοερού πλοίου και οι μύθοι που συνόδευαν τα θαλάσσια ταξίδια των αρχαίων δημιουργούν ένα υπαινικτικό περιβάλλον περιπέτειας και γνώσης.

Οι ΙΘΑΚΕΣ εμπνέονται από τον νόστο του Οδυσσέα και ανιχνεύουν πολλές και διαφορετικές οικουμενικές «Ιθάκες». Πανανθρώπινες ιδέες και έννοιες σηματοδοτούνται με έργα που αποτυπώνουν τη συλλογική προσπάθεια των κοινωνιών για ανάπτυξη και ευημερία, αλλά και την αναγκαιότητα της ανθρώπινης ύπαρξης να υπερβεί τη φθαρτότητά της.

Η ΕΞΟΔΟΣ λειτουργεί ως πραγματιστική σύνοψη, έλλογη διέξοδος και λυτρωτικός αντίλογος στο ανθρώπινο πεπρωμένο. Έργα συμβολικά αντιπροσωπεύουν τα ανώτερα πνευματικά επιτεύγματα, μεταφέροντας το αισιόδοξο μήνυμα της ανθρώπινης εμπειρίας και γνώσης και καλώντας τον καθένα από εμάς να παραλάβει τη σκυτάλη της δημιουργίας.

Το λιτό και αφαιρετικό ύφος του αφηγήματος τήρησε με συνέπεια και ο μουσειογραφικός σχεδιασμός της έκθεσης ως προς το πολυεπίπεδο στήσιμο των εκθεμάτων και τις «αθόρυβες» και διακριτικές κατασκευές που τα φιλοξενούν, επιτρέποντας στον επισκέπτη να πλησιάσει εγγύτερα στο μακρινό παρελθόν και να μειώσει την απόσταση από το χθες στο σήμερα. Ψηφιακές προβολές, επιτοίχιες εικαστικές και γραφιστικές παρεμβάσεις, υποβλητικός φωτισμός, ήχοι της θάλασσας και του караβιού και αισθαντική μουσική ενεργοποιούν το συναίσθημα και εμπλέκουν τον επισκέπτη στην «περιπέτεια» που αφηγείται η έκθεση.

Η μουσική της έκθεσης αποτελεί ευγενική παραχώρηση του Βαγγέλη Παπαθανασίου από τα έργα του «ΙΘΑΚΗ» και «VOICES - Dream in an Open Place».

Το Ίδρυμα Ευγενίδου προσέφερε τον εξοπλισμό και την εφαρμογή της ψηφιακής παρουσίασης του ουρανού με τους αστερισμούς που αντίκριζε ο Οδυσσέας κατά το ταξίδι της επιστροφής στην Ιθάκη από το νησί της Καλυψούς, και το Εθνικό Θέατρο παραχώρησε το θεατρικό ένδυμα του Οιδίποδα Τύραννου, συμβάλλοντας στην ενίσχυση της βιωματικής εμπειρίας στις σχετικές θεματικές πτυχές της έκθεσης.

Για την υλοποίηση της έκθεσης κομβική στάθηκε η γενναιοδωρή δωρεά του Ιδρύματος Σταύρος Νιάρχος.

Την έκθεση συνοδεύει πλούσιος επιστημονικός κατάλογος στα ελληνικά και αγγλικά, έκδοση του Ταμείου Αρχαιολογικών Πόρων. Περιλαμβάνει σύντομα δοκίμια που παρουσιάζουν τη διαχρονική πορεία και τις αναζητήσεις των ανθρώπων που έζησαν και δημιούργησαν στον ελλαδικό χώρο και στην ευρύτερη λεκάνη της ανατολικής Μεσογείου, πορίσματα από διεθνή ερευνητικά προγράμματα που πραγματοποιούνται για σημαντικές αρχαιότητες των συλλογών του Μουσείου και πλούσια εικονογράφηση. Το Επίμετρο είναι αφιερωμένο στα 150 χρόνια

Γενική άποψη από τον πρώτο θεματικό άξονα «Το Ταξίδι»

Άποψη από τον δεύτερο θεματικό άξονα «Ιθάκες»

Άποψη από τον τρίτο θεματικό άξονα «Εξοδος»

φωτ. Ελ. Γαλανόπουλος © Εθνικό Αρχαιολογικό Μουσείο

ιστορίας του Εθνικού Αρχαιολογικού Μουσείου με κείμενα που παρουσιάζουν την επιστημονική, εκπαιδευτική και κοινωνική προσφορά του.

Τέλος, στις «Οδύσσειες» συμμετέχουν και οι μόνιμοι εκθεσιακοί χώροι του μουσείου με επτά σταθμούς ενδιαφέροντος σε εμβληματικές αρχαιότητες, που προσανατολίζουν τον επισκέπτη στην ανεύρεση νοηματικών συσχετισμών με τις θεματικές της περιοδικής έκθεσης.

Οι «Οδύσσειες» εγκαινιάστηκαν στις 3 Οκτωβρίου 2016 και θα διαρκέσουν τουλάχιστον ένα έτος. Η έκθεση από τη έναρξή της έχει καταφέρει να προσελκύσει τους επισκέπτες κάθε ηλικίας και εθνικότητας, όπως σταθερά δείχνουν η αυξητική τάση της επισκεψιμότητας του μουσείου μόλις στους δύο πρώτους μήνες λειτουργίας της έκθεσης, τα αμέτρητα επαινετικά, συχνά πολύ συγκινητικά, σχόλια στο βιβλίο των επισκεπτών, καθώς και

η θετική απήχηση στον τύπο, έντυπο και ηλεκτρονικό. Όλα τα μουσειολογικά δεδομένα θα αποτελέσουν αντικείμενο έρευνας και ανάλυσης αναφορικά με την πορεία και το μέλλον αυτού του ιδιαίτερου εκθεσιακού εγχειρήματος και ευελπιστούμε ότι θα καταγραφούν στο Ενημερωτικό Δελτίο του ICOM το 2017, καθώς οι «Οδύσσειες» θα συνεχίζονται ...

Διοργάνωση έκθεσης: Εθνικό Αρχαιολογικό Μουσείο. Μουσειολογικό σκεπτικό και συντονισμός: Μαρία Λαγογιάννη-Γεωργακάρου. Μουσειολογική – μουσειογραφική επιμέλεια: Μαρία Λαγογιάννη-Γεωργακάρου, Σαπφώ Αθανασοπούλου, Δέσποινα Καλεσοπούλου. Μουσειογραφικός σχεδιασμός και εφαρμογή: Παντελής Φελέρης

«Ραιδεστός – Θεσσαλονίκη. Αρχαιότητες σ' ένα ταξίδι προσφυγιάς»

ΠΟΛΥΞΕΝΗ ΑΔΑΜ-ΒΕΛΕΝΗ

Στην περιοδική έκθεση του Αρχαιολογικού Μουσείου Θεσσαλονίκης «Ραιδεστός – Θεσσαλονίκη. Αρχαιότητες σ' ένα ταξίδι προσφυγιάς» παρουσιάζονται, για πρώτη φορά, στο επιστημονικό και ευρύ κοινό έργα της λεγόμενης «Συλλογής Ραιδεστού» που πριν από σχεδόν έναν αιώνα, εμπλούτισαν τη μόνιμη συλλογή λίθινων αρχαιοτήτων του μουσείου.

Άποψη της έκθεσης

Μίτο της εκθεσιακής αφήγησης αποτελούν 37 λίθινα μνημεία: ένας κούρος και μία κόρη, μία προτομή, ταφικές στήλες, ανάγλυφα αφιερωμένα στους θεούς, τραπεζοφόρα, αρχιτεκτονικά μέλη και επιγραφές. Τα μνημεία αυτά αποτελούν μέρος της αρχαιολογικής συλλογής που είχε συγκροτήσει στα τέλη του 19ου αιώνα (1871 κ. εξ.) –μέσω αγορών, δωρεών και παραδόσεων– ο «Θρακικός Φιλελευθέρων Σύλλογος» στη Ραιδεστό της Ανατολικής Θράκης (σήμερα Tekirdağ). Το 1922, μαζί με τον ελληνορθόδοξο πληθυσμό που εξαναγκάστηκε να εγκαταλείψει τον τόπο του και να εγκατασταθεί σε διάφορες περιοχές της Ελλάδας, τον δρόμο της προσφυγιάς ακολούθησαν και οι αρχαιότητες της συλλογής: σημαντικός αριθμός των μαρμάρινων μνημείων της μεταφέρθηκε τον Οκτώβριο του 1922 στη Θεσσαλονίκη από τους πρόσφυγες και παραδόθηκε στο Αρχαιολογικό Μουσείο Θεσσαλονίκης.

Παρά το γεγονός ότι τα μνημεία της έκθεσης δεν προέρχονται από συστηματική αρχαιολογική έρευνα και, ως εκ τούτου, αγνοούμε τα ακριβή ανασκαφικά τους συμφραζόμενα παραμένουν,

ωστόσο, σημαντικά τεκμήρια της ζωής στη βόρεια Προποντίδα από τον 6ο αι. π.Χ. έως τον 4ο αι. μ.Χ. Μέσα από το υλικό, την τεχνολογία, την εικονογραφία και τις επιγραφές τους σκιαγραφούνται όψεις της καθημερινής ζωής, του δημόσιου βίου και της διοίκησης, ζητήματα που αφορούν σε θρησκευτικές πεποιθήσεις, στο ταφικό τελετουργικό και τις αντιλήψεις για τον θάνατο, καθώς και η εξέλιξη της γλυπτικής τέχνης στην περιοχή: καλλιτεχνικές τάσεις, αγαπημένα εικονογραφικά θέματα, τοπικές ιδιαιτερότητες αλλά και επιδράσεις των εργαστηρίων της Αττικής και της Ιωνίας στη γλυπτική καλλιτεχνική παραγωγή των πόλεων της βόρειας Προποντίδας.

Ταυτόχρονα, όμως, στα ίδια αυτά μνημεία της αρχαιότητας αποτυπώνονται οι αγωνίες, οι αξίες και οι ανάγκες των ανθρώπων

Άποψη της έκθεσης

της νεότερης εποχής. Και αυτό, ακριβώς, είναι που καθιστά τη συγκεκριμένη έκθεση ιδιαίτερη και ξεχωριστή: μέσα από τα εκθέματά της, αλλά και ένα εξαιρετικά πλούσιο εποπτικό αρχαιολογικό υλικό (καρτ-ποστάλ, φωτογραφίες, επιστολές, χάρτες, κειμήλια κ.ά.), ξετυλίγονται η ιστορία και οι μνήμες των Ελλήνων που ζούσαν κάποτε στην Ανατολική Θράκη. Παράλληλα, γίνεται φανερό πώς το αρχαίο παρελθόν προσεγγίζεται και επανερμηνεύεται στο εκάστοτε παρόν.

Έτσι, στα τέλη του 19ου αιώνα η συγκρότηση της «Συλλογής Ραιδεστού» σηματοδοτούσε την προσπάθεια επιφανών Θρακιωτών να συνδεθούν με την ένδοξη αρχαιότητα, καθώς τα ίδια τα μνημεία εκλαμβάνονταν ως τεκμήρια μιας αδιάσπαστης συνέχειας, ως στοιχεία συγκρότησης κοινωνικής και εθνικής ταυτότητας, ως εχέγγυα των ελληνικών κυριαρχικών δικαιωμάτων στα διαφιλονικούμενα εδάφη της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας.

Στον 20ο αιώνα, τα ίδια μνημεία έγιναν για τους πρόσφυγες της Ανατολικής Θράκης –που, σ' αυτές τις τόσο δύσκολες στιγμές,

τα μετέφεραν μαζί με τις ζωές, τις οικογένειες και τα υπάρχοντά τους– ενθυμήματα πλέον μιας χαμένης πατρίδας.

Σήμερα, όπως αποδεικνύει και η παρούσα έκθεση, οι αρχαιότητες της «Συλλογής Ραιδεστού» συνεχίζουν να αποτελούν αντικείμενο επιστημονικής έρευνας από αρχαιολόγους, ιστορικούς, επιγραφικούς και φιλόλογους, στο πλαίσιο ανάδειξης της Συλλογής, αλλά και εντοπισμού και ταύτισης των υπόλοιπων αντικειμένων της.

Παράλληλα, όμως, προσφέρουν και την ευκαιρία να στοχαστούμε γύρω από το διαχρονικό και, κατά θλιβερή σύμπτωση, τόσο επίκαιρο ζήτημα της προσφυγιάς.

Η συγκεκριμένη περιοδική έκθεση συνοδεύεται από την έκδοση ενός ομότιτλου, πολυσέλιδου, δίγλωσσου (ελληνικά-αγγλικά) καταλόγου με λήμματα και κείμενα Ελλήνων και ξένων επιστημόνων, ο οποίος έχει στόχο να περιλάβει τις περισσότερες δυνατές επιστημονικές πληροφορίες για την περιοχή, να συμβάλει στην πληρέστερη επιστημονική τεκμηρίωση των εκθεμάτων της, αλλά και να αποτελέσει μια μελλοντική υπόμνησή της, όταν αυτή πλέον δεν θα υφίσταται.

Διοργάνωση έκθεσης: Υπουργείο Πολιτισμού & Αθλητισμού, Αρχαιολογικό Μουσείο Θεσσαλονίκης. Συνεπιμέλεια έκθεσης/επιστημονική έρευνα: Ευαγγελία Τσαγγαράκη, Στυλιάννα Γκαλινίκη, Δόμνα Τερζοπούλου, Καλλιόπη Χατζηνικολάου. Μουσειογραφική επιμέλεια: Γιώργος Τσεκμέκ. Γραφιστική επιμέλεια: Ρωζάνη Βλαχοπούλου, Ελπίδα Μαυροβίτου. Φωτογραφίες αντικειμένων-έκθεσης: Ορέστης Κουράκης. Χώρος: Αρχαιολογικό Μουσείο Θεσσαλονίκης, Αίθουσα Ιουλία Βοκοτοπούλου. Διάρκεια: 29-01-2016 έως 31-01-2017. Χορηγός έκθεσης: «Ραιδεστός» Α.Ε. – Όμιλος Αγροτεχνολογίας Ευθυμιάδη

Vanity (in Mykonos), μία μετα-έκθεση

ΔΗΜΗΤΡΗΣ ΑΘΑΝΑΣΟΥΛΗΣ

Στο Αρχαιολογικό Μουσείο Μυκόνου οργανώθηκε η πρώτη μεγάλη περιοδική διακυκλαδική έκθεση με τίτλο *Vanity. Ιστορίες Κοσμημάτων από τις Κυκλάδες*. Άγνωστοι θησαυροί κοσμημάτων από την μοναδική διαχρονία 7 χιλιάδων χρόνων ελληνικού πολιτισμού στις Κυκλάδες, αποκαλύπτουν το ιστορικό βάθος μιας ανθρώπινης ιδιότητας, της ματαιοδοξίας, όπως αυτή εκδηλώνεται στον χρόνο ως φιλαρέσκεια και επίδειξη.

Από τα νεολιθικά κοσμήματα της 6ης χιλιετίας π.Χ. έως τη δεκαετία του 1970, η ιστορία τους ανιχνεύεται μέσα από 230 εκθέματα που προέρχονται από 19 διαφορετικά Κυκλαδονήσια: Αμοργό, Άνδρο, Δεσποτικό, Δήλο, Θήρα, Ίο, Κέα, Κίμωλο, Κύθνο, Μήλο, Μύκονο, Νάξο, Πάρο, Ρήνεια, Σάλιαγκο, Σίφνο, Σύρο, Σχοινούσα και Τήνο. Τα περισσότερα εκθέματα, παλαιότερα και πρόσφατα ανασκαφικά ευρήματα, παρουσιάζονται για πρώτη φορά στο κοινό. Ανάμεσά τους υπάρχουν κοσμήματα που παρουσιάζονται πρώτη φορά στις Κυκλάδες, παρά την προέλευσή τους από αυτές, δάνεια από το Εθνικό Αρχαιολογικό Μουσείο και το Βυζαντινό και Χριστιανικό Μουσείο, αλλά και κοσμήματα που εκτίθενται για πρώτη φορά στο πλαίσιο μιας αρχαιολογικής έκθεσης, δάνεια του Λαογραφικού Μουσείου Μυκόνου, του Εκκλησιαστικού

Μουσείου Εκατονταπυλιανής Πάρου και της Συλλογής Βυζαντινών και Μεταβυζαντινών Έργων Νάουσας Πάρου, καθώς και τα κοσμήματα της Μαρουλίνας, ευγενής παραχώρηση του εγγονού της Άρη Γεωργιάδη.

Τη θεματική της έκθεσης υποστηρίζουν τρία μοναδικά ζωγραφικά έργα: μια εικόνα Παναγίας Βρεφοκρατούσας του 17ου αι. από την Πάρο, η γνωστή υστεροκυκλαδική τοιχογραφία με την «Ιέρεια» από την προϊστορική πόλη του Ακρωτηρίου και μια τοιχογραφία ολόσωμης Παναγίας Βρεφοκρατούσας του 13ου αιώνα από τη Νάξο. Οι τοιχογραφίες εκτίθενται για πρώτη φορά στις Κυκλάδες -η τελευταία μάλιστα για πρώτη φορά εν γένει.

Δίπλα τους, 12 σύγχρονοι δημιουργοί επεκτείνουν την αφήγηση στο σήμερα, ανοίγοντας το μουσείο στην πολύβουη αγορά του κοσμοπολίτικου νησιού.

Η ιδέα, ο σχεδιασμός και η πραγμάτευση της *Vanity* ξεφεύγει από τα συνήθη πλαίσια μιας αρχαιολογικής έκθεσης, επιχειρώντας να υπηρετήσει έναν δύσκολο στόχο: να κερδίσει το πολύ-

χρωμο και δύσκολο κοινό της Μυκόνου, το οποίο απέφευγε έως σήμερα να επισκεφθεί το Μουσείο του νησιού. Το concept της έκθεσης αναδεικνύεται με μοναδικό τρόπο από τον εμπνευσμένο μουσειογραφικό σχεδιασμό του Kois Associated Architects και τον φωτισμό της Ελευθερίας Ντεκώ. Και οι δύο κορυφαίοι δημιουργοί προσέφεραν αφιλοκερδώς τη μελέτη, την επίβλεψη και τις συμβουλές τους στην Εφορεία Αρχαιοτήτων Κυκλάδων.

Το εκθεσιακό περιεχόμενο συμφύρεται με το περιέχον, καθώς το leitmotif της έκθεσης μεταφέρεται στον χώρο με τον αρχιτεκτονικό σχεδιασμό. Η κυρίαρχη χρήση του κατόπτρου ως υπόρρητου συμβόλου της φιλαρέσκειας υποτάσσεται από τον αρχιτέκτονα στη λιτότητα του κυκλαδικού πολιτισμού, για να μεταμορφώσει το μουσειακό κέλυφος σε μια γιγάντια κοσμηματοθήκη.

Άποψη της έκθεσης

Η έκθεση αποσκοπώντας στην ενεργό εμπλοκή της τοπικής κοινωνίας και της επιχειρηματικότητας οργανώνεται σε συνεργασία με τον Δήμο Μυκόνου και, εκτός από τη στήριξη του Υπουργείου Πολιτισμού και Αθλητισμού σε μεγάλο βαθμό υποστηρίχθηκε από ιδιωτικές δωρεές και χορηγίες και από την οικονομική συμβολή του Δήμου.

Με την νέα έκθεση, το μουσείο, από περιχαρακωμένη «φουκωκή ετεροτοπία», μετατρέπεται σε «σκουληκότρυπα» στον χωροχρόνο, έτοιμη να ταξιδέψει τους επισκέπτες του στις κυκλαδικές ετεροχρονίες του παρελθόντος. Τα αρχαία, από αποκομμένα λείψανα ενός ένδοξου αλλά απρόσιτου παρελθόντος, μεταφέρονται στο σήμερα και εκπέμπουν σήματα που αφορούν τον σύγχρονο άνθρωπο. Τελικά, η έκθεση νοείται και ως πείραμα εφαρμογής νέων εργαλείων δημόσιας αρχαιολογίας για την ανάδειξη της άυλης υπεραξίας της αρχαιολογικής κληρονομιάς.

«Από τον χώρο στο έκθεμα» Αρχαιολογικό Μουσείο Βραυρώνας

ΑΝΑΣΤΑΣΙΑ ΛΑΖΑΡΙΔΟΥ - ΝΙΚΗ ΒΑΣΙΛΙΚΟΥ

Η Εφορεία Αρχαιοτήτων Ανατολικής Αττικής, με αφορμή τον εορτασμό της Διεθνούς Ημέρας Μουσείων 2016, πραγματοποίησε στον προθάλαμο του Αρχαιολογικού Μουσείου Βραυρώνας περιοδική έκθεση με τίτλο «Από τον χώρο στο έκθεμα», η οποία είναι αφιερωμένη στην παρακείμενη παλαιοχριστιανική βασιλική. Ως έκθεμα παρουσιάζεται θωράκιο με γλυπτό διάκοσμο, του

7ου αιώνα μ.Χ., το οποίο πλαισιώνεται από εποπτικό υλικό για την ιστορία και την αρχιτεκτονική του μνημείου.

Η έκθεση έχει ως στόχο να προβάλλει τη σημαντική και πλούσια τρίκλιτη παλαιοχριστιανική βασιλική, η οποία προς το παρόν δεν είναι επισκέψιμη, να τονίσει τη σύνδεσή της με το ιερό της Βραυρωνίας Αρτέμιδας, ως συνέχεια της λατρείας στο χώρο, και παράλληλα να εμπλουτίσει τα εκθέματα και τις πληροφορίες για το μνημείο που παρέχονται στην μόνιμη έκθεση του Μουσείου. Εστιάζει κυρίως στον πλούσιο αρχιτεκτονικό γλυπτό διάκοσμο της βασιλικής, τμήμα του οποίου φυλάσσεται στις αποθήκες του Μουσείου και δεν είχε έως τώρα αποδοθεί στο κοινό. Η γνωριμία των επισκεπτών με τα θέματα που διακοσμούν τα αρχιτεκτονικά μέλη της βασιλικής, τα οποία έλκουν την καταγωγή τους από την ελληνορωμαϊκή τέχνη, συμβάλλει ώστε να γίνει κατανοητή η συνέχεια της καλλιτεχνικής παράδοσης και στη διακόσμηση των χριστιανικών λατρευτικών κτηρίων.

Παράλληλα με την έκθεση προτείνεται μία νέα ολιστική ανάγνωση του αρχαιολογικού χώρου της Βραυρώνας με την πρόταση

ένταξης της σπουδαίας αυτής παλαιοχριστιανικής βασιλικής στο ευρύτερο αρχαιολογικό περιβάλλον ως επιβλητικού χώρου λατρείας, ο οποίος συνδιαλέγεται με το παρακείμενο αρχαίο ιερό της Αρτέμιδας.

Η έκθεση παραμένει ανοικτή και θα λειτουργήσει έως τον Μάιο του 2017.

Η Αρχαιολογία «δικτυώνει» τα Μεσόγεια. Παλιό Εμφιαλωτήριο, Αγροτικός Οινοποιητικός Συνεταιρισμός Κορωπίου

ΑΝΑΣΤΑΣΙΑ ΛΑΖΑΡΙΔΟΥ

Η αποκάλυψη πλήθους αρχαίων ευρημάτων, η αθρόα και σχεδόν αδιάλειπτη εισαγωγή αντικειμένων στις αρχαιολογικές αποθήκες- στο πλαίσιο σωστικών ανασκαφών ή με αφορμή τα μεγάλα έργα υποδομής στη χώρα- οδηγούν συχνά σημαντικά ευρήματα (μεμονωμένα ή και ανασκαφικά σύνολα), για ένα μεγάλο διάστημα στην αφάνεια των αποθηκευτικών χώρων, έως ότου κινητοποιηθεί η σύνθετη αλυσίδα μεταφοράς τους από το αρχαιολογικό πεδίο στο μουσείο.

Μία έκθεση φωτογραφίας, στο Παλιό Εμφιαλωτήριο του Αγροτικού Οινοποιητικού Συνεταιρισμού Κορωπίου, με σημαντικό φωτογραφικό υλικό από τις 160 σωστικές ανασκαφές στα δίκτυα των αγωγών μήκους 120 χιλιομέτρων που διενήργησε η Εφορεία Αρχαιοτήτων Ανατολικής Αττικής από το 2013 έως και σήμερα, στους Δήμους Κορωπίου, Παιανίας και Μαρκοπούλου, στο πλαίσιο σχετικού κοινωφελούς έργου, ενημερώνει το κοινό για τα νέα αρχαιολογικά ευρήματα αποκαλύπτοντας παράλληλα όλα τα στάδια της αρχαιολογικής διαδικασίας.

Νέες αρχαιολογικές θέσεις και ευρήματα από την 6η χιλιετία π.Χ έως τον 16ο αι. μ.Χ δηλώνουν την αδιάκοπη κατοίκηση της εύφορης πεδιάδας των Μεσογείων, στην καρδιά της Αττικής γης. Ιερά και νεκροταφεία, μεγάλο μέρος του αρχαίου οδικού δικτύου, οικιστικές και βιοτεχνικές εγκαταστάσεις επιβεβαιώνουν ότι η Μεσογαία υπήρξε ο ζωτικός χώρος της Αθήνας. Ότι η κλασική Αθήνα συνδέεται με τη Μεσογαία και ότι η αδιάσπαστη αυτή σχέση διατηρείται εν πολλοίς και μετά την εισαγωγή της νέας θρησκείας. Άρρηκτα συνδεδεμένο με την ιστορία και την ζωή της Μεσογαίας είναι το κρασί, βασικό προϊόν του τόπου από τα προϊστορικά χρόνια έως σήμερα. Την ιστορία της παρα-

γωγής του οίνου φωτίζουν τα σχετικά αρχαιολογικά ευρήματα. Ένα πατητήρι σταφυλιών που αποκαλύφθηκε σε κτηριακό συγκρότημα του 4ου-3ου π.Χ. αι., πλησίον του Διεθνούς Αερολιμένα Αθηνών, αποτελεί ένα από τα βασικά στοιχεία της έκθεσης. Η εγκατάσταση αυτή μαρτυρώντας την καλλιέργεια και την παραγωγή κρασιού κατά τους αρχαίους χρόνους αποσπάρθηκε και μεταφέρθηκε για λόγους προστασίας και ανάδειξης στον Αγροτικό και Οινοποιητικό Συνεταιρισμό Κορωπίου. Ο αρχαίος ληνός, προσβάσιμος πλέον στο κοινό, συνδέει άμεσα την αρχαία αμπελοργαία και οινοπαραγωγή με το παρόν, το χτες με το σήμερα.

Ενα 20' ντοκουμαντέρ καταγράφει με λεπτομερή τεκμηρίωση και μέσα από συνεντεύξεις των συντελεστών του έργου, όλη τη σχετική διαδικασία του δύσκολου αυτού εγχειρήματος.

Παράλληλα με την έκθεση, μέσα από οπτικοακουστικό και έντυπο αρχειακό υλικό ανακαλείται η παλαιά λειτουργία του Εμφιαλωτηρίου και η ιστορία του Συνεταιρισμού, σταθερό σημείο αναφοράς της ζωής της κοινωνίας των Μεσογείων.

Η έκθεση αποσκοπεί στην ενημέρωση και κινητοποίηση της τοπικής κοινωνίας φέρνοντας ένα δύσκολο αναγνώσιμο αρχαιολογικό υλικό σε έναν οικείο και καθημερινό χώρο, αποτελεί μία άμεση απάντηση στο σύνθημα αγωνιάδες ερωτήματα «Πάλι Αρχαία Βρήκατε;».

Παραγωγή ντοκουμαντέρ: Ειρήνη Βρεττού.

Επιμελητές - υπεύθυνοι του αρχαιολογικού υποέργου: Κερασία Ντούνη, Παναγιώτα Μιχαηλίδη. Μουσειολογική υποστήριξη: Μαρία-Νίκη Κουτσούκου. Μουσειογραφικός σχεδιασμός: Αγγελική Μάρκου

«ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΚΗ ΕΛΕΥΣΙΝΑ. Άνθρωποι και Εργοστάσια» Περιοδική έκθεση στο διοικητήριο του Παλαιού Ελαιουργείου Ελευσίνας

ΕΡΑΤΩ ΚΟΥΤΣΟΥΔΑΚΗ

Μια αναδρομή στην ιστορία της βιομηχανίας της πόλης, από τα τέλη του 19ου αιώνα έως τη Μεταπολίτευση επιχείρησε η έκθεση «ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΚΗ ΕΛΕΥΣΙΝΑ. Άνθρωποι και Εργοστάσια», που εντάχθηκε στις εκδηλώσεις του Φεστιβάλ «Αισχύλεια» 2016 του Δήμου Ελευσίνας, και διήρκησε από τις 24/09 έως τις 30/11/2016. Η έκθεση, η οποία φιλοξενήθηκε στο παλιό κτήριο διοίκησης του Ελαιουργείου «Χαρίλαος - Κανελλόπουλος», αποτελεί την πρώτη δημόσια δράση της Διοικούσας Επιτροπής του Μουσείου Νέοτερης Ιστορίας της Ελευσίνας «Γεώργιος Αμπατζόγλου» σε συνεργασία με το Τμήμα Πολιτισμού του Ν.Π.Δ.Δ. Πολιτισμού, Αθλητισμού, Κοινωνικής Πολιτικής και Προσχολικής Αγωγής (Π.Α.Κ.Π.Α.) του Δήμου Ελευσίνας και με την ευγενική χορηγία των Ελληνικών Πετρελαίων Α.Ε.

Μέσα από την επιμέρους ιστορία των δέκα μεγάλων βιομηχανικών μονάδων της περιοχής, που είναι συνυφασμένα με τη ζωή

της πόλης, αναδύονται οι ιστορίες των ανθρώπων που μόχθησαν εκεί, από τους βιομηχανικούς εργάτες έως τους επιχειρηματίες. Με τη βοήθεια σπάνιων τεκμηρίων της λειτουργίας των εργοστασίων, αλλά και κείμενα, προφορικές μαρτυρίες, θεατρικές αφηγήσεις, οπτικοακουστικό και εικαστικό υλικό, ο επισκέπτης καλείται να ανασυνθέσει την ιστορία, με διαδραστική διάθεση. Καλείται εν τέλει να αναστοχαστεί για τη σημασία του εργαζομένου και του επιχειρείν σήμερα, μέσα από το παράδειγμα σημαντικών όσο και άγνωστων στιγμών του παρελθόντος ενός τόπου που, παραμένοντας βιομηχανικός, έχει ωστόσο και μια βαθιά σχέση με την παραγωγή πολιτισμού.

Η έκθεση αναπτύχθηκε σε δύο ορόφους και τρεις μεγάλες θεματικές ενότητες. Η αφιερωμένη της γίνεται με μια αίθουσα αφιερωμένη στον Κύκλο της Ζυρίχης, την ομάδα Ελλήνων επιστημόνων

που δραστηριοποιήθηκαν επιχειρηματικά αρχικά στην Ελευσίνα και κατόπιν σε όλη τη χώρα, ιδρύοντας τις μεγαλύτερες βιομηχανικές μονάδες της, το πρώτο μισό του 20ου αιώνα. Κατόπιν, σε μια αίθουσα που περιέχει μια φωτεινή τράπεζα με το χάρτη της περιοχής και ένα εκτενές χρονολόγιο στον τοίχο, ο επισκέπτης τοποθετείται στο χωροχρόνο της αφήγησης της έκθεσης. Η πρώτη μεγάλη θεματική ενότητα, που καταλαμβάνει τον επάνω όροφο, παρουσιάζει ανά δωμάτιο τις ιστορικές βιομηχανίες της Ελευσίνας, της περιόδου 1875-1940. Αυτές είναι το Ελαιουργείο -Σαπνοποιείο Χαριλάου & Κανελλόπουλου, τα οινοπνευματοποιεία ΒΟΤΡΥΣ & ΚΡΟΝΟΣ, το χρωματοουργείο ΙΡΙΣ, ο συνεταιρισμός ΕΛΑΙΟΥΡΓΙΚΗ, τα ρετινιάδικα και κεραμοποιία και τέλος τη τσιμεντοβιομηχανία ΤΙΤΑΝ, τη μόνη ακόμα σε λειτουργία. Η δεύτερη θεματική ενότητα καταλαμβάνει τον κάτω όροφο και παρουσιάζει με αντίστοιχο τρόπο τις τέσσερις μεγάλες βιομηχανίες της περιόδου 1949-1974, δηλαδή τις ΠΥΡΚΑΛ, ΠΕΤΡΟΛΑ, Ναυπηγεία Ελευσίνας και Χαλυβουργική. Εμβόλιμα στις δύο ενότητες κινείται μια τρίτη, αφιερωμένη στην καθημερινότητα και τον συνδικαλισμό των βιομηχανικών εργατών, με τρεις επιμέρους θεματικές: το εργατικό κίνημα, τους βιομηχανικούς οικισμούς (του ΤΙΤΑΝ και του ΒΟΤΡΥΣ) και την έκθεση γραπτών μαρτυριών συνταξιούχων εργαζομένων από όλα τα εργοστάσια, παρμένων από το βιβλίο «Βιομηχανικές Αναμνήσεις» του 2006.

Τρεις σταθμοί διαδραστικότητας έχουν ενταχθεί στην εκθεσιακή αφήγηση. Ο πρώτος βρίσκεται στο χώρο έξω από την είσοδό της. Ο επισκέπτης καλείται να θέσει σε λειτουργία μια σειρήνα από το παλιό εργοστάσιο της ΠΥΡΚΑΛ που σήμαινε το διάλειμμα των εργατών. Ο επόμενος σταθμός είναι τοποθετημένος ανάμεσα στις αίθουσες ΠΥΡΚΑΛ και ΠΕΤΡΟΛΑ και καλεί τον επισκέπτη να ενδυθεί τη φόρμα εργασίας και το κράνος ενός σημερινού βιομηχανικού εργάτη, σε μια προσπάθεια σύγκρισης των μέτρων προσωπικής ασφάλειας σε σχέση με τις φόρμες εργασίας του παρελθόντος που εκτίθενται. Η τρίτη αποτελεί τον επίλογο της έκθεσης και ζητά από τους επισκέπτες να καταθέ-

σουν δυο λόγια για την καλύτερη και χειρότερη ανάμνηση του εργασιακού τους βίου.

Αξίζει να σημειωθεί εδώ ότι το μεγαλύτερο μέρος της συλλογής προέκυψε εκ μέρους δύο Ελευσινίων συλλεκτών, του Κ. Λυκίδη και του Γ. Παυλόπουλου. Επίσης, αρχειακό και εκθεσιακό υλικό παραχωρήθηκε για τους σκοπούς της έκθεσης από εν ενεργεία βιομηχανικές μονάδες. Πλούσιο οπτικοακουστικό υλικό παραχωρήθηκε τόσο από το αρχείο ΕΡΤ όσο και από τους σκηνοθέτες Β. Λουλέ και Φ. Κουτσάφτη, ενώ πέντε ηχοτοπία δημιουργήθηκαν ειδικά για τις ανάγκες της έκθεσης από τους σκηνοθέτες Χρήστο Δήμα και Κατερίνα Ευαγγελάκου. Μια σειρά εικαστικών φωτογραφιών των δέκα βιομηχανικών μονάδων ανατέθηκε στον φωτογράφο Γιώργη Γερόλυμπο και εκτέθηκε ως έργο μέσα στο έργο, στην έκθεση. Η επισκεψιμότητα της έκθεσης μετρήθηκε συστηματικά και καθ' όλη τη διάρκεια λειτουργίας της περισσότεροι από 5.000 επισκέπτες πέρασαν από αυτή. Προσφέρθηκαν εκπαιδευτικά προγράμματα, ειδικά σχεδιασμένα από το Κέντρο Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης Ελευσίνας.

«Ολκάς II: Ταξιδεύοντας από και προς το Βυζάντιο. Μεσαιωνικά λιμάνια από τον Εύξεινο Πόντο στην Ανατολική Μεσόγειο». Στο Ναυτικό Μουσείο της Ελλάδος.

ΙΩΑΝΝΑ ΜΠΕΡΜΠΙΛΗ

Από τον Πειραιά ξεκίνησε στις 25 Μαΐου 2016 το «ταξίδι» της η περιοδική φωτογραφική έκθεση, η οποία παρέμεινε έως τις 30 Δεκεμβρίου 2016 υπό την αιγίδα του Υπουργείου Ναυτιλίας και Νησιωτικής Πολιτικής.

Η έκθεση ήταν συμπαραγωγή του Ευρωπαϊκού Κέντρου Βυζαντινών και Μεταβυζαντινών Μνημείων και της Εταιρείας Κυπριακών Σπουδών, ενώ την επιμέλειά της είχαν η Δρ Φλώρα Καραγιάννη και ο Δρ Χαράλαμπος Χοτζάκογλου.

Γενική άποψη της έκθεσης

Ο τίτλος της έκθεσης ήταν εμπνευσμένος από τον τύπο του αρχαίου εμπορικού πλοίου που χρησιμοποιήθηκε για αιώνες από τους λαούς της Μεσογείου και μετέφερε προϊόντα, ανθρώπους, πολιτιστικά αγαθά και ιδέες. Μέσα από φωτογραφίες, χαρακτηριστικά και ναυτικούς χάρτες παρουσιάστηκαν 60 λιμάνια του Εύξεινου Πόντου, του Αιγαίου και της Κύπρου, που αναδεικνύουν το πλούσιο μεσαιωνικό παρελθόν τους.

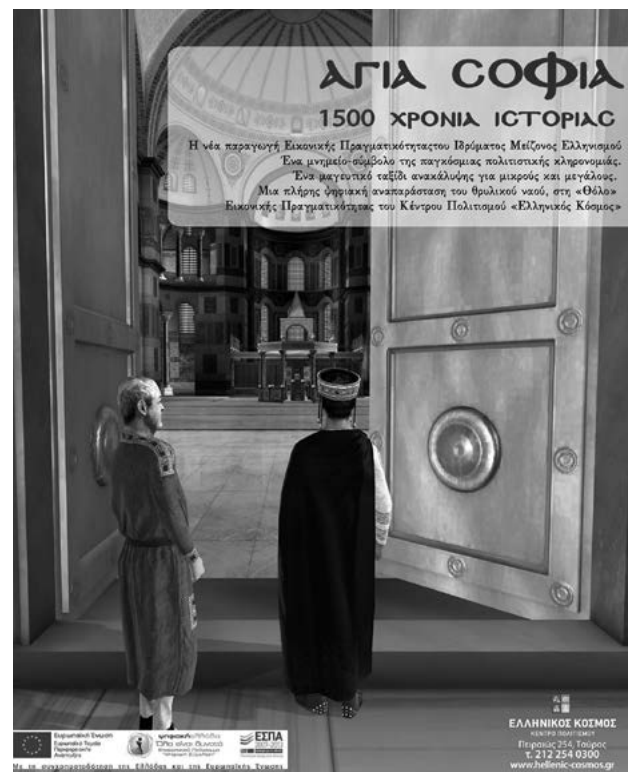
Στο Ναυτικό Μουσείο παρουσιάζονται επίσης για πρώτη φορά στο κοινό μοναδικά ευρήματα από το ναυάγιο της γαλλικής υποναυαρχίδας "La Thérèse", που βυθίστηκε από έκρηξη το 1669 έξω από το λιμάνι του Χάνδακα (Ηράκλειο Κρήτης), τα οποία δάνεισε για αυτό το σκοπό η Εφορεία Εναλίων Αρχαιοτήτων του Υπουργείου Πολιτισμού και Αθλητισμού.

Από τις 23 Σεπτεμβρίου ξεκίνησαν προβολές του ομότιτλου με

την έκθεση ιστορικού ντοκιμαντέρ, το οποίο αναβιώνει το ταξίδι της ολκάδας από την Κωνσταντινούπολη στην Κύπρο διασχίζοντας λιμάνια της ηπειρωτικής Ελλάδας και 11 νησιών του Αιγαίου. Το ντοκιμαντέρ είναι συμπαραγωγή του ΕΚΒΜΜ και της ΕΚΣ.

Από την 1 Οκτωβρίου με αφετηρία την έκθεση πραγματοποιήθηκαν εκπαιδευτικά προγράμματα και ξεναγήσεις για μαθητές.

«Αγία Σοφία: 1.500 Χρόνια Ιστορίας». Η νέα παραγωγή Εικονικής Πραγματικότητας του Ιδρύματος Μείζονος Ελληνισμού στη Θόλο του «Ελληνικού Κόσμου»

Ένα μνημείο-σύμβολο της παγκόσμιας πολιτιστικής κληρονομιάς. Μία υπερσύγχρονη Θόλος Εικονικής Πραγματικότητας. Ενδελεχής επιστημονική έρευνα ετών από τα στελέχη και τους επιστημονικούς συνεργάτες του Ιδρύματος Μείζονος Ελληνισμού.

Τα στοιχεία αυτά συνθέτουν το «σκηνικό» της νέας διαδραστικής παραγωγής Εικονικής Πραγματικότητας «Αγία Σοφία: 1.500 Χρόνια Ιστορίας» που αποτελεί μία πλήρη ψηφιακή αναπαράσταση του ναού της Αγίας Σοφίας στην Κωνσταντινούπολη και δημιουργήθηκε ειδικά για το θέατρο Εικονικής Πραγματικότητας «Θόλος» του Κέντρου Πολιτισμού «Ελληνικός Κόσμος».

Οι θεατές καλούνται σε ένα μοναδικό ταξίδι ανακάλυψης, που διαρκεί 45'. Μια μαγευτική ξενάγηση για μικρούς και μεγάλους, στην οποία οι επισκέπτες δεν είναι απλοί παρατηρητές, αλλά συμμετέχουν σε διάφορα σενάρια και περιηγήσεις. Αναπαρίσταται, με πλήρη λεπτομέρεια, το εσωτερικό του ναού, ο αρχιτεκτονικός του σχεδιασμός, ο γλυπτός και ψηφιδωτός διάκοσμος και παράλληλα, παρουσιάζονται οι διάφορες φάσεις κατασκευής του μνημείου και σημαντικά ιστορικά, κοινωνικά και οικονομικά στοιχεία της ζωής του Βυζαντίου. Η νέα διαδραστική αυτή παραγωγή δίνει την ευκαιρία στο κοινό να επισκεφθεί τον εμβληματικό αυτό χώρο και να τον παρατηρήσει όπως ήταν στην περίοδο της ακμής του.

Ως αφετηρία της περιήγησης έχει επιλεγεί η εξέλιξη της Αγίας Σοφίας από την Ιουστινιάνεια περίοδο (6ος αιώνας). Επιπλέον, η Μεσοβυζαντινή και Υστεροβυζαντινή περίοδος προσφέρουν πολλές πληροφορίες για το ιστορικό πλαίσιο, καθώς και για το οικοδομικό περιβάλλον. Έτσι, η «Αγία Σοφία» δεν είναι μια απλή παρουσίαση του αρχιτεκτονήματος, αλλά μια γλαφυρή περιγραφή της κοινωνίας της περιόδου με αφορμή το μνημείο.

Το «διαίτερο» της νέας παραγωγής είναι ότι οι θεατές συμμετέχουν, απαντώντας σε ερωτήματα κατά τη διάρκεια της περιήγησης.

Η Εθνική Βιβλιοθήκη της Ελλάδας μετακομίζει στο νέο της κτήριο. Η προετοιμασία, οι συλλογές και ο ρόλος των συντηρητών

ΖΩΗ ΓΚΙΝΝΗ

Η Εθνική Βιβλιοθήκη της Ελλάδος (ΕΒΕ), ένας από τους σημαντικότερους φορείς πολιτισμού της χώρας μας, έχει διανύσει μία αδιάκοπη πορεία παρά τις κατά καιρούς αντιξοότητες. Λειτουργώντας από το 1903, παρέχει υπηρεσίες ανοικτής πρόσβασης στο σύνολο των ανεκτίμητων συλλογών της. Οι συλλογές περιλαμβάνουν υλικό από όλη την επικράτεια αλλά και από το εξωτερικό. Εκτός από τη γενική συλλογή που αριθμεί περί τα 750.000

τεκμήρια (πρώτο αντίτυπο), το κοινό και οι μελετητές έχουν πρόσβαση σε περίπου 5.400 χειρόγραφα που χρονολογούνται από τον 10ο αιώνα και 15.000 σπάνιες και πολύτιμες εκδόσεις. Επιπλέον, ιδιαίτερα σημαντικές είναι οι συλλογές έργων τέχνης, χαρτών και φωτογραφιών, αλλά και το ιστορικό αρχείο της.

Το τελευταίο διάστημα, η ΕΒΕ προετοιμάζεται εντατικά για να προβεί σε ένα ιστορικό βήμα προς το μέλλον: τη μετάβασή της σε μία νέα εποχή με αφορμή την μετεγκατάστασή της στο νέο της κτήριο, στο Κέντρο Πολιτισμού Σταύρος Νιάρχος (ΚΠΙΣΝ). Οι υφιστάμενες δραστηριότητες και δομές της Βιβλιοθήκης επανεξετάζονται, ενώ άλλες δρομολογούνται στο πλαίσιο ενός νέου στρατηγικού σχεδιασμού που θα την βοηθήσει να ανταποκριθεί στις σύγχρονες και μελλοντικές ανάγκες των πολιτών, ως μια Εθνική Βιβλιοθήκη που στέκεται επάξια ανάμεσα στις πιο καταξιωμένες Εθνικές Βιβλιοθήκες σε διεθνές επίπεδο. Παράλληλα, μέσα από βιωματικά εργαστήρια (workshops), σεμινάρια κατάρτισης αλλά και εβδομαδιαίες εσωτερικές ανταλλαγές γνώσης, εμπειρίας και πρακτικών (αλληλοδιδασκτικής), το ανθρώπινο δυναμικό της Βιβλιοθήκης προετοιμάζεται εντατικά προκειμέ-

νου να είναι σε θέση να υλοποιήσει τη νέα στρατηγική της ΕΒΕ και να ανταποκριθεί στις προκλήσεις και τις ευκαιρίες ανάπτυξης από το ευρωπαϊκό και διεθνές περιβάλλον, κάνοντας πράξη τις αλλαγές που χρειάζονται με τον πλέον αποτελεσματικό τρόπο.

Η προετοιμασία των συλλογών για τη μεταφορά τους στο νέο κτήριο προχωρά με γοργό ρυθμό. Οι κυριότερες εργασίες αφορούν τη διαχείριση της συλλογής σε επίπεδο πληροφορίας, πρόσβασης και ασφάλειας, αλλά και την προετοιμασία των ιδίων των φυσικών αντικειμένων, της κάθε μορφής τεκμηρίων. Για παράδειγμα, έχει ολοκληρωθεί ο επιφανειακός καθαρισμός της γενικής συλλογής και των σπάνιων εκδόσεων, ενώ παράλληλα συγκεντρώνονται, επεξεργάζονται και προετοιμάζονται οι ειδικές συλλογές που αφορούν τα έργα τέχνης, τους χάρτες και το φωτογραφικό υλικό.

Στη γενική συλλογή και τις σπάνιες εκδόσεις τοποθετούνται ετικέτες Radio Frequency Identification (RFID), σύμφωνα με τα σχετικά διεθνή πρότυπα. Πρόκειται για ένα μεγάλο έργο, που άρχισε να υλοποιείται τον Σεπτέμβριο του 2016 και απασχολεί όλα τα τμήματα της ΕΒΕ. Στο πλαίσιο των δράσεων διατήρησης, πραγματοποιείται εξέταση και προετοιμασία των συλλογών πριν την τοποθέτηση των ετικετών RFID. Συγκεκριμένα, σε τεκμήρια όπου η ετικέτα προβλέπεται να επικολληθεί σε χειροποίητα χαρτιά και μαρμαρόκολλες, διακοσμημένα χαρτιά, υφάσματα και περίτεχνες βιβλιοδεσίες, προηγείται η τοποθέτηση θηλιάς από λωρίδα πολυεστερικής μεμβράνης melinex στην πίσω πινακίδα του βιβλίου, προκειμένου η ετικέτα RFID να επικολλάται πάνω σε αυτή. Παράλληλα, εύθραυστα τεκμήρια τοποθετούνται σε αυτόκλειστες σακούλες και τυχόν αποσπασμένα μέρη συγκρατούνται με βαμβακερή ταινία.

Η εξέταση και η προετοιμασία της συλλογής είναι μία χρονοβόρα και επίπονη διαδικασία καθώς απαιτεί εργασία στους χώρους των βιβλιοστασιών. Αποτελεί όμως ένα σημαντικό και καθαριστικό έργο για την οργάνωση των εργασιών διατήρησης της συλλογής. Η ομάδα των συντηρητών, με αφορμή την εργασία αυτή, εξετάζουν ένα προς ένα τα βιβλία, αποκτώντας έτσι μία ολοκληρωμένη εικόνα της κατάστασης διατήρησης της συλλογής. Εντοπίζουν και καταγράφουν τεκμήρια με ίχνη από δράση μυκήτων, υποστηρίζουν βιβλία που φέρουν έντονες μηχανικές φθορές, και εξετάζουν την κατάσταση διατήρησης της συλλογής συσχετίζοντάς την με τις περιβαλλοντικές συνθήκες, τον τρόπο και τη θέση φύλαξης της συλλογής. Οι ενέργειες αυτές, παράλληλα με άλλες που αφορούν την προληπτική συντήρηση των συλλογών, βοηθούν στον σχεδιασμό και τη διαμόρφωση των συνθηκών φύλαξης και των χώρων φύλαξης στο νέο κτήριο.

Στο προσεχές χρονικό διάστημα θα αρχίσει η προετοιμασία των

ειδικών συλλογών. Οι συλλογές αυτές θα μεταφερθούν στο νέο κτήριο ξεχωριστά από την γενική συλλογή, λόγω των διαφορετικών απαιτήσεων στη συσκευασία και τις συνθήκες μεταφοράς τους. Συνολικά, το άμεσο διακύβευμα, σε ό,τι αφορά τη διατήρηση των συλλογών, είναι η ασφαλής μεταφορά τους, παρά το πλήθος των εργασιών που πρέπει να εκτελεστούν σε σύντομο χρονικό διάστημα.

Στόχος της ΕΒΕ είναι να δώσει πλήρη υπόσταση στην καταστατική της αποστολή και να αποτελέσει τον πλέον σύγχρονο χώρο, όπου όλοι θα έχουν ανοικτή πρόσβαση στη διαχρονική και διεπιστημονική κληρονομιά της, προσφέροντας απτά οφέλη στην κοινωνία και την ανάπτυξη της χώρας. Έχει να διανύσει μία μεγάλη απόσταση σε σύντομο διάστημα, ένα στοιχείο όμως που πρέπει και μπορεί να κερδηθεί.

Ενημέρωση για την πορεία του έργου της μετεγκατάστασης και των δράσεων της ΕΒΕ στην ιστοσελίδα: transition.nlg.gr.

Μουσεία εν δράσει

Εικαστική έκθεση “Olympic Flame 2016” στο Ιλίου Μέλαθρον

ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΚΑΚΑΒΑΣ

ΓΙΑΝΝΑ ΒΕΝΙΕΡΗ

Το Νομισματικό Μουσείο, ως ένα παλλόμενο κύτταρο πολιτισμού, ανοίγει τις πύλες του σε καινοτόμες δράσεις οι οποίες επινοούνται, σχεδιάζονται, οργανώνονται και παρουσιάζονται από τις ομάδες εργασίας του Μουσείου και των συνεργατών του. Καταδεικνύεται έτσι με τον καλύτερο τρόπο ότι, όταν το μουσείο τολμάει να ξεφύγει από το ρόλο του μοναδικού ειδικού και της αυθεντίας, γίνεται κέντρο συνάντησης, δημιουργίας, γόνιμου διαλόγου, πυλώνας εκπαίδευσης, παιδείας, έρευνας και τέχνης.

Καθώς ο εορτασμός των μουσειών το 2016, συνέπεσε με το ταξίδι της Ολυμπιακής Φλόγας από την Ελλάδα στο Ρίο της Βραζιλίας όπου διεξήχθησαν οι 31οι Ολυμπιακοί Αγώνες, πιστεύουμε ότι η φιλοξενία της εικαστικής έκθεσης «Olympic Flame 2016» στο Ιλίου Μέλαθρον ήταν περισσότερο επίκαιρη παρά ποτέ, καθώς οι Ολυμπιακοί Αγώνες έχουν οικουμενική και πανανθρώπινη αξία, ακριβώς όπως τα μνημεία και τα πολιτιστικά τοπία, τα οποία διέσχισε η Φλόγα, μέχρι να φτάσει στον τελικό προορισμό της.

Η έκθεση, η οποία αποτέλεσε έναν ιδεατό σταθμό του ταξιδιού της Ολυμπιακής Φλόγας από την Αρχαία Ολυμπία στο Ρίο της Βραζιλίας, εντάσσεται στις εξωστρεφείς πολιτιστικές δράσεις του Νομισματικού Μουσείου και πιο συγκεκριμένα στους εικαστικούς διαλόγους ανάμεσα σε αρχαία τεχνουργήματα και στη σύγχρονη καλλιτεχνική δημιουργία.

Η αρχική επιλογή από τον επιμελητή της έκθεσης Μιχαήλ Ρωμανό δεκατριών έργων γνωστών σύγχρονων Ελλήνων δημιουργών που με ευρηματικό τρόπο εντάχθηκαν από εμάς, στις αίθουσες του Ιλίου Μελάθρου με αναπόφευκτες συγκρίσεις και αναφορές σε αντίστοιχες παραστάσεις νομισμάτων και μεταλλίων εμπνευσμένων από την ολυμπιακή ιδέα, την εκκευρία, το αρχαίο αγωνιστικό φρόνημα του «ευ αγωνίζεσθαι», την ευγενική άμιλλα και το πανανθρώπινο ιδανικό του «καλού κ' αγαθού»- μπολιάστηκε δημιουργικά από την παρουσίαση τριών έργων του διεθνώς καταξιωμένου γλύπτη Ανδρέα Παπαχρίστου, που το μουσείο πρότεινε. Κατά τη διάρκεια των εγκαινίων το κιθαριστικό ντουέτο Σείκιλος Duet ερμήνευσε μελωδίες, σε πλήρη αρμονία με τη

θεματολογία της έκθεσης, εμπνευσμένες από αρχαίους παιάνες, ύμνους και επικλήσεις.

Σήμερα που η τέχνη και ο πολιτισμός δεν είναι πολυτέλεια, αλλά ανάγκη και βάλσαμο για τις ψυχές μας, μεριμνούμε ώστε, όχι μόνον η Μούσα της Ιστορίας, η Κλειώ, αλλά και όλες οι άλλες Μούσες των Τεχνών και των Επιστημών, να βρίσκονται σε συνεχή διάλογο στο χώρο του Νομισματικού Μουσείου, θεραπεύοντας κάθε είδους Τέχνης με πρωτοπόρες περιοδικές εκθέσεις, επίκαιρα εκπαιδευτικά προγράμματα, ποικίλες πολιτιστικές εκδηλώσεις και σπονδυλωτά καλλιτεχνικά δρώμενα.

Η έκθεση φιλοξενήθηκε κυρίως στην αίθουσα «Μάντω Οικονομίδου», διήρκησε έως τις 31 Οκτωβρίου 2016 και ήταν ανοιχτή για το κοινό σε όλη τη διάρκεια των Ολυμπιακών και των Παραολυμπιακών Αγώνων.

Επιγραφικό και Νομισματικό Μουσείο Αθηνών

Website : www.enma.gr

Εκδηλώσεις - δράσεις στο Δημοτικό Μουσείο Καλαβρυτινού Ολοκαυτώματος

ΧΡΙΣΤΟΣ ΦΩΤΕΙΝΟΠΟΥΛΟΣ

Το Δημοτικό Μουσείο Καλαβρυτινού Ολοκαυτώματος (Δ.Μ.Κ.Ο.) προγραμματίσει και υλοποίησε τον Μάιο 2016 δύο πολύ ξεχωριστές δράσεις.

Η πρώτη πραγματοποιήθηκε στις 18 Μαΐου 2016 στο προαύλιο του Δ.Μ.Κ.Ο. ως μια εκδήλωση-αφιέρωμα στον Οδοντωτό Σιδηρόδρομο για τα 120 χρόνια της λειτουργίας του και περιλάμβανε:

α. Έκθεση φωτογραφίας με φωτογραφικό υλικό από την 120η ιστορική διαδρομή του Οδοντωτού.

β. Προβολή του ηχογράμματος του Αντώνη Φιλιππουπολίτη με τίτλο: «Οδοντωτός-το τρενάκι του Βουραϊκού» (παραγωγή του Συλλόγου Φίλων Σιδηροδρόμου).

γ. Ομιλία από τον κ. Χρίστο Φωτεινόπουλο - Πρόεδρο του Δ.Μ.Κ.Ο., με θέμα: «Οδοντωτός Σιδηρόδρομος και Καλάβρυτα: 1896-2016, 120 χρόνια παράλληλης ιστορίας»: Κατοχή - Αντίσταση - Καλαβρυτινό Ολοκαύτωμα - Απελευθέρωση.

Η δεύτερη δράση-εκδήλωση με τον τίτλο «Μουσείο και Εκπαίδευση» πραγματοποιήθηκε στις 30 Μαΐου 2016 στον χώρο του Μουσείου και περιελάμβανε:

α. Ομιλία με θέμα «Τα επίμαχα και συγκρουσιακά ζητήματα στη διδασκαλία της Ιστορίας» από την επίκουρη καθηγήτρια του Τμήματος Διαχείρισης Πολιτισμικού Περιβάλλοντος και Νέων Τεχνολογιών του Πανεπιστημίου Πατρών κ. Λεμονίδου Έλλη, και

β. Την παρουσίαση πιλοτικών εκπαιδευτικών προγραμμάτων από τα δημοτικά σχολεία 5ο Αγίου & Καλαβρύτων στο πλαίσιο της συνεργασίας του ΔΜΚΟ με το Τμήμα Πολιτιστικών Θεμάτων της Δ/σης Π.Ε. Αχαΐας, το Γρ. του Σχ. Συμβούλου 9ης Εκπ/κής Περ/ρείας Π.Ε. Αχαΐας, που εκπονήθηκαν με στόχο να αναδείξουν τη συμβολή της εκπαίδευσης στην ανάπτυξη της ιστορικής εν-συναίσθησης των μαθητών και να συν-διαμορφώσουν ένα πολιτιστικό τοπίο, ώστε τα μουσεία να αποτελέσουν δυναμικά κέντρα πολιτισμού.

Δημοτικό Μουσείο Καλαβρυτινού Ολοκαυτώματος
Συγγρού 1-5, 250 01 Καλάβρυτα
Website : www.dmko.gr

Ένα παιχνίδι εν πλω: η περίπτωση του Πλωτού Μουσείου «Νεράιδα»

ΙΩΑΝΝΑ ΖΑΧΑΡΟΠΟΥΛΟΥ

Το επιβατηγό «Νεράιδα» είναι ένα από τα πλοία-σύμβολα της ελληνικής ακτοπλοΐας, που έπλεε στον Αργοσαρωνικό από το 1950 μέχρι το 1974. Σήμερα λειτουργεί ως μουσείο με δύο βασικούς αφηγηματικούς άξονες: την ιστορία του πλοίου, από τη ναυπήγησή του το 1939 έως και την ολοκλήρωση της μετατροπής του σε πλωτό μουσείο το 2010 και την επιχειρηματική πορεία του ιδιοκτήτη του Γιάννη Λάτση, που διατρέχει το μεγαλύτερο μέρος του 20ού αιώνα.

Η λειτουργία του μουσείου ξεκίνησε το 2013 με την ένταξη του πλοίου στο ελληνικό νηολόγιο και έως σήμερα έχει δεχθεί περισσότερους από 35.000 επισκέπτες. Στο πλαίσιο της ανάπτυξης των στοχευμένων δράσεων του μουσείου, το 2015 σχεδιάστηκε το εκπαιδευτικό πρόγραμμα «Ταξιδεύοντας με το Νεράιδα. Ένα παιχνίδι εν πλω», που απευθύνεται σε παιδιά ηλικίας 8-12 ετών.

Χτίζοντας πάνω στην ιδιαίτερη εμπειρία που χαρίζει η περιήγηση σε ένα μουσείο που βρίσκεται στη θάλασσα, το πρόγραμμα αποσκοπεί στη γνωριμία των παιδιών με την ιστορία του πλοίου και την αλλαγή των χρήσεών του στην πορεία των δεκαετιών, στην εξοικείωσή τους με τη ναυτική παράδοση και ιστορία της χώρας, αλλά και την εισαγωγή τους στην έννοια του ταξιδιού στον τόπο και τον χρόνο. Δραστηριότητες in situ αλλά και εμπειρίες εκτός μουσείου περιλαμβάνονται στις έντεκα θεματικές του προγράμματος. Ζωγραφική, εξερεύνηση μέσα στο μουσείο και ενεργοποίηση της φαντασίας των παιδιών πάνω σε θέματα όπως τα θαλάσσια ταξίδια, η ναυσιπλοΐα, οι άνθρωποι και οι αναμνήσεις είναι ενδεικτικά κάποιες από αυτές.

Μέχρι σήμερα, στο εκπαιδευτικό πρόγραμμα έχουν συμμετάσχει περίπου 250 παιδιά, μεταξύ των οποίων 100 μαθητές και μα-

θήτριες από δημοτικά σχολεία του Θριασίου Πεδίου, στο πλαίσιο της εκπαιδευτικής δράσης «Ένας περίπατος, δύο μουσεία». Η δράση περιελάμβανε εκτός από το εκπαιδευτικό πρόγραμμα του Πλωτού Μουσείου, επίσκεψη και ξενάγηση στον αρχαιολογικό χώρο και μουσείο της Ελευσίνας και υλοποιήθηκε με την πολύτιμη συνεργασία της Εφορείας Αρχαιοτήτων Δυτικής Αττικής, Πειραιώς και Νήσων την άνοιξη του 2016.

Επιπλέον, κατά τον ελλιμενισμό του πλοίου στο Λεωνίδιο της Αρκαδίας, συμμετείχαν στο πρόγραμμα 100 περίπου παιδιά τον Σεπτέμβριο του 2015. Αξίζει να σημειωθεί ότι στην περίπτωση του Λεωνιδίου, ενός από τους προορισμούς του πλοίου την εποχή που ταξίδευε σαν επιβατηγό, τα παιδιά που συμμετείχαν στο πρόγραμμα, επέδειξαν ιδιαίτερο ενδιαφέρον και δημιουργικότητα, καθώς είχαν ήδη ακούσει τις διηγήσεις των παπούδων και γιαγιάδων τους που είχαν ταξιδέψει με το πλοίο ως επιβάτες.

Επίσης, το πρόγραμμα πραγματοποιήθηκε το 2015 και το 2016 κατά την παραμονή του πλοίου στη Μαρίνα του Φλοίσβου για μεμονωμένες συμμετοχές παιδιών τα Σαββατοκύριακα.

Τέλος, στα άμεσα σχέδια του Πλωτού Μουσείου Νεράιδα και με βάση την εμπειρία που έχει ήδη αποκτηθεί, βρίσκεται η υλοποίηση και άλλων εκπαιδευτικών δράσεων με αποδέκτες παιδιά, οικογένειες, αλλά και μεγαλύτερες ηλικίες.

Πλωτό Μουσείο «Νεράιδα»
Website : www.neraida.org

«Διαδρομές» στο Μουσείο Τηλεπικοινωνιών

Το Μουσείο Τηλεπικοινωνιών Ομίλου ΟΤΕ φιλοξένησε την εικαστική έκθεση με τίτλο «ΔΙΑΔΡΟΜΕΣ» από τον Οκτώβριο έως τα τέλη Δεκεμβρίου 2016. Στην έκθεση παρουσιάστηκαν 60 έργα 49 παιδιών, διαφορετικών ηλικιών, που συμμετείχαν την περσινή χρονιά στα Εκπαιδευτικά Προγράμματα του Μουσείου. Τα παιδιά «συνομίλησαν» και εμπνεύστηκαν από εκθέματα της συλλογής του Μουσείου, όπως τηλέφωνα, μονωτήρες, φρυκτωρίες, και δημιούργησαν δίπλα στα αυθεντικά εκθέματα της έμπνευσής τους μοναδικά έργα όπως 3D τηλέφωνα από ανακυκλώσιμα υλικά, μονωτήρες από γυψόγαζα, κινητά από καλώδια, τρισδιάστατα πυργάκια από πλαστελίνη και ψηφίδες καθώς και τρισδιάστατους τηλεφωνικούς θαλάμους.

Στον 1ο όροφο, τα έργα κολλάζ με τη Mona Lisa περίμεναν τους επισκέπτες μπροστά από το ψηφιακό πορτραίτο του BELL και

τους ταξίδεψαν νοητά στον κόσμο της επικοινωνίας. Στον 2ο όροφο, μία εγκατάσταση με φωτογραφίες και χαρακτηριστικά, πινέλα, video και δορυφόρους από τα οικογενειακά προγράμματα μετέφεραν την ενέργεια των οικογενειακών δράσεων της περσινής χρονιάς. Η είσοδος στην έκθεση όπως και σε όλα τα προγράμματα του Μουσείου είναι δωρεάν.

Μουσείο Τηλεπικοινωνιών ΟΤΕ
Πρωτέως 25, 14564 Ν. Κηφισιά
210 6201899 - 6201999
otegroup-museum@ote.gr
Website : www.otegroupmuseum.gr

Πώς ένα επίσημο έγγραφο του ΟΗΕ, που αφορά στα Δικαιώματα του Παιδιού γίνεται προσιτό με την αίσθηση της αφής;

ΕΥΑ ΣΤΑΜΑΘΗ

Από τον Ιανουάριο του 2016, στο πλαίσιο της κοινωνικής του προσφοράς το Μουσείο Παιδικής Τέχνης σχεδίασε το εκπαιδευτικό πρόγραμμα «επ-αφή με τα Δικαιώματα του Παιδιού», πλαισιώνοντας την έκθεση που παρουσίαζε για δεύτερη συνεχή χρονιά στο χώρο του «Το δικαίωμα να είσαι παιδί», η οποία αναφέρεται στη Σύμβαση των Δικαιωμάτων του Παιδιού, όπως αυτή υιοθετήθηκε ομόφωνα από τη Γενική Συνέλευση των Ηνωμένων Εθνών στις 20 Νοεμβρίου του 1989.

Σκοπός του προγράμματος ήταν να γνωρίσουν και να εξοικειωθούν με τα δικαιώματά τους, παιδιά Νηπιαγωγείου και μαθητές όλων των τάξεων του Δημοτικού με οπτική αναπηρία, μέσα από ένα πολυαισθητηριακό πρόγραμμα με έμφαση στην αίσθηση

της αφής. Εντάσσοντας την αφή ως ερέθισμα, το Μουσείο Παιδικής Τέχνης μετέφερε επιλεγμένα κείμενα της Σύμβασης των Δικαιωμάτων του Παιδιού σε μορφή Braille και μετέτρεψε τέσσερα εκθέματα- έργα ζωγραφικής και κατασκευές παιδιών που αντιστοιχούν στις 4 βασικές κατηγορίες της Σύμβασης (ανάπτυξη, επιβίωση, προστασία και συμμετοχή), σε ανάγλυφα και τρισδιάστατα έργα.

Κατά τη διάρκεια του προγράμματος ήχοι, μυρωδιές και άλλα ερεθίσματα συνέβαλαν στην αφύπνιση και των υπόλοιπων αισθήσεων.

Τα παραπάνω μέσα χρησιμοποιήθηκαν ως εργαλεία ευαισθητοποίησης από την ερμηνεύτρια του προγράμματος με στόχο τη δημιουργική συμμετοχή και συνεργασία ατόμων χωρίς προβλήματα όρασης και των μαθητών με προβλήματα όρασης, παρακινώντας όλους να αγγίξουν, να «αισθανθούν», να έρθουν σε επαφή και να εξοικειωθούν με τα βασικά τους δικαιώματα και

- ιστορικός Τέχνης, επιμελήτρια του Μουσείου με την επιστημονική επιμέλεια της Ζωής Καλαμάκη, μουσειοπαιδαγωγού με ειδίκευση στο σχεδιασμό εκπαιδευτικών προγραμμάτων/δράσεων για άτομα με προβλήματα όρασης, εξωτερική συνεργάτης του Μουσείου.

Το πρόγραμμα πραγματοποιήθηκε δωρεάν σε όλες τις ομάδες στις οποίες εντάσσονταν ένα τουλάχιστον άτομο με πρόβλημα όρασης, από τις 11 Απριλίου έως και τις 6 Ιουνίου 2016, κάθε Δευτέρα στον εκθεσιακό χώρο και στο εργαστήριο του Μουσείου Παιδικής Τέχνης. Στην πιλοτική εφαρμογή του συνολικά συμμετείχαν 95 άτομα, 74 παιδιά προνηπιακής και νηπιακής ηλικίας και μαθητές όλων των τάξεων του Δημοτικού, 21 ενήλικες συνοδοί, δάσκαλοι, νηπιαγωγοί και λογοθεραπευτές. Στις αξιολογήσεις τους επισημάνθηκε η άρτια δομή και οργάνωση του προγράμματος, η θετική απήχηση της εικαστικής δημιουργικής έκφρασης στη συναισθηματική κινητοποίηση των μαθητών, ενώ οι περισσότεροι εξέφρασαν την επιθυμία να επισκεφτούν ξανά

ιδιαίτερα με το άρθρο 23 το οποίο αναφέρεται στα Δικαιώματα των Ατόμων με Αναπηρία για εκπαίδευση, μόρφωση και κατάλληλη φροντίδα. Στο τέλος του προγράμματος, συνοψίζοντας όλη την εκπαιδευτική διαδικασία, κάθε μαθητής δημιουργούσε το δικό του απτικό εικαστικό έργο. Στόχος της δραστηριότητας ήταν να προσφέρει στους συμμετέχοντες τη δυνατότητα απόπτωσης προσωπικών ιδεών και απόψεων μέσω της Τέχνης και να ενθαρρύνει την προσωπική έκφραση μέσω της αφής.

Το πρόγραμμα «επ-αφή με τα Δικαιώματα του Παιδιού», δίωρης διάρκειας, μελέτησαν και σχεδίασαν η Κατερίνα Παναγιωτοπούλου, εκπαιδευτικός, στέλεχος του εκπαιδευτικού τμήματος του μουσείου, η Άρτεμις Τουτουτζιδάκη, παιδαγωγός, εθελόντρια-συνεργάτης Μουσείου και η Θεανώ Κοτταρίδου, μουσειολόγος

το Μουσείο Παιδικής Τέχνης με τις ομάδες τους.

Η συγκεκριμένη δράση υλοποιήθηκε στο πλαίσιο του προγράμματος «Σημεία Στήριξης», που συγχρηματοδοτείται από το ΤΙΜΑ Κοινωνικές Ίδρυμα, τη Φιλανθρωπική Οργάνωση «Hellenic Hope» και το Κοινωνικές Ίδρυμα Ιωάννη Σ. Λάτση.

Ιδιαίτερα σημαντική στην πραγματοποίηση του προγράμματος ήταν η συνεργασία του Μουσείου Παιδικής Τέχνης με το Κέντρο Εκπαίδευσης και Αποκατάστασης Τυφλών (Κ.Ε.Α.Τ.), και με το τυπογραφείο του, το οποίο ανέλαβε δωρεάν την μετατροπή των κειμένων σε μορφή Braille. Το ΔΣ του Μουσείου ευχαριστεί θερμά την κα Μπέτη Λεωτσάκου, Πρόεδρο του ΔΣ & Διοικήτρια του Κ.Ε.Α.Τ., καθώς και Πρόεδρο του Διεθνούς Συμβουλίου για την Εκπαίδευση ΑμΠΟ. Θερμές ευχαριστίες και στον κ. Μενέλαο

Τσαούση, εκπαιδευτή κινητικότητας και προσανατολισμού για ΑμΠΟ για την εθελοντική προσφορά του βιωματικού σεμιναρίου στα στελέχη του Εκπαιδευτικού Τμήματος του Μουσείου και στους ερμηνευτές του προγράμματος.

Μουσείο Παιδικής Τέχνης

Website : www.childrensartmuseum.gr

Ξεναγήσεις στο Βιομηχανικό Μουσείο Φωταερίου...από τα ψηλά στα χαμηλά

ΜΑΡΙΑ ΦΛΩΡΟΥ

Το Βιομηχανικό Μουσείο Φωταερίου εγκαινιάστηκε το 2013 με σκοπό την προστασία και ανάδειξη του εργοστασίου φωταερίου της Αθήνας. Τη χρονιά 2016-2017, πραγματοποιεί δύο θεματικές ξεναγήσεις προκειμένου να αναδείξει από δύο διαφορετικές οπτικές την ιστορία του βιομηχανικού χώρου.

Στην πρώτη ξεναγήση με τον τίτλο «Από το κάρβουνο στον ατμό» παρακολουθούμε την εξέλιξη στην παραγωγή του φωταερίου. Ξεκινώντας από τα κτήρια των Φούρνων, αγγίζουμε και μαθαίνουμε για την πρώτη ύλη τον λιθάνθρακα, για να καταλήξουμε στο κτήριο του Νέου Υδαταερίου παρατηρώντας την εξέλιξη στη γραμμή παραγωγής. Τέλος, ανεβαίνουμε στον Πύργο του κτηρίου, στη νέα στάση του Βιομηχανικού Μουσείου Φωταερίου, το Παρατηρητήριο, από όπου μπορούμε να δούμε το πα-

λαιό εργοστάσιο από ψηλά. Έτσι διαφοροποιείται και ενισχύεται η εμπειρία του επισκέπτη που βλέπει τα κτήρια εντός και εκτός του εργοστασίου από ύψος 30 μέτρων και αποκτά ολοκληρωμένη εικόνα για τον χώρο.

Αντίθετα, στη δεύτερη ξεναγήση «Ένας ποντικός στο Γκάζι» βλέπουμε το εργοστάσιο από πολύ πιο χαμηλά...μέσα από τα μάτια ενός ποντικού, του Ορέστη. Πρόκειται για μία διαδραστική εμπειρία, όπου μεταμορφωνόμαστε για λίγο σε μικρά τρωκτικά για να τρυπώσουμε σε κρυφές γωνιές του παλιού εργοστασίου φωταερίου. Μέσα από τις αναμνήσεις του Ορέστη γνωρίζουμε την ιστορία του Γκαζιού, ακούμε τα μηχανήματα να δουλεύουν ασταμάτητα, μυρίζουμε με τη δυνατή του μύτη και βλέπουμε μέσα από τα μικρά του μάτια τα κτήρια να αποκαλύπτονται πελώρια μπροστά μας.... Η διαδραστική περιήγηση είναι σχεδιασμένη με άξονα τις τεχνικές του museum theatre. Συγκεκριμένες γωνιές του μουσείου μεταμορφώνονται -με εικαστικές παρεμβάσεις- στο χώρο δραστηριότητας του ποντικού (σπίτι, δουλειά,

παιδική χαρά). Ταυτόχρονα, η εναλλαγή ρόλων του ίδιου του ποντικού προσφέρει επίσης μια διαφορετική οπτική που ξαφνιάζει και διασκεδάζει τους επισκέπτες.

Βιομηχανικό Μουσείο Φωταερίου

Τηλ.: 213 0109325, 213 0109300

E-mail: gasmuseum@athens-technopolis.gr

Facebook page: *Βιομηχανικό Μουσείο Φωταερίου/Industrial Gas Museum*

Ευρωπαϊκές Ημέρες Πολιτιστικής Κληρονομιάς 2016

«ΔΙΩΓΜΟΙ»: 45 Φορείς Πολιτισμού συνεργάζονται σε μια δράση...

ΣΟΦΙΑ ΑΗΔΟΝΗ

Τον περασμένο Σεπτέμβριο, στο πλαίσιο των Ευρωπαϊκών Ημερών Πολιτιστικής Κληρονομιάς, τρεις Διευθύνσεις του Υπουργείου Πολιτισμού και Αθλητισμού- η Δ/ση Μουσείων, Δ/ση Νεώτερου Πολιτιστικού Αποθέματος και Άυλης Πολιτιστικής Κληρονομιάς και Δ/ση Ανάπτυξης Σύγχρονης Δημιουργίας- με τον συντονισμό της Διεύθυνσης Μουσείων, πραγματοποίησαν μια σπονδυλωτή δράση στην Αθήνα και τον Πειραιά γύρω από την ευρύτερη θεματική της προσφυγιάς. Η δράση είχε τον τίτλο «Διωγμοί: παλιές και νέες ιστορίες» και πραγματοποιήθηκε διαχρονικές ιστορίες διωγμών, βίας και ανεκτικότητας, από την αρχαιότητα μέχρι τις μέρες μας.

Στην υλοποίησή της συμμετείχαν 45 φορείς, που ανέλαβαν να σχεδιάσουν ή και να φιλοξενήσουν μια ευρεία κλίμακα 65 συνολικά εκδηλώσεων. Μουσική, χορός, θέατρο, εικαστικά, ψηφιακές τέχνες, γκράφιτι, εκθέσεις και ντοκιμαντέρ, κινηματογράφος, θεματικές ξεναγήσεις, εκπαιδευτικά προγράμματα και βιωματικά εργαστήρια, συνέθεσαν ένα εξαιρετικά πλούσιο πρόγραμμα στο οποίο η συμμετοχή ήταν δωρεάν για το κοινό, σύμφωνα και με το στίγμα του ευρωπαϊκού θεσμού.

Στόχος της δράσης ήταν αφενός η ανάληψη πρωτοβουλίας για την πραγματοποίηση πιλοτικών δράσεων που σχετίζονται άμεσα με τον κοινωνικό ρόλο των μουσείων. Αφετέρου, το άνοιγμα των μουσείων και των αρχαιολογικών χώρων σε ένα ευρύτερο και διαφοροποιημένο ως προς τα χαρακτηριστικά του κοινό. Στο πλαίσιο αυτό διερευνήθηκαν οι δυνατότητες για την εμπάθυση της συνεργασίας μεταξύ των μουσείων και των πολιτιστικών φορέων του Λεκανοπεδίου, κρατικών και μη, καθώς και την αξιοποίηση συνεργειών με ένα ευρύ φάσμα φορέων της Τοπικής Αυτοδιοίκησης και της Κοινωνίας των Πολιτών, αλλά και δικτύων κοινωνικής ένταξης. Περαιτέρω, η επιλογή ενός θέματος βαθιά πολιτικού και επίκαιρου, εξυπηρέτησε τόσο τη συνύπαρξη της

αρχαίας και νεότερης πολιτιστικής κληρονομιάς με τη σύγχρονη δημιουργία, όσο και την πολυσυλλεκτικότητα των εκφράσεων, τη διαπολιτισμικότητα και την υιοθέτηση διαφορετικών αναγνώσεων και «βιωματικών»- κατά κύριο λόγο- προσεγγίσεων.

Η δράση πραγματοποιήθηκε χάρη στην άμεση ανταπόκριση και την εθελοντική προσφορά των φορέων που συμμετείχαν, δίχως να λάβουν οιασδήποτε μορφής ειδική χρηματοδότηση. Από τη θέση αυτή επιθυμούμε να ευχαριστήσουμε θερμά τους εξής: Action Aid, Βιομηχανικό Μουσείο Φωταερίου, Βυζαντινό και Χριστιανικό Μουσείο, Γενικά Αρχεία του Κράτους, Γραφείο της Υπατης Αρμοστείας του ΟΗΕ για τους Πρόσφυγες, Δημοτική Πινακοθήκη Καλλιθέας «Σοφία Λασκαρίδου», Δημοτικό Θέατρο Πειραιά, Διεθνές Φεστιβάλ Εθνογραφικού Κινηματογράφου Αθήνας – Ethnofest, Διεθνές Φεστιβάλ Ψηφιακών Τεχνών της Ελλάδας (Athens Digital Arts Festival), Dimitri Vassilakis Quartet, Δραματική Σχολή του Θεάτρου Τέχνης, Εβραϊκό Μουσείο της Ελλάδας, Εθνική Λυρική Σκηνή, Εθνικό Αρχαιολογικό Μουσείο, Εθνικό Ιστορικό Μουσείο, Εθνικό Μουσείο Σύγχρονης Τέχνης, Ελληνικό Τμήμα IBBY/Κύκλος Ελληνικού Παιδικού Βιβλίου, Επιγραφικό και Νομισματικό Μουσείο, Εργαστήριο Αστικού Περιβάλλοντος της Σχολής Αρχιτεκτόνων Μηχανικών ΕΜΠ, Εφορεία Αρχαιοτήτων Αθηνών, Εφορεία Αρχαιοτήτων Δυτικής Αττικής, Πειραιώς και Νήσων, Θέατρο Μεταξουργείο – Άννα Βαγενά, Ίδρυμα Μείζονος Ελληνισμού, Ίδρυμα Μιχάλης Κακογιάννης, Ίδρυμα της Βουλής των Ελλήνων, Ιστορικό Αρχείο Πολιτιστικού Ιδρύματος Ομίλου Πειραιώς, Jazz ντουέτο «Stratum», ΚΕΘΕΑ, Κρατική Ορχήστρα Αθηνών, Μέγαρο Μουσικής Αθηνών, Motectum Vocal Ensemble, Μουσείο Ακρόπολης, Μουσείο Ελληνικής Λαϊκής Τέχνης/Μουσείο Ελληνικών Λαϊκών Μουσικών Οργάνων, Μουσείο Κυκλαδικής Τέχνης, Μουσείο Μικρασιατικού Ελληνισμού «Φιλίω Χαϊδεμένου», Μουσείο Μπενάκη, Μουσικό σχήμα «Τεκέρως», Ορχήστρα Ελληνικής Μουσικής «Φοίβος Ανωγειανάκης», Περιφέρεια Αττικής, Πολεμικό Μουσείο, Ταινιοθήκη της Ελλάδας, Υπηρεσία Συντήρησης Μνημείων Ακρόπολης, Ωδείο Αθηνών. Επίσης, ευχαριστούμε ιδιαίτερα τον Γιάννη Καρλόπουλο για τον σχεδιασμό της αφίσας και τον Ηλία Χατζηχριστοδούλου για τη δημιουργία του ηχητικού σποτ και την ιστοσελίδα (<https://www.facebook.com/EHDaysGR/>).

Χορηγοί επικοινωνίας ήταν η ΕΡΤ ΑΕ και η ΣΤΑ.ΣΥ. ΑΕ.

Χρήσιμες πληροφορίες για τα μέλη

Παρακαλούμε όσους έχουν πρόσβαση σε ηλεκτρονικό ταχυδρομείο να μας αποστείλουν την ηλεκτρονική τους διεύθυνση, ώστε να ενημερώνονται εγκαίρως για τις εκδηλώσεις του Ελληνικού Τμήματος του ICOM.

Το Διοικητικό Συμβούλιο του Ελληνικού Τμήματος του ICOM παρακαλεί τα μέλη του να δηλώσουν συμμετοχή στις Διεθνείς Επιτροπές ανάλογα με την ειδικότητα και τα ενδιαφέροντά τους, γεγονός που θα συμβάλει στην καλύτερη λειτουργία του Ελληνικού Τμήματος αλλά και του ICOM γενικότερα.

Η ετήσια συνδρομή θα πρέπει να καταβάλλεται το αργότερο μέχρι τις 15 Μαρτίου.

ICOM • ΕΛΛΗΝΙΚΟ ΤΜΗΜΑ

Αγ. Ασωμάτων 15, 105 53 Αθήνα
[T] 210 3239 414 • [F] 210 3239 414

e-mail: icom@otenet.gr

ΕΚΔΟΤΙΚΗ ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ: Αναστασία Λαζαρίδου, Σαπφώ Αθανασοπούλου

ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΑ ΤΩΝ ΓΡΑΦΕΙΩΝ: Τα Γραφεία του Ελληνικού Τμήματος του ICOM είναι ανοιχτά για το κοινό κάθε Τετάρτη απόγευμα, 17:00 - 21:00, και κάθε Πέμπτη πρωί, 11:00 - 14:00. Ωστόσο, για επείγουσες και ειδικές περιπτώσεις, μπορεί να καθοριστεί κάποια άλλη συνάντηση μετά από συνεννόηση.

Τα μέλη του ICOM που κατοικούν στον Νομό Αττικής παρακαλούνται θερμά, για διευκόλυνση της Γραμματείας, να καταβάλλουν τη συνδρομή τους στα Γραφεία του ICOM, Αγ. Ασωμάτων 15 στο Θησείο.

Τα μέλη που κατοικούν εκτός Νομού Αττικής μπορούν να καταβάλλουν τη συνδρομή τους μέσω ταχυδρομικής επιταγής με τα στοιχεία:

ICOM – Ελληνικό Τμήμα • Αγ. Ασωμάτων 15, 105 53 Αθήνα